

Goodwill en fusies in het kader van IFRS 3

Kim VAN DEN EYNDE

promotor :

Prof. dr. Roger MERCKEN

Voorwoord

Deze eindverhandeling vormt het sluitstuk tot het behalen van mijn diploma als Handelsingenieur (Major: Accountancy-Financiering, Verdiepende minor: Accountancy). Tevens is dit een gelegenheid om enkele personen te bedanken die me bijstonden tijdens mijn studies en de totstandkoming van deze eindverhandeling.

Eerst en vooral wil ik Prof. Dr. Roger Mercken bedanken voor zijn begeleiding als promotor van mijn eindverhandeling. Bovendien waren het zijn colleges die doorheen de jaren mijn interesse aanwakkerden voor audit en bijgevolg nog van pas zullen komen tijdens mijn opdrachten als 'audit assistant' bij Ernst & Young.

Daarnaast wil ik de de heer Ignace Bogaert en de heer Bart Korthouwer uitvoerig bedanken voor hun tijd en moeite. Hun kennis als IFRS-experten vormt een grote bijdrage voor het praktijkonderzoek.

Tot slot richt ik een dankwoord tot mijn ouders, vrienden en medestudenten, zowel voor de steun tijdens de voorbije vijf jaren als voor advies en verbeterwerk met betrekking tot deze eindverhandeling.

Samenvatting

In deze eindverhandeling staat de overgang naar IFRS centraal en dan vooral met betrekking tot bedrijfscombinaties en de behandeling van goodwill die hier vaak mee gepaard gaat. De relevantie van dit onderwerp schuilt in het feit dat goodwill niet langer wordt afgeschreven over een vaste levensduur, maar jaarlijks getest dient te worden op bijzondere waardeverminderingverliezen door middel van een *impairment test*. Door het wegvallen van afschrijvingen, kan men veronderstellen dat het nettoresultaat van ondernemingen over het algemeen zal toenemen als gevolg van de overgang naar de nieuwe internationale standaarden.

Vooraleer deze assumptie wordt getest voor Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen in het praktijkonderzoek, gaat de eindverhandeling van start met de uiteenzetting van het praktijkprobleem en een uitgebreide literatuurstudie. De literatuurstudie wordt uitgewerkt in de hoofdstukken twee tot en met vijf. Hoofdstuk twee duidt eerst en vooral op de noodzaak van duidelijke en consistente standaarden voor het verwerken van fusies en overnames. De toenemende internationalisering van de bedrijfswereld en het grote aantal risico's en falingen die bedrijfscombinaties teweegbrengen, zetten standaardzetters aan tot het verbeteren en harmoniseren van nationale grondslagen voor rapportering. Zo wordt doorheen het hoofdstuk aangetoond hoe deze evolutie zich voordeed en wordt er kort verwezen naar enkele nationale standaarden - Belgian GAAP, Dutch GAAP en US GAAP - omdat ze verder ook ter sprake komen in deze eindverhandeling.

In hoofdstuk drie worden de bepalingen van IFRS 3 Bedrijfscombinaties uiteengezet. Naast het toepassingsgebied is het meest cruciale aspect de manier waarop bedrijfscombinaties verwerkt dienen te worden. Vanaf de toepassing van IFRS 3, worden alle bedrijfscombinaties aanzien als overnames en verwerkt via de overnamemethode. De bespreking van de standaarden op zich wordt aangevuld met nuances en interpretaties van voornamelijk de Big Four en een vergelijking met de voorgaande nationale standaarden en IAS, de voorganger van de IFRS. De conclusie van dit onderdeel is tweeledig: er blijken heel wat verbeteringen gerealiseerd en belanghebbenden hebben een veel beter idee van wat de overname inhoudt. Misbruiken van vroegere methodes worden teruggedrongen. Langs de andere kant zijn gebruikers van financiële informatie (zoals analisten) nog niet helemaal vertrouwd met IFRS en worden de standaarden vaak als complex ervaren.

Hoofdstuk vier gaat vervolgens nog specifiek in op de verwerking van goodwill, waardoor eveneens de link wordt gelegd met IAS 36 Impairment of Assets. Dit hoofdstuk blijft vrijwel volledig beperkt tot de uiteenzetting van de standaard, waarna hoofdstuk vijf hiervan enkele aspecten uitdiept. Omdat het praktijkonderzoek zich richt op Nederlandse ondernemingen

wordt hier reeds verwezen naar de Nederlandse boekhoudwetgeving. In de literatuur wordt het onmiddellijk duidelijk dat zelfs binnen dezelfde nationale grondslagen, verschillende interpretaties van goodwill voorkomen. Sommige ondernemingen boekten goodwill onmiddellijk af van het eigen vermogen, waardoor het volledig onzichtbaar werd op de balans en de rentabiliteit van het eigen vermogen niet meer realistisch was. Vervolgens gaf de Raad voor de Jaarverslaggeving meer en meer de voorkeur aan het activeren en afschrijven van goodwill. Onder invloed van de Verenigde Staten en later IFRS, komt ten slotte het huidige alternatief ter sprake: activering van goodwill zonder afschrijving, maar met een jaarlijkse *impairment test*.

Het eerste deel van hoofdstuk zes vormt het scharnier tussen de literatuur en de praktijk. De populatie van het praktijkonderzoek wordt er verduidelijk en bestaat uit Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen die voor de eerste maal IFRS toepasten in 2005, ook wel *first-time adopters* genoemd. Zij dienen bij de overgang naar IFRS een reconversienota op te nemen. In deze reconversienota geeft elke first-time adopter in haar jaarverslag aan welke wijzigingen IFRS teweeg brengt in het resultaat en het eigen vermogen.

Vervolgens zet hoofdstuk zes het praktijkonderzoek verder uiteen. Uit een populatie van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen worden uiteindelijk 46 bedrijven geselecteerd waarvan de jaarverslagen worden geraadpleegd. De analyse van deze cijfers leidt tot de conclusie dat bedrijven met meer goodwill op hun balans, ook een grotere toename van het resultaat ondervinden. Het gevonden verband wordt in tabellen en grafieken weergegeven en vervolgens besproken. Tot slot volgt een korte vergelijking met een gelijkwaardig onderzoek binnen de Belgische beursgenoteerde ondernemingen.

In hoofdstuk zeven worden twee diepte-interviews met bevoorrechte getuigen verwerkt. Het gaat hier om IFRS-experten van Ernst & Young, welke verschillende aspecten van zowel de literatuurstudie als het praktijkonderzoek toelichten. Het gevonden verband tussen de stijging in het resultaat en het bedrag aan goodwill op de balans wordt door beiden grondig genuanceerd. Een onderzoek van Ernst & Young toont immers een tegenstrijdigheid aan met de conclusies over Belgische beursgenoteerde ondernemingen. Volgens de studie van het auditkantoor heeft de overgang naar IFRS een daling van het resultaat tot gevolg en dit in tegenstelling tot de verwachte stijging. De gecontacteerde personen achterhalen daarom enkele redenen voor een mogelijke scheeftrekking van de resultaten.

Zij bespreken eveneens hoe bedrijfscombinaties en goodwill in de praktijk worden verwerkt. IFRS 3 en IAS 36 zorgen volgens auditors voor heel wat meer transparantie en openheid naar de lezers van financiële staten. Over het algemeen zijn zowel de auditkantoren als de bedrijfswereld tevreden over de nieuwe standaarden. Toch is er voor beide partijen ook een

keerzijde van de medaille. Er komt bij IFRS heel wat meer interpretatiewerk aan te pas omdat de standaarden 'principles-based' zijn en niet altijd concrete regels bevatten voor een bepaald probleem. Bovendien zorgt de impairment test voor meer wisselende resultaten, zodat men sterkere pieken en dalen kan verwachten in de resultatenrekening. Tot slot hebben zowel Belgische als Nederlandse bedrijven nog een hele weg af te leggen om de nodige kennis te vergaren over een correcte toepassing van de standaarden. Momenteel zijn de impairmentmodellen van de meeste ondernemingen nog ontoereikend voor correcte afwaarderingen van goodwill. IFRS-experten wijzen daarom op huidige overwaarderingen van goodwill in de balans. Toch benadrukken zij eveneens dat de meerderheid van de bedrijven de juiste intentie heeft om goed te rapporteren en dat fouten meer en meer vermeden zullen worden in de toekomst.

Het laatste hoofdstuk formuleert enkele conclusies over de literatuurstudie en het praktijkonderzoek. Beide worden met elkaar in verband gebracht waardoor hoofdstuk acht een synthese vormt van de belangrijkste bevindingen, welke eveneens een terugkoppeling zijn naar de centrale onderzoeksvraag. Tot slot worden enkele aanbevelingen geformuleerd voor verder onderzoek en wordt de eindverhandeling beëindigd met de voornaamste leerervaringen.

Inhoudsopgave

VOORWOORD

SAMENVATTING

INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK 1 PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSOPZET.....	1
1.1 FORMULERING VAN HET PRAKTIJKPROBLEEM	1
1.2 UITWERKING VAN HET ONDERZOEKSPROBLEEM.....	3
1.2.1 <i>Afleiding van de centrale onderzoeksvraag uit het praktijkprobleem.....</i>	<i>3</i>
1.2.2 <i>Uitwerking van de centrale onderzoeksvraag in deelvragen.....</i>	<i>4</i>
1.2.3 <i>Definiëren van onderzoeksbegrippen</i>	<i>5</i>
1.3 METHODOLOGIE	5
HOOFDSTUK 2 INLEIDING TOT BEDRIJFSCOMBINATIE EN DE GERELATEERDE RAPPORTERINGSSTANDAARDEN	7
2.1 BEDRIJFSCOMBINATIES	7
2.1.1 <i>Bewegreden tot fusies en overnames.....</i>	<i>7</i>
2.1.2 <i>Stand van zaken en risico's.....</i>	<i>8</i>
2.2 EVOLUTIE VAN RAPPORTERINGSSTANDAARDEN.....	10
2.2.1 <i>Nationale regelgeving en Europese verordeningen.....</i>	<i>10</i>
2.3.2 <i>Invoering van IAS.....</i>	<i>12</i>
2.3.3 <i>Invoering van IFRS.....</i>	<i>13</i>
2.3 HUIDIGE NATIONALE WETGEVING.....	14
2.3.1 <i>De Amerikaanse grondslagen: US GAAP.....</i>	<i>14</i>
2.3.2 <i>Belgische grondslagen: Belgian GAAP.....</i>	<i>15</i>
2.3.3 <i>Nederlandse grondslagen: Dutch GAAP.....</i>	<i>17</i>
a) <i>Inleiding.....</i>	<i>17</i>
b) <i>Burgerlijk Wetboek.....</i>	<i>17</i>
c) <i>Raad voor de Jaarverslaggeving.....</i>	<i>19</i>
HOOFDSTUK 3 IFRS 3 BEDRIJFSCOMBINATIES.....	20
3.1 INLEIDING.....	20
3.2 TOEPASSING VAN IFRS 3 EN OVERGANGSBEPALINGEN	21
3.2.1 <i>Ingangsdatum.....</i>	<i>21</i>
3.2.2 <i>Vervroegde toepassing.....</i>	<i>21</i>
3.2.3 <i>Overgangsbepalingen.....</i>	<i>22</i>
a) <i>Voorheen opgenomen goodwill.....</i>	<i>22</i>
b) <i>Voorheen opgenomen immateriële activa.....</i>	<i>22</i>
3.2.4 <i>Toepassingsgebied en definities.....</i>	<i>22</i>
3.3 OPNAME- EN WAARDERINGSREGELS	23
3.3.1 <i>Identificatie van de overnemende partij.....</i>	<i>24</i>
3.3.2 <i>Kostprijs van de bedrijfscombinatie.....</i>	<i>25</i>
a) <i>Overnamedatum versus ruildatum.....</i>	<i>25</i>
b) <i>Kost van de overgenomen activa en passiva.....</i>	<i>26</i>
c) <i>Direct toewijsbare kosten.....</i>	<i>26</i>
d) <i>Aanpassing van de kostprijs.....</i>	<i>27</i>
3.3.3 <i>Allocatie van de berekende kostprijs.....</i>	<i>28</i>
a) <i>Identificeerbare activa en verplichtingen</i>	<i>28</i>
b) <i>Immateriële activa</i>	<i>29</i>

c) Voorwaardelijke verplichtingen.....	30
3.4 GOODWILL EN ANDERE IMMATERIËLE ACTIVA	31
3.4.1 Inleiding.....	31
3.4.2 IAS 38 Immateriële activa.....	32
HOOFDSTUK 4 GOODWILL	33
4.1 HISTORIEK	33
4.2 GOODWILL BINNEN IFRS/IAS.....	33
4.2.1 Impairment test: inleiding.....	33
4.2.2 Kasstroomgenererende eenheden (KGE's).....	35
4.2.3 Vaststelling van de realiseerbare waarde.....	36
a) Reële waarde minus verkoopskosten.....	37
b) Bedrijfswaarde.....	37
c) Boekwaarde van de KGE.....	39
4.2.4 Allocatie van goodwill naar KGE's.....	40
4.2.5 Afstotingen en reorganisaties.....	40
4.2.6 Invloed van minderheidsaandeelhouders.....	41
4.2.7 Timing.....	41
4.2.8 Bijzondere waardevermindervingsverliezen	42
HOOFDSTUK 5 BEHANDELING VAN GOODWILL IN NEDERLAND.....	43
5.1 INLEIDING.....	43
5.2 ALTERNATIEVEN VOOR DE VERWERKING VAN GOODWILL.....	43
5.2.1 Afboeking van het eigen vermogen.....	43
5.2.2 Activering en afschrijving.....	45
5.2.3 Activering zonder systematische afschrijving: invloed van de Verenigde Staten.....	46
a) Inleiding.....	46
b) Misbruik van de pooling-of-interest-methode.....	47
HOOFDSTUK 6 PRAKTIJKONDERZOEK EN RESULTATEN	49
6.1 VERDUIDELIJING VAN HET PRAKTIJKONDERZOEK	49
6.1.1 Beschrijving van de populatie.....	49
6.1.2 Bepaling van de deelpopulatie.....	49
a) Andere rapporteringsstandaarden.....	49
b) Tijdstip van overgang.....	50
c) Tijdstip van beursintroductie.....	50
d) Sector en ondernemingsstructuur.....	50
6.2 ANALYSE VAN DE RESULTATEN	50
6.2.1 Goodwill bij Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen.....	50
6.2.2 Verandering in het resultaat van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen door de overgang naar IFRS.....	54
6.2.3 Gecombineerd effect: belang van goodwill versus verandering resultaat.....	58
6.2.4 Vergelijking met de Belgische beursgenoteerde ondernemingen.....	60
HOOFDSTUK 7 PRAKTIJKBENADERING DOOR BEVOORRECHTE GETUIGEN.....	61
7.1 INTERPRETATIE VAN DE ANALYSE VAN JAARVERSLAGEN.....	61
7.1.1 Interpretatie van het gestegen resultaat onder IFRS.....	61
7.1.2 Nuancering van de conclusies.....	64
a) Eliminaties van ondernemingen uit de populatie.....	64
b) De grootte van de ondernemingen	64
c) Belgische t.o.v. Nederlandse vaststellingen	65
7.2 BEDRIJFSCOMBINATIES EN GOODWILL IN DE PRAKTIJK	66

7.2.1 De overnamemethode en goodwill.....	66
7.2.2 De overnamemethode als reactie op pooling-of-interest.....	68
7.2.3 Stand van zaken met betrekking tot impairment.....	69
a) Algemeen.....	69
b) Reactie vanuit de bedrijfswereld.....	69
c) Het onvoldoende opnemen van impairments.....	71
7.2.4 Standpunt van analisten.....	73
HOOFDSTUK 8 BESLUIT	75
8.1 CONCLUSIES.....	75
8.1.1 Resultaten van het praktijkonderzoek.....	75
8.1.2 Overnames en goodwill in de praktijk.....	76
8.2 AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK.....	78
8.3 LEERERVARINGEN	78
LIJST VAN GERAADPLEEGDE WERKEN	80
LIJST VAN FIGUREN	90
LIJST VAN TABELLEN	91
BIJLAGEN	

Hoofdstuk 1 Probleemstelling en onderzoeksopzet

Als uitgangspunt voor het verdere verloop van deze eindverhandeling zal dit eerste hoofdstuk het gekozen probleem afbakenen en verduidelijken. De probleemstelling wordt hierbij geformuleerd aan de hand van achtereenvolgens het praktijkprobleem (het “waarom” van het onderzoek) en het onderzoeksprobleem (het “wat” van het onderzoek, de vraag naar nodige informatie). Ook het methodologische aspect komt aan bod zodat de gekozen onderzoeksopzet duidelijk wordt. (Masui en Renders, 2002)

1.1 Formulering van het praktijkprobleem

Het praktijkprobleem dat in deze eindverhandeling centraal staat, gaat uit van een knelpunt in de bedrijfswereld en meerbepaald bij het consulteren van de jaarrekening door belanghebbenden ter voldoening van hun informatiebehoeften. Belanghebbenden worden in dit kader vaak geconfronteerd met het gebrek aan vergelijkbaarheid en transparantie van financiële resultaten. Als gevolg hiervan zullen zij niet in staat zijn om volkomen gefundeerde beslissingen te nemen.

Sinds vele jaren streeft men in de accountingwereld naar harmonisering van standaarden om de vergelijkbaarheid te bevorderen en derden meer inzicht te verschaffen in de verschillende bestanddelen van de jaarrekening. Deze tendens van eenmaking is ontstaan uit de steeds toenemende internationalisering van de bedrijfswereld. Wat België en Nederland betreft, werd vanaf het begin van de Europese eenmaking een uniforme informatieverstrekking over de financiële toestand van ondernemingen nagestreefd in het kader van de realisatie van een gemeenschappelijke interne markt met vrij verkeer van kapitaal en goederen. Opeenvolgende Europese verordeningen, voorschriften en standaarden brachten deze harmonisering echter niet tot stand. De verschillende pogingen tot eenmaking werden daarom verdergezet door de ontwikkeling van nieuwe internationale standaarden, namelijk de *International Financial Reporting Standards (IFRS)*. De IFRS vormen een uitbreiding en verbetering van de standaarden die hieraan vooraf gingen - de *International Accounting Standards (IAS)* – en welke de regelgeving bepalen voor het weergeven van transacties in de jaarrekening van ondernemingen. Deze standaarden zijn, wat Europa betreft, momenteel enkel verplicht voor beursgenoteerde ondernemingen bij de openbaarmaking van de geconsolideerde jaarrekening en dit sinds 1 januari 2005.

Bijlage 1 geeft een overzicht van alle standaarden die momenteel van toepassing zijn, zowel wat IFRS als IAS betreft. Zoals blijkt uit deze opsomming is de draagwijdte van de

standaarden zeer ruim en beschrijven zij de verwerking van alle mogelijke transacties die in financiële rapportering worden weergegeven. Daarom is het noodzakelijk dat dit onderzoek zich toespitst op een bepaald deelgebied.

Uit een eerste algemene raadpleging van relevante literatuur blijkt al snel dat IFRS 3 een vrij controversieel onderdeel is van de standaarden. IFRS 3 is de verslaggevingstandaard die handelt over bedrijfscombinaties en omschrijft dus hoe transacties met betrekking tot fusies en overnames moeten worden opgenomen in de jaarrekening. Onderstaande bevindingen verduidelijken de relevantie van het onderwerp en bijgevolg het belang van het praktijkprobleem.

Hoewel IFRS 3 pas verplicht is sinds 2005, pasten de meeste beursgenoteerde ondernemingen de standaard reeds toe vanaf 1 januari 2004. Inmiddels is dus ruim twee jaar aan ervaring opgebouwd, maar wordt de impact van overnames op toekomstige resultaten nog altijd onderschat. (De Lange e.a., 2007).

Na de eerste ervaringen met de standaard bestaat er bijgevolg nog steeds een gebrek aan kennis over het onderwerp. Fusies en overnames zijn volgens verschillende auteurs het deelgebied waarover betrokkenen - bijvoorbeeld analisten - de minste kennis bezitten van het hele toepassingsgebied van IFRS. Bovendien blijkt dat analisten moeilijkheden ondervinden bij het inschatten van de impact van IFRS 3 op de financiële informatieverstrekking. (KPMG, 2005)

Zelfs wanneer de kennis aanwezig is, blijven onzekerheden bestaan onder opstellers en gebruikers van financiële informatie. Zo noemen Glaum e.a. (2007) in een publicatie van PwC IFRS 3 het meest uitdagende deelgebied van IFRS omdat de standaard verstreckende veranderingen met zich meebrengt.

Het controversiële karakter van de verwerking van overnames en fusies, schuilt vooral in de goodwill die bij zulke transacties ontstaat. Onder de term *goodwill* dient volgens het K.B. van 8 oktober 1976 de prijs te worden verstaan die betaald wordt voor de verwerving van een onderneming of van een bedrijfsafdeling voorzover die hoger is dan de nettowaarde van de activa- minus de passivabestanddelen van de verworven onderneming of branche (IAB, 2000). Uit het verleden is gebleken dat bij overnames en fusies vaak grote bedragen aan goodwill worden bedongen die daarna een substantieel deel van de activa van de groep uitmaken. Op internationaal niveau hebben altijd grote verschillen bestaan in de behandeling van goodwill in de jaarrekening. De gevolgen voor de vergelijkbaarheid zijn bijgevolg immens. Voor de nieuwe internationale behandeling van goodwill is IAS 36 Impairment of

Assets de relevante standaard. Hierin wordt bepaald dat goodwill niet langer mag worden afgeschreven.

IFRS 3 en IAS 36 beogen dus verbeteringen met betrekking tot bedrijfscombinaties en goodwill en hebben tot doel deze transacties transparanter te maken voor het brede publiek. Zo hebben beide standaarden onder andere tot doel om duidelijker weer te geven wat er nu werkelijk is overgenomen en willen zij ervoor zorgen dat slecht functionerende bedrijfscombinaties sneller ontdekt worden. (Deloitte, 2004) De risico's zijn immers groot. Rittenberg en Schwieger (2005) bijvoorbeeld verwijzen naar onderzoeksresultaten die het bewijs leveren van een groot aantal economische falingen in de laatste twintig jaar als gevolg van fusies of overnames.

1.2 Uitwerking van het onderzoeksprobleem

De uitwerking van het onderzoeksprobleem als tweede onderdeel van de probleemstelling houdt in dat nagegaan wordt welke kennis ontbreekt om het praktijkprobleem te kunnen aanpakken. Een eerste stap is het opstellen van één of meerdere centrale onderzoeksvragen. Vervolgens worden hieruit verschillende deelvragen afgeleid en tot slot worden kernbegrippen gedefinieerd die van belang zijn doorheen het hele onderzoek.

1.2.1 Afleiding van de centrale onderzoeksvraag uit het praktijkprobleem

De centrale onderzoeksvraag van deze eindverhandeling kan als volgt geformuleerd worden:

Wat zijn de gevolgen van de *impairment test*¹ als onderdeel van 'IFRS 3 Bedrijfscombinaties' en 'IAS 36 Impairment' op de geconsolideerde jaarrekening van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen?

Zoals blijkt uit de onderzoeksvraag wordt binnen het deelgebied van IFRS 3 een verdere begrenzing doorgevoerd van het onderzoeksgebied. Goodwill zal immers niet langer mogen worden afgeschreven over een bepaalde levensduur maar jaarlijks gecontroleerd worden op waardeverminderingen. Dit is dan ook één van de grootste veranderingen die de standaard teweeg bracht. In de volgende hoofdstukken zal de werking van deze test verder behandeld worden.

¹ De officiële vertaling voor 'impairment test' luidt als volgt: 'test op bijzondere waardeverminderingverliezen'. Voor de vlotheid van de teksten wordt de term 'impairment test' gehanteerd.

1.2.2 Uitwerking van de centrale onderzoeksvraag in deelvragen

De centrale onderzoeksvraag wordt verder uitgewerkt in deelvragen. Doorheen zowel het theoretische als het praktische gedeelte van deze eindverhandeling zullen de antwoorden op de deelvragen uiteindelijk bijdragen tot de oplossing van de centrale onderzoeksvraag.

De deelvragen die gesteld worden zijn:

- *Wat is de stand van zaken met betrekking tot de toepassing van IFRS 3 voor Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen?*

Om het onderwerp van bedrijfscombinaties te verkennen, zal in een inleidend hoofdstuk worden ingegaan op de belangrijkste aspecten ervan. Zo zullen door de invoering van IFRS 3 alle bedrijfscombinaties verwerkt worden volgens de overnamemethode. Verder zullen ook doorgedreven informatieverplichtingen vereist zijn.

- *Wat is de inhoud van de impairment test die ervoor zorgt dat goodwill niet langer mag worden afgeschreven?*

Na de verkenning van IFRS 3, zal meer specifiek worden ingegaan op de impairment test. Zo is van belang hoe deze test concreet wordt uitgevoerd en welke timing en frequentie hiervoor gepast is.

- *Welke gevolgen zijn merkbaar in Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen door de nieuwe behandeling van goodwill?*

Doorheen deze eindverhandeling zal onderzocht worden in welke mate de impairment test een impact heeft op een onderneming die IFRS 3 en IAS 36 toepast. Wordt het nettoresultaat beïnvloed door het hanteren van de impairment test?

- *Welke managementbeslissingen kunnen de behandeling van goodwill beïnvloeden?*

Door de nieuwe aanpak zal er veel meer aandacht besteed worden aan de reële waarde van goodwill en andere activa. Voor de waardering ervan zal worden teruggevallen op assumpties van toekomstige opbrengsten waarmee dus onzekerheden gepaard gaan. Er zal bijgevolg onderzocht worden in welke mate er ruimte is voor verschillende interpretaties van de standaard door het management. Zij zullen immers beslissingen nemen met betrekking tot het al dan niet herwaarderen, de timing van de herwaarderingen en dergelijke.

1.2.3 Definiëren van onderzoeksbegrippen

- *IFRS*: de internationale financiële verslaggevingstandaarden die tevens als uitbreiding, overkoepeling en herstructurering worden aanzien van de voorgaande standaarden, namelijk de International Accounting Standards (IAS).
- *Goodwill*: het verschil tussen de aankoopprijs van een bedrijfscombinatie en de reële waarde van de identificeerbare activa, schulden en voorwaardelijke verplichtingen. Bij goodwill kan een interpretatieprobleem optreden. Bovenstaande definitie van goodwill wordt in IFRS 3 eerder aanzien als een exces. Na toewijzingen aan identificeerbare activa zal slechts het bedrag van het exces wat overblijft aanzien worden als goodwill. In de officiële vertaling van IFRS door de Europese Commissie wordt goodwill namelijk als volgt gedefinieerd: "toekomstige economische voordelen die voortvloeien uit activa die niet individueel kunnen worden geïdentificeerd en afzonderlijk kunnen worden opgenomen" (Blomme e.a., 2006: 467). Wanneer de term 'goodwill' in deze eindverhandeling gebruikt wordt, zal blijken uit de context of het exces of de 'gezuiverde' goodwill bedoeld wordt.
- *Bedrijfscombinatie*: De term bedrijfscombinatie beperkt zich niet eenduidig tot fusies of overnames. Voor de interpretatie van de term bedrijfscombinatie dient strikt het toepassingsgebied van IFRS 3 Bedrijfscombinaties geraadpleegd te worden. Dit begrip zal uiteengezet worden bij het bestuderen van de standaard in één van de volgende hoofdstukken.
- *Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen*: Het toespitsen op Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen is vooral relevant voor de afbakening van het praktijkonderzoek en wordt verder verduidelijkt in hoofdstuk zeven van deze eindverhandeling. Er wordt gekozen voor beursgenoteerde ondernemingen omdat zij verplicht hun geconsolideerde jaarrekening moeten opstellen volgens IFRS sinds 2005.

De meer specifieke boekhoudkundige begrippen zoals 'impairment test' zullen verduidelijkt worden bij de uiteenzetting van de standaard in de volgende hoofdstukken.

1.3 Methodologie

De aanpak van deze eindverhandeling vertrekt vanuit een uitgebreide literatuurstudie. Hiermee wordt een breed inzicht gegeven in de materie door een diversiteit aan bronnen te raadplegen. Omdat het gaat om standaarden, zal vaak een min of meer letterlijke weergave

onvermijdelijk zijn. Toch wordt getracht om verschillende soorten bronnen te combineren tot één geheel en zo de theorie aan te vullen met interpretaties en uitdiepingen van bepaalde auteurs. Deze vormen immers een boeiende aanvulling van de standaarden op zich.

Vervolgens wordt het praktijkgedeelte aangevat, welk dieper ingaat op de concrete toepassing van IFRS bij Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Via een analyse van bepaalde cijfergegevens uit de geconsolideerde jaarrekeningen van deze ondernemingen, worden enkele conclusies getrokken met betrekking tot bedrijfscombinaties en goodwill. Een gedetailleerde uiteenzetting van het praktijkonderzoek volgt in hoofdstuk zeven.

Tot slot worden deze bevindingen besproken met bevoorrechte getuigen tijdens interviews. Zij delen hun kennis over het onderwerp en lichten enkele interessante punten toe. Verder nuanceren zij de resultaten van de analyse van de jaarverslagen en interpreteren zij de gevonden verbanden. Ook dit onderdeel van het praktijkonderzoek wordt later uitvoerig beschreven.

Hoofdstuk 2 Inleiding tot bedrijfscombinatie en de gerelateerde rapporteringsstandaarden

Voor het interpreteren van de gevolgen van IFRS 3 op financiële informatie van ondernemingen, is een minimum aan kennis over de achtergrond van fusies en overnames essentieel. De standaarden zijn immers niet uit het niets ontstaan en zijn een reactie op de huidige stand van zaken met betrekking tot bedrijfscombinaties.

Bedrijfscombinaties zijn altijd al een controversieel onderwerp geweest binnen het domein van 'accounting'. Het is immers zo dat er heel wat risico's mee gepaard gaan en de resultaten vaak teleurstellend zijn. Deze bevindingen maken op hun beurt het belang duidelijk van geschikte, kwalitatieve standaarden. Hiermee wordt dan de link gelegd met het tweede deel van het hoofdstuk. Dit tweede deel zal een ander aspect van de eindverhandeling inleiden, meer bepaald de relevante rapporteringsstandaarden. Eerst wordt de evolutie besproken van nationale wetgeving tot de ontwikkeling van internationale standaarden. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de huidige wetgeving in de Verenigde Staten, België en Nederland. Deze zijn noodzakelijk om de impact van de overgang naar IFRS te kunnen interpreteren.

2.1 Bedrijfscombinaties

2.1.1 Beweegreden tot fusies en overnames

Bakker en Helmik (2002), consultants voor nationale en internationale bedrijfsintegraties bij KPMG, beschrijven de resultaten van hun onderzoek over integratiemanagement. Bij de bedrijven die participeerden in het onderzoek identificeerden zij verschillende beweegredenen voor het uitvoeren van fusies en overnames.

Fusies blijken voornamelijk uitgevoerd wegens defensieve motieven en dus als reactie op externe krachten die de huidige marktpositie bedreigen. Hierdoor worden de bedrijven moeilijker over te nemen en kunnen ze profiteren van schaalvoordelen. Bovendien kan het verhoogde kapitaal gebruikt worden voor supplementaire investeringen. Overnames daarentegen hadden eerder offensieve beweegredenen zoals de optimalisatie van de portfolio en groei. Ondernemingen die overnames doen, kopen marktaandeel van concurrenten omdat zij van mening zijn dat autonome of natuurlijke groei te langzaam verloopt. Het gaan dan vooral over het overnemen van bedrijven in gelijkaardige markten (Bakker en Helmik, 2002).

Fusies hebben een meer traditionele marktfocus; Ze zoeken partners voor kostenverlaging en vergroting van het marktaandeel. Fusies werden in het aangehaalde onderzoek niet aangegaan voor migratie van waarde. Bij overnames was de motivatie heel wat minder traditioneel. Het gaat hier eerder om een commerciële synergie in plaats van om een operationele synergie. (Bakker en Helmik, 2002)

Ook Laveren e.a. (2004) halen de synergetische effecten van bedrijfscombinaties aan. Verschillende motieven liggen aan de basis van de gedachte dat de combinatie van twee of meer ondernemingen meer waard is dan de som van de afzonderlijke entiteiten. Vooreerst zijn er de schaalvoordelen door zowel horizontale als verticale integratie. Een tweede motief is de verhoging van de marktinvloed door verwerving van een hoger marktaandeel. Een derde motief stelt dat inefficiënties in de gekochte onderneming via fusie kunnen geëlimineerd worden. Als laatste twee redenen worden aangehaald: fiscale voordelen en het gebruik van fusies om een overschot aan kasmiddelen te investeren. Deze laatste beweegreden impliceert dat er bewust voor fusie wordt gekozen als alternatief voor interne groei.

2.1.2 Stand van zaken en risico's

Enkele voorbeelden uit de actualiteit duiden op het belang van overnames in onze internationale economie.

De Tijd (21/06/2006): "Colruyt op schema voor dit boekjaar"

De Belgische winkelgroep Colruyt zegt op zoek te zijn naar opportuniteiten in Nederland en voegt hier aan toe dat een overname niet tot elke prijs mag gebeuren. Bij Colruyt bestaat het bewustzijn van de risico's van overnames en is men van mening dat het moet gaan om gerichte strategieën en niet om het ondoordacht opkopen van grote mastodonten.

De Tijd (28/04/2007): "Carlsberg bereidt zich voor op fusiegolf"

De Deense brouwer Carlsberg maakt zich klaar om deel te nemen aan een overnamegolf in de biersector. Carlsberg wil de statuten wijzigen die de controle over de groep bepalen bij de Carlsberg Foundation. Deze 131 jaar oude stichting moet volgens de statuten altijd minimaal 51 procent van de aandelen en stemrechten aanhouden. Door dat percentage te verlagen tot 25 procent kan Carlsberg haar kapitaal verdubbelen voor overnames. Analisten zien in de statutenwijziging een

duidelijke voorbode op een grote fusie of overname, met de Britse brouwer Scottish & Newcastle als meest voor de hand liggende prooi.

De Morgen (25/06/2007 "Fortis & co. bieden midden juli op ABN Amro"

Het overnamebod van Fortis, Royal Bank of Scotland en Santander op de Nederlandse grootbank ABN Amro begint midden juli. De drie overwegen een bod van ruim 71 miljard euro, maar er bleek reeds dat het personeel van ABN Amro liever op eigen kracht doorgaat.

Als voorspelling voor 2007 verwachtte men dat de overnamegolf nog een hele tijd zou blijven duren en dit door de grote hoeveelheid aanwezige liquiditeiten op de internationale financiële markt. Een opgemerkte trend, wat ook blijkt uit bovenstaande voorbeelden, is dat de overgenomen bedrijven steeds groter worden. In één klap kan immers een groter deel van het geld belegd worden dan bij het opteren voor een hele reeks kleine en middelgrote bedrijven. Nog belangrijker is echter dat slechts een beperkt aantal overnemers in staat zijn om de vereiste sommen bij elkaar te brengen. Dat betekent dat zij duidelijk minder concurrenten hebben, waardoor de overnameprijzen een stuk hoger kunnen uitvallen. (Gijsels, 2006)

De relevantie van deze bevindingen ligt in het feit dat met het groter worden van de overgenomen ondernemingen, ook de risico's zullen toenemen en de noodzaak aan accurate informatie vanuit de jaarrekening van cruciaal belang is.

Volgens Rittenberg en Schwieger (2005) zijn de oorzaken van falingen van overnames divers: Bedrijven betaalden te veel voor de overgenomen onderneming, voerden geen due diligence² uit op de overname of de bedrijfscombinatie bereikte niet de gehoopte synergie. Dit zijn slechts enkele voorbeelden. Daarom kozen vele ondernemingen voor bepaalde constructies zoals Special Purpose Entities³, die het landschap van overnames en fusies alleen maar complexer maakten.

In de meeste actuele publicaties over fusies en overnames, formuleren auteurs gelijkaardige conclusies over de stand van zaken. De deals die ondernemingen sluiten, worden steeds groter en ook het totale volume stijgt jaar na jaar. Het zou logisch zijn te veronderstellen dat dit komt door het hoge percentage succesverhalen van dit soort groeistrategie. Toch benadrukken de auteurs dat het tegendeel waar is en verwijzen naar mislukingspercentages

² Due diligence: het proces waarbij een potentiële overnemer de over te nemen onderneming en haar activa gaat evalueren wat betreft de financiële, juridische en strategische positie van het bedrijf in kwestie (Mulliez, 2007)

³ Special Purpose Entity (SPE): een entiteit die speciaal is opgezet om te voldoen een afgebakende en goed-gedefinieerde doelstellingen, vooral voor het isoleren van risico's (Rittenberg en Schwieger, 2005)

van 50 tot 80%. Een fusie of overname lijkt zo meer op een gok dan een effectieve en weloverwogen bedrijfsstrategie. Vaak wordt er zelfs waarde vernietigd in plaats van gecreëerd door de (te) hoge premies die betaald worden. (Bakker en Helmik, 2002)

Ook is het zo dat de – veelal negatieve – gevolgen van de bedrijfscombinatie pas een hele tijd later zichtbaar worden. Dit aspect zal eveneens aangepakt worden door de nieuwe accountingstandaarden en meerbepaald door IFRS 3. Onder andere Deloitte (2004) stelt dat IFRS 3 ervoor zorgt dat slecht functionerende overnames sneller ontdekt worden.

Ondanks 'due diligence'-onderzoeken, financiële analyses en risicoanalyses worden beslissingen vaak genomen door het 'geloof' in de strategische waarde van de overname die zal resulteren in synergie. Deze emotionele betrokkenheid vormt eventueel een bedreiging voor het professionalisme van managers. (Bakker en Helmik, 2002)

Na maanden van voorbereiding tot een overname is het enthousiasme en de verwachting dat de overname geslaagd is, een begrijpelijke reactie. Ook beleggers delen vaak in het enthousiasme. De mededeling dat de overname naar verwachting direct zal bijdragen tot de winst per aandeel, stuurt de beurskoersen in de hoogte. Zelfs bij de integratie van beide bedrijven en vervolgens hun gezamenlijke prestaties blijkt er soms nog geen enkel probleem op te duiken. Pas wanneer de jaarlijkse of tussentijdse cijfers aan licht komen, krijgt de onderneming een heel ander beeld te zien van de gevolgen van de overname. Vaak is het zo dat de winst per aandeel helemaal niet gestegen is, maar zelfs gedaald tot onder het niveau van vóór de overname. De Lange (2007) zegt dat de verslaggevingsregels voor bedrijfscombinaties mee aan de oorzaak liggen van de verkeerde verwachtingen en dan meerbepaald door het feit dat de overnameprijs moet worden toegerekend aan de verworven activa, overgenomen verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen. Ook het feit dat er gewerkt wordt met reële waarden, kan ervoor zorgen dat de resultaten niet zijn zoals verwacht.

2.2 Evolutie van rapporteringsstandaarden

2.2.1 Nationale regelgeving en Europese verordeningen

Hoewel het praktijkonderzoek gebaseerd is op Nederlandse ondernemingen, wordt voor de inleiding vertrokken van de Belgische evolutie in de boekhoudwetgeving. Dit is voor de lezers van deze eindverhandeling het meest waarschijnlijke referentiekader en dient als verduidelijking voor de aanleiding tot internationale standaarden. De evolutie deed zich immers vooral voor op Europees niveau, waardoor zowel Nederlandse als Belgische

ondernemingen onder het toepassingsgebied vallen. Natuurlijk wordt er verder ook ingegaan op de Nederlandse instanties en informatiebronnen voor de nationale boekhoudwetgeving. Het Nederlandse standpunt komt bovendien in latere hoofdstukken uitgebreider aan bod in de aanloop naar het praktijkonderzoek.

Wat België betreft bestaan er heel wat wettelijke verplichtingen waaraan ondernemingen moeten voldoen bij hun externe verslaggeving. In de periode voor 1975 waren deze rapporteringsverplichtingen uiterst beperkt. De toenmalige reglementering beperkte zich tot de bepaling van de inhoud van de balans en de resultatenrekening. Kleine veranderingen volgden elkaar op. (Jorissen e.a. , 2001)

Een eerste stap in de internationalisering van accountingsystemen volgde uit het in 1957 ondertekende Verdrag van Rome, dat diende tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap. Artikel 53, paragraaf 3g bepaalt de officiële reden voor het harmoniseren van accountingsystemen in alle lidstaten, namelijk: het bijdragen tot economische eenmaking. De instrumenten die hiervoor gehanteerd werden, zijn de 4^e Richtlijn en de 7^e Richtlijn die verplicht moesten worden doorgevoerd door de lidstaten op hun nationaal niveau. De toenmalige commissie benadrukte dat zij geen volledige uniformiteit beoogden, maar wel vergelijkbaarheid van financiële resultaten. (Haller en Kepler, 2002)

De **Vierde Richtlijn** doelde op het harmoniseren van de nationale wetgeving over de accountingpraktijk van ondernemingen voor individuele jaarrekeningen. De aspecten die gereguleerd werden, waren onder andere: layout, waardering, getrouw beeld van activa, passiva, winst en verlies en informatieverstrekking via de toelichting (art. 43, Vierde Richtlijn). De Belgische wetgever volgde deze richtlijn door het opstellen van de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de handelsondernemingen en industriële ondernemingen. De bijbehorende K.B.'s beschreven zowel het voeren van de boekhouding als het opstellen van de jaarrekening. (Jorissen e.a. , 2001)

De **Zevende Richtlijn** handelt over geconsolideerde jaarrekeningen en bepaalt de identificatie van groepen, de draagwijdte van groepsrekeningen, de verplichting om groepsrekeningen op te stellen, te auditeren en te publiceren en de consolidatiemethoden (Haller en Kepler, 2002). De richtlijn werd uitgevaardigd in 1983 door de Europese Gemeenschap en vervolgens in België geïmplementeerd door het KB van 6 maart 1990. Vanaf dan werden Belgische ondernemingen dus pas verplicht tot het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening. Deze verplichting werd voordien beperkt tot bepaalde portefeuillemaatschappijen. (Jorissen e.a., 2001)

Met de invoering van de richtlijnen veranderde ook het doel van financiële staten. Tot dan toe werd zulke informatie in de meeste lidstaten gebruikt voor het bepalen van de basis voor belastingen of dividenden, terwijl het doel nu meer verschoof naar het voorzien van nuttige informatie voor de bedrijfswereld. Dit blijkt vooral het geval te zijn voor groepsrekeningen, omdat deze voordien nog in mindere mate gebruikt werden voor informatiedoeleinden dan de individuele rekeningen (Haller en Kepler, 2002, verwijzend naar Mora en Rees, 1998).

2.3.2 Invoering van IAS

Onder druk van de globalisering in de bedrijfswereld gingen vele Europese ondernemingen ook op zoek naar beurzen in het buitenland, namelijk in andere Europese landen, Azië of Amerika. Vooral de Amerikaanse beurzen wekten een grote interesse op. Vanuit het bedrijfsleven bracht dit de vraag teweeg naar grotere harmonisering en zelfs uniformisering van externe verslaggeving. Bedrijven die op de buitenlandse beurs genoteerd werden, moesten immers twee jaarrekeningen opstellen: één volgens de nationale wetgeving van het land waar de onderneming gevestigd was en één volgens de standaarden die vereist waren door de beursautoriteiten.

In deze context werden de International Accounting Standards (IAS) ontwikkeld door een privaat organisme, het IASC, opgericht in 1973 door beroepsorganisaties van boekhouders. Het waren nieuwe normen voor de opstelling en presentatie die wereldwijde integratie van accountingnormen zouden moeten bevorderen. (IAB, 2003)

Op de Amerikaanse beurs was een opstelling van de jaarrekening volgens US GAAP nog steeds noodzakelijk, terwijl op andere beurzen zoals Signapore en Hong Kong de IAS reeds werden aanvaard. De Europese lidstaten boden hiervoor elk hun eigen oplossing. België werkte met het uitzonderingsprincipe waarbij bedrijven vanaf 1998 toestemming konden vragen om hun geconsolideerde jaarrekening niet langer volgens Belgische regels op te stellen, maar volgens IAS. Een voorwaarde was wel dat het bedrijf in kwestie voldeed aan de criteria van een 'global player'. De onderneming moest genoteerd zijn op een internationale kapitaalmarkt en significante internationale activiteiten bezitten. Bovendien moest de moeder ook andere dan de Belgische accountingregels hanteren. Tot slot moesten de activiteiten zich situeren in sectoren waar het gebruik van andere verslaggevingsstandaarden sterk verspreid was zoals de olie-industrie. (Jorissen e.a., 2001)

In maart 2000 vroeg de Europese Raad van Lissabon aan de Europese Commissie om maatregelen te nemen tot het voltooiën van de geïntegreerde effectenmarkt en deze initiatieven te versnellen. Hierop maakte de Europese Commissie in juni 2000 haar

toekomstige strategie inzake de financiële verslaggeving bekend. De bereidwilligheid van de volledige Europese Raad om snel werk te maken van de invoering van een enige jaarrekeningtaal enerzijds, en het intensieve werk van België tijdens zijn Voorzitterschap van de Europese Unie anderzijds, lieten toe om de IAS-verordening na slechts twee jaar aan te nemen. De publicatie van de verordening op 11 september 2002, had tot gevolg dat alle Europese beursgenoteerde vennootschappen voor de opstelling van hun geconsolideerde jaarrekening de IAS/IFRS verplicht zouden moeten toepassen vanaf 2005. Niet minder dan 6.700 Europese beursgenoteerde moedervenootschappen en tienduizenden dochtervenootschappen zouden dit nieuwe boekhoudkundige referentiekader toepassen. (IAB, 2003)

2.3.3 Invoering van IFRS

Tot 2001 werden de IAS ontwikkeld door het voormalige International Accounting Standards Committee (IASC). Vanaf 2001 echter ontwikkelde de International Accounting Standards Board (IASB) nieuwe financiële verslaggevingsstandaarden met als doel: transparante en vergelijkbare informatie in de jaarrekening. Het opstellen van de standaarden is haar enige taak en verantwoordelijkheid. De IAS werden onderworpen aan directe wijzigingen door het 'Improvement Project' (IP) van de IASB of door indirecte wijzigingen als gevolg van dit IP of als gevolg van de publicatie van IFRS. Het gaat hier dus enerzijds om een verbetering van de bestaande IAS en anderzijds om de invoering van nieuwe standaarden welke beiden ondergebracht worden onder de nieuwe naam: IFRS. Om haar doel te bereiken en internationale acceptatie van de standaarden te bewerkstelligen, werkt de IASB samen met de nationale regelgevers. (Blomme e.a., 2006)

Het International Financial Reporting Interpretations Committee (IFRIC), dat eveneens is opgericht in 2001, volgt het Standing Interpretations Committee (SIC) op. Dit comité staat in voor de interpretatie van IFRS en het verstrekken van richtlijnen voor nog niet behandelde onderwerpen in IAS/IFRS. Verder behoren publicatie van 'exposure drafts' (eerste versies van interpretaties open voor commentaar) en het verkrijgen van goedkeuring van de IASB voor de 'final drafts' (finale interpretaties) tot hun mandaten. (Blomme e.a., 2006)

Wat Europa betreft zijn er bovendien nog andere relevante instellingen: Het Accounting Regulatory Committee (ARC), de European Financial Advisory Group (EFRAG) en het Committee of European Securities Regulators (CESR).

Het ARC

Het ARC is een comité dat wordt voorgezeten door de Europese Commissie en is samengesteld uit vertegenwoordigers van de lidstaten. Het beslist welke IASB-standaarden verplicht zullen worden voor Europese entiteiten om te vermijden dat er in Europa standaarden van toepassing worden die onvoldoende zijn toegespitst op de economische of juridische situatie in de Europese Unie. (Europese Commissie, 2007)

De EFRAG

Om het ARC bij te staan in deze beslissingen werd in 2001 de EFRAG opgericht welke bestaat uit vertegenwoordigers van de belangrijkste betrokkenen bij financiële verslaggeving in Europa uit de privésector: accountingprofessionals, effectenbeurzen, analisten en opstellers van jaarrekeningen. Het is de bedoeling dat men alleen ingrijpt wanneer standaarden van de IASB substantiële tekortkomingen vertonen in een Europese context. (EFRAG, 2007)

Het CESR

Het CESR is een organisatie van Europese effectentoezichthouders en heeft drie hoofdfuncties: de coördinatie verbeteren tussen effectentoezichthouders, de Europese Commissie bijstaan als adviesorgaan en toewerken naar meer consistente standaarden. (CESR, 2007)

De IFRS worden sinds 2005 door de Europese Commissie opgelegd aan ondernemingen die genoteerd zijn op een Europese beurs. De verplichting geldt voor het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening, maar kan door haar lidstaten eventueel uitgebreid worden naar niet-beursgenoteerde ondernemingen en naar individuele jaarrekeningen. (Blomme e.a., 2006)

2.3 Huidige nationale wetgeving

2.3.1 De Amerikaanse grondslagen: US GAAP

De Amerikaanse standaardzetter is de Financial Accounting Standards Board (FASB), wiens primaire taak bestaat uit het ontwikkelen van standaarden in het belang van het Amerikaanse publiek. Haar missie wordt omschreven als volgt: *"to establish and improve standards of financial accounting and reporting for the guidance and education of the public, including issuers, auditors, and users of financial information"*. (FASB, 2006)

Deze doorgedreven standaarden zijn vervat in de Generally Accepted Accounting Principles (US GAAP). Statements 141 en 142 zijn relevant voor bedrijfscombinaties, goodwill en andere immateriële activa.

De IASB en de FASB werken samen aan verschillende projecten en streven naar één gezamenlijke standaard. Hun doel wordt duidelijk gedefinieerd: een standaard ontwikkelen die een gemeenschappelijke set van principes bevat en gerelateerde begeleiding die informatie levert welke nuttig is voor het nemen van beslissingen en de uitzonderingen op de principes minimaliseert. Ook wordt hier onmiddellijk aan toegevoegd dat men verwacht dat de standaarden in de toekomst nog meer zullen bijdragen tot de volledigheid, relevantie en vergelijkbaarheid van financiële informatie en dit natuurlijk ook specifiek in het kader van bedrijfscombinaties. (IASB, 2006)

Globaal gezien wordt de harmonisering tussen IFRS en US GAAP ter beschouwing genomen doorheen drie soorten activiteiten. PWC (2005) geeft volgend overzicht:

- *Gezamenlijke projecten*: Projecten die simultaan door beide bestuursorganen worden uitgevoerd, gaan onder andere om het delen van vakkennis van hun leden en om het bewaren van een vergelijkbaar tijdschema voor de toepassing van deze projecten. De uitwerking van de standaarden met betrekking tot *Bedrijfscombinaties* zijn hier een voorbeeld van.
- *Korte termijn projecten*: De IASB en de FASB werken gezamenlijk aan een actieve agenda. De draagwijdte is beperkt tot het wegwerken van bestaande verschillen tussen beide standaarden, waarvoor een kwalitatieve oplossing kan gevonden worden op korte termijn. Meestal zal deze oplossing inhouden dat uiteindelijk voor één van beiden wordt gekozen.
- *Onderzoeksprojecten*: De FASB probeert momenteel alle substantiële verschillen tussen US GAAP en IFRS te inventariseren. De draagwijdte bestaat in dit geval uit de verschillen in erkenning, meting, presentatie en informatieverstrekking. Het gaat om boekhoudkundige behandelingen die zijn toegelaten in de ene standaard, maar niet in de andere.

2.3.2 Belgische grondslagen: Belgian GAAP

Er werd reeds een inleiding gegeven tot de evolutie van de Belgische rapporteringsgrondslagen. De nationale wetgeving met betrekking tot bedrijfscombinaties is verspreid over verschillende bronnen.

Ten eerste is er het Wetboek van Vennoetschappen (W. Venn.) dat grosso modo volgende aspecten behandelt: verschillende begrippen zoals onder andere 'controle', mogelijke consolidatiemethoden en consolidatieverplichtingen. Ten tweede is er het Koninklijk Besluit ter uitvoering van het Wetboek van Vennoetschappen van 30 januari 2001 dat hierop verdergaat. Tot slot zijn de bepalingen van de Zevende Richtlijn in België van toepassing. De behandeling van goodwill wordt eveneens in elk van de wetgevende teksten beschreven.

De convergentie van de Belgische grondslagen met IFRS draait vooral om het al dan niet toepassen van bepaalde onderdelen van IFRS, die worden omschreven in de vorm van een verplichting, een keuze of een verbod door de Belgische wetgever of door de Europese Commissie die de keuze maakt voor haar lidstaten. Specifiek voor België, wordt de toepassing van IFRS bepaald door verschillende Koninklijke Besluiten. Het K.B. van 4 december 2003 staat toe dat beursgenoteerde ondernemingen voor hun geconsolideerde jaarrekening de IFRS hanteren die goedgekeurd zijn door de Europese Commissie. Sinds 2005 is dit niet langer een keuze, maar een verplichting.

Het K.B. van 4 december 2003 benadrukt ook dat de aanwending van IFRS niet is toegestaan voor enkelvoudige jaarrekeningen. De convergentie tussen IFRS en de Belgische grondslagen wordt wat enkelvoudige jaarrekeningen betreft, momenteel onderzocht door het technische comité van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen (CBN): de Belgische standaardzetter.

Het technische comité is één van de werkgroepen van de CBN en heeft volgende opdrachten:

- een forum oprichten waar ervaringen in het kader van de toepassing van de normen uitgewisseld kunnen worden;
- antwoorden voorbereiden op vragen om advies vanwege EFRAG (European Financial Reporting Advisory Group); en
- nadenken over de modernisering van het Belgische jaarrekeningenrecht. (CBN, 2007)

Het comité bestudeert de vennootschapsrechterlijke en fiscale gevolgen van de toepassing van IFRS voor Belgische ondernemingen, de specifieke gevolgen voor KMO's en inventariseert de verschillen tussen beide referentiekaders. Als conclusies van hun bevindingen publiceren zij voorstellen tot wijziging van de Belgische boekhoudwetgeving om deze in overeenstemming te brengen met IFRS. Tot op heden bestaat er nog geen vast tijdsschema voor deze voorstellen. (PWC, 2005)

Een andere verplichting is de toepassing van IFRS bij het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen. Deze verplichting geldt

vanaf het boekjaar beginnende op of na 1 januari 2006 en zowel voor beursgenoteerde als niet-beursgenoteerde ondernemingen. (K.B. 5 december 2004) Uitzonderingen op deze verplichting kunnen door de lidstaten aangewend worden voor entiteiten die enkel obligaties op de beurs verhandelen (uitstel van de deadline tot 2007) en voor entiteiten die op verschillende beurzen genoteerd zijn en dus een andere internationaal verslaggevingssysteem hanteren. (Blomme e.a., 2006)

Door het K.B. van 18 januari 2005 kan het bestuur van een consoliderende onderneming de beslissing nemen om de geconsolideerde jaarrekening op te stellen in overeenstemming met de IFRS die zijn goedgekeurd door de Europese Commissie. Er dient opgemerkt te worden dat deze keuze onherroepbaar is. Bovendien moet de onderneming in kwestie vermelden in de toelichting van haar jaarrekening dat zij over de nodige administratieve en organisatorische middelen beschikt.

De doelstelling van de Belgische instanties is dat op lange termijn alle ondernemingen (beursgenoteerd en niet-beursgenoteerd) en alle jaarrekeningen (enkelvoudig en geconsolideerd) worden opgesteld aan de hand van IFRS om de vergelijkbaarheid en transparantie te maximaliseren. Toch werd hiervoor nog geen deadline vooropgesteld.

2.3.3 Nederlandse grondslagen: Dutch GAAP

a) Inleiding

De twee voornaamste grondslagen voor financiële verslaggeving in Nederland zijn:

- Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek 'De jaarrekening en het jaarverslag'; en
- De Richtlijnen voor de jaarverslaggeving (Guidelines on Annual Reporting of GAR).

Hier wordt in de literatuur meestal naar verwezen door de overkoepelende term 'Dutch GAAP', welke staat voor de Nederlandse Generally Accepted Accounting Principles en welke eveneens gebruikt zal worden doorheen deze eindverhandeling. Beide bronnen van de Nederlandse boekhoudwetgeving worden achtereenvolgens besproken.

b) Burgerlijk Wetboek

De indeling van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek wordt weergegeven in bijlage 2. Titel 9 beschrijft het onderdeel 'De jaarrekening en het jaarverslag' en bevatte vòòr 2005 hoofdzakelijk voorschriften die het gevolg waren van de vierde en zevende Europese Richtlijn

die eerder werden besproken. Zij realiseerden de start van de harmonisatie van boekhoudstandaarden binnen Europa.

Vervolgens werd het jaarrekeningenrecht binnen Europa – en dus ook in Nederland - verder geharmoniseerd en gemoderniseerd op drie verschillende manieren:

- de Europese IAS-verordening, welke een directe werking heeft en met opties voor alle lidstaten;
- de IAS 39-Richtlijn; en
- de moderniseringsrichtlijn. (KPMG, 2006)

Om de toepassing van IFRS mogelijk te maken voor Nederlandse ondernemingen, worden hiervoor bepalingen opgenomen in de wet. KPMG (2006) geeft in één van haar publicaties een overzicht van de belangrijkste veranderingen die de introductie van IFRS met zich meebrengt. De bepalingen die in onderstaande paragrafen worden besproken, werden van kracht sinds het boekjaar 2005. Vanaf dan verplicht de Europese Unie beursgenoteerde ondernemingen hun geconsolideerde jaarrekening op te stellen conform IFRS. Nederland heeft er voor gekozen om IFRS ook toe te staan voor de enkelvoudige jaarrekening en dit in tegenstelling tot België. De Nederlandse wetgever wil hiermee de transparantie en vergelijkbaarheid van jaarrekeningen bevorderen.

Daarnaast zijn niet-beursgenoteerde ondernemingen vrij om hun geconsolideerde en enkelvoudige jaarrekening op te stellen volgens IFRS.

Ook heeft de wetgever de optie gegeven om in de enkelvoudige jaarrekening Titel 9 Boek 2 te hanteren met toepassing van de waarderingsgrondslagen die de rechtspersoon heeft toegepast in de geconsolideerde IFRS-jaarrekening. Dit houdt in dat de onderneming de enkelvoudige jaarrekening opstelt volgens de IFRS die in de geconsolideerde jaarrekening zijn gebruikt. (KPMG, 2006)

Indien wordt gekozen voor de toepassing van IFRS voor zowel de geconsolideerde als de enkelvoudige jaarrekening, dan is een aantal artikelen van titel 9 Boek 2 nog steeds van toepassing. Het betreft dan voornamelijk bepalingen inzake kapitaalbescherming, het jaarverslag en de openbaarmaking. (KPMG, 2006)

Onderstaande samenvattende tabel geeft de verschillende mogelijkheden weer van de toepassing van IFRS in Nederland:

	Geconsolideerde jaarrekening	Enkelvoudige jaarrekening
Optie 1	Titel 9 Boek 2 B.W.	Titel 9 Boek 2 B.W.
Optie 2	IFRS	Titel 9 Boek 2 B.W.
Optie 3	IFRS	Titel 9 Boek 2 B.W. met toepassing van de waarderingsgrondslagen die de rechtspersoon heeft toegepast in de geconsolideerde jaarrekening.
Optie 4	IFRS	IFRS

Tabel 1: Toepassing van IFRS in Nederland (KPMG, 2006)

c) Raad voor de Jaarverslaggeving

Volgens PwC (2004) richtte de Raad voor de Jaarverslaggeving haar richtlijnen vooral op grote beursgenoteerde ondernemingen. Na de regulering in verband met de toepassing van IFRS in Europa, verschoof de aandacht van de Raad voor de Jaarverslaggeving naar kleine en middelgrote ondernemingen. Dit leidde tot vrijstellingen en aparte richtlijnen voor dit soort bedrijven. Het gaat dan hoofdzakelijk om vrijstellingen met betrekking tot presentatie van financiële resultaten en informatieverstrekking.

De Raad voor de Jaarverslaggeving blijft momenteel instaan voor de harmonisering van IFRS en Dutch GAAP.

Hoofdstuk 3 IFRS 3 Bedrijfscombinaties

3.1 Inleiding

Bij de overgang van het vroegere IASC naar de IASB op 1 april 2001, zoals beschreven in hoofdstuk twee, werden natuurlijk ook de projecten met betrekking tot bedrijfscombinaties overgenomen en op de agenda geplaatst bij de IASB. Op 5 mei 2002 verscheen de 'Exposure Draft' voor bedrijfscombinaties en voorgestelde wijzingen van IAS 36 en IAS 38, vermits deze laatste hier sterk mee samenhangen. (IASB, 2007) De 'Exposure Drafts' van de IASB zijn een voorlopige opstelling van de standaarden, die uitnodigen tot commentaren van standaardzetter, auditinstanties, de bedrijfswereld en andere geïnteresseerde gebruikers. Rekening houdend met deze commentaren werden dan de definitieve standaarden gepubliceerd op 31 maart 2004, waarna de zij operationeel werden.

Het project 'Bedrijfscombinaties' wordt uitgevoerd in verschillende stappen. Fase I resulteerde dus in IFRS 3 Bedrijfscombinaties in maart 2004 (als vervanging van IAS 22 Bedrijfscombinaties) en de herziene versies van IAS 36 en IAS 38. Vervolgens worden in Fase II bepaalde aspecten verder uitgewerkt, namelijk:

- topics die niet behandeld werden in Fase I;
- discussiepunten na toepassing van Fase I; en
- het elimineren van verschillen tussen US GAAP en IFRS.

Volgens de website van de IASB (2007) staan deze veranderingen nog steeds op de agenda en worden zij momenteel samen met de FASB uitgewerkt. De aangepaste standaarden met betrekking tot bedrijfscombinaties worden verwacht in werking te treden voor de rapporteringsperiode die begint op 1 januari 2009. Er wordt eveneens verwezen naar de samenhang met IAS 36 Impairment of Assets en de principes rond consolidatie, welke eveneens worden herzien of aangevuld.

In dit hoofdstuk zullen de expliciete standaarden en definities geïntroduceerd worden. Het is dan ook een vrij letterlijke weergave waarbij vaak gebruik gemaakt zal worden van citaten uit de officiële vertaling van IFRS 3 volgens de Europese Commissie en van de eigenlijke standaarden zoals ze werden opgesteld door de IASB. De tekst zal daarom nogal theoretisch overkomen, maar dit is onvermijdelijk bij het weergeven van zulke standaarden. De officiële regels en definities zullen daarom afgewisseld worden met uitdiepingen en interpretaties.

3.2 Toepassing van IFRS 3 en overgangsbepalingen

3.2.1 Ingangsdatum

De toepassing van IFRS 3 geldt vanaf een bepaalde ingangsdatum: "IFRS 3 moet worden toegepast op bedrijfscombinaties waarvoor de datum van de overeenkomst op of na 31 maart 2004 valt" (Blomme e.a., 2006: 26). Alle andere bepalingen van de standaard - in het bijzonder het niet langer afschrijven van goodwill - moeten prospectief toegepast worden vanaf het begin van de eerste verslagperiode die begint op of na 31 maart 2004, met andere woorden vanaf 1 januari 2005 voor de entiteiten die hun boekjaar afsluiten op 31 december (Weets en Carlier, 2004).

Onder bepaalde voorwaarden mogen de standaarden eerder toegepast worden. Ook bestaan er overgangsmaatregelen voor voorheen opgenomen goodwill en voorheen opgenomen immateriële activa. Deze worden vervolgens besproken.

3.2.2 Vervroegde toepassing

De standaard mag eerder toegepast worden op voorwaarde dat:

- "waarderingen en andere informatie die nodig waren om de IFRS toe te passen op vroegere bedrijfscombinaties, werden verkregen op het tijdstip waarop deze bedrijfscombinaties voor het eerst werden verwerkt; en
- de entiteit eveneens de in 2004 herziene versie van IAS 36 Bijzondere waardeverminderingen van activa en IAS 38 Immateriële activa prospectief toepast vanaf dezelfde datum en de waarderingen en andere informatie die nodig zijn om deze standaarden vanaf die datum toe te passen eerder door de entiteit werden verkregen, zodat geen schattingen hoeven te worden gemaakt die wel hadden moeten worden gemaakt op een vroegere datum" (Blomme e.a., 2006: 463).

Het komt er dus op neer dat een entiteit IFRS 3 eerder mag toepassen als de waarderingen en andere nodige informatie hiervoor beschikbaar zijn en de herziene versies van IAS 36 en IAS 38 worden toegepast vanaf dezelfde datum

3.2.3 Overgangsbepalingen

a) Voorheen opgenomen goodwill

“IFRS 3 moet worden toegepast vanaf het begin van de eerste jaarperiode die begint op of na 31 maart 2004 (dus vanaf 1 januari 2005 voor entiteiten die hun verslagperiode afsluiten op 31 december), op goodwill die verworven is in een bedrijfscombinatie waarvan de datum van overeenkomst vóór 31 maart 2004 valt. Vanaf deze datum moet de entiteit:

- stoppen met het afschrijven van deze goodwill;
- de geaccumuleerde afschrijvingen op deze goodwill in mindering brengen van de waarde van de goodwill; en
- de goodwill toetsen op bijzondere waardevermindervers verliezen in overeenstemming met IAS 36.” (Blomme e.a., 2006)

b) Voorheen opgenomen immateriële activa

De boekwaarde van een immaterieel actief dat werd verworven in een bedrijfscombinatie met datum van overeenkomst na 31 maart 2004 moet, indien dit immaterieel actief niet aan het criterium van identificeerbaarheid voldoet in overeenstemming met IAS 38 worden opgenomen in goodwill aan het begin van de eerste verslagperiode die begint op of na 31 maart 2004.

3.2.4 Toepassingsgebied en definities

Blomme e.a. (2006: 466) bepalen het toepassingsgebied als volgt: “De IFRS 3 moeten toegepast worden bij de verwerking van alle bedrijfscombinaties van zodra de economische werkelijkheid van een transactie, onafhankelijk van de structuur of de vorm, voldoet aan de definitie van een bedrijfscombinatie.”

Vervolgens verduidelijken verschillende definities enkele termen die het toepassingsgebied afbakenen:

“Een **bedrijfscombinatie** ontstaat door het samenbrengen van afzonderlijke entiteiten of bedrijfsactiviteiten in één verslaggevende entiteit” (Blomme e.a., 2006: 467).

“Een **bedrijfsactiviteit** is een geïntegreerde reeks activiteiten en activa die uitgevoerd en beheerd worden met het oog op:

- a) het realiseren van een rendement voor de investeerders;
- b) of het verschaffen van lagere kosten of andere economische voordelen direct en proportioneel aan polishouders of deelnemers" (Blomme e.a., 2006: 466).

"Een **verslaggevende entiteit** is een entiteit waarvoor er gebruikers zijn die vertrouwen op haar jaarrekening voor informatie die voor hen nuttig is bij het nemen van beslissingen over de toekenning van middelen. Een verslaggevende entiteit kan één entiteit zijn of een groep entiteiten bestaande uit een moedermaatschappij en al haar dochterondernemingen" (Blomme e.a., 2006: 468).

Op het toepassingsgebied bestaan verschillende uitzonderingen:

- "De bedrijfscombinaties waarin afzonderlijk entiteiten of bedrijfsactiviteiten samengebracht zijn om een joint venture te vormen;
- Bedrijfscombinaties waarbij entiteiten of bedrijfsactiviteiten waarover gezamenlijk de zeggenschap wordt uitgeoefend, betrokken zijn;
- Bedrijfscombinaties waarbij twee of meer gemeenschappelijke entiteiten betrokken zijn;
- Bedrijfscombinaties waarin afzonderlijke entiteiten of bedrijfsactiviteiten samengebracht zijn om een verslaggevende entiteit te vormen, enkel op basis van een contract zonder het eigendomsbelang te verkrijgen." (Blomme e.a., 2006: 466)

Over de laatste twee punten, namelijk in geval van gemeenschappelijke entiteiten en bedrijfscombinaties enkel op basis van een contract, stelde de IASB op 29 april 2004 een exposure draft ter beschikking, meebepaald: 'Exposure Draft of Proposed Amendments to IFRS 3 Combinations by Contract Alone or Involving Mutual Entities'. De commentaren op deze exposure draft werden door de IASB in beschouwing genomen, omdat haar oorspronkelijke bedoeling was om deze uitzonderingen in een tweede fase van het project op te nemen in het toepassingsgebied. Toch besliste de standaardzetter achteraf om deze aspecten op te nemen in de latere exposure draft van 30 juni 2005: 'Exposure draft of substantial revisions of IFRS 3' (IASB, 2007)

3.3 Opname- en waarderingsregels

Volgens IFRS 3 moeten alle bedrijfscombinaties opgenomen worden via de overnamemethode welke bestaat uit drie stappen. Eerst moet de overnemende partij geïdentificeerd worden. Vervolgens wordt de kostprijs van de bedrijfscombinatie bepaald en tot slot moet deze kostprijs op overnamedatum toegewezen worden aan verworven activa, overgenomen verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen. De respectievelijke stappen worden in onderstaande paragrafen verduidelijkt.

3.3.1 Identificatie van de overnemende partij

Algemeen gesteld is de overnemende partij, de partij die de zeggenschap krijgt over de andere samenvoegende entiteiten of bedrijfsactiviteiten. Het is opvallend dat de standaard zelf erkent dat het niet altijd eenvoudig is om de overnemer te bepalen. Toch zijn er meestal concrete indicaties dat zulke partij bestaat. De IASB geeft een opsomming van een aantal indicaties dat men te maken heeft met de overnemende entiteit. Ook PWC (2006) duidt op deze moeilijkheid en geeft de indicaties die wijzen op de overnemende partij als volgt weer:

- de onderneming waarvan de reële waarde het hoogst is;
- de onderneming die activa (bijvoorbeeld geld) geeft in ruil voor eigenvermogensinstrumenten waaraan stemrechten verbonden zijn van de andere entiteit;
- de entiteit waarvan het management een overheersende invloed kan uitoefenen op de keuze van het management van de samengevoegde entiteit; of
- de entiteit die aandelenbelangen uitgeeft als de bedrijfscombinatie tot stand komt via een ruil van aandelenbelangen.

Epstein en Mirza (2005) benadrukken dat deze lijst enkel suggestief bedoeld is en men toch best teruggrijpt naar de meer formele criteria die uitgaan van het begrip 'zeggenschap'. Een onderneming bezit controle over een andere onderneming indien zij de macht heeft om invloed uit te oefenen op het financiële en operationele beleid en voordelen haalt uit deze activiteiten. Dit is meestal het geval wanneer de overnemer meer dan de helft van de stemgerechtigde aandelen verwerft. Toch moet er bijkomend aangetoond worden dat dit bezit van aandelen leidt tot een werkelijke controle. De controle kan dus ook verworpen worden indien men kan aantonen dat het eigendom van meer dan de helft van de aandelen geen zeggenschap inhoudt.

Ook wanneer het gaat om minder dan de helft van de aandelen, is er volgens IFRS 3 mogelijk sprake van controle, namelijk wanneer de overnemer beschikt over:

- de macht over meer dan de helft van de stemmen van de andere onderneming via een overeenkomst met andere investeerders. Epstein en Mirza (2005) geven hierbij het voorbeeld van overeenkomsten voor het uitbrengen van stemmen of contractuele voorzieningen;
- de macht om een financiële of operationele invloed uit te oefenen door een statuut of overeenkomst;
- de macht om de meerderheid van de leden van de raad van bestuur of een gelijkaardig orgaan aan te stellen of te ontslaan; of

- de macht om de meerderheid van de stemmen uit te spreken op vergaderingen van de raad van bestuur of een gelijkaardig orgaan van de andere entiteit. (IASB, 2007)

IFRS erkent ook de mogelijkheid van omgekeerde overnames, waardoor deze dus eveneens tot het toepassingsgebied behoren. Bij een omgekeerde overname is de overnemer de onderneming waarvan de belangen worden verworven. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer een kleine privé-onderneming regelt dat zij wordt overgenomen door een grotere publieke onderneming met als doel een notering op de beurs. Richtlijnen met betrekking tot omgekeerde overnames wordt behandeld in de bijlage van IFRS 3 en behoren niet tot de draagwijdte van deze eindverhandeling.

3.3.2 Kostprijs van de bedrijfscombinatie

De overnemer dient de kost van de bedrijfscombinatie te berekenen als de som van twee soorten kosten. Ten eerste is er de reële waarde van de overgenomen activa en passiva. De tweede component omvat de kosten die direct aan de overname kunnen worden toegewezen. (Deloitte, 2004) Hier wordt, na de bepaling van enkele relevante data, verder op ingegaan.

Vooreerst worden de termen overnamedatum, ruildatum en datum van overeenkomst toegelicht om verwarring tussen deze begrippen te vermijden. Het is namelijk zo dat het berekenen van de kostprijs van de overname samenhangt met de ruildatum, terwijl het toewijzen van de kostprijs aan verworven activa, overgenomen verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen eerder gebeurt op overnamedatum. Het is vanaf de overnamedatum dat de onderneming IFRS 3, en bijgevolg de overnamemethode zal moeten toepassen. Daarom is een duidelijk onderscheid tussen beide momenten noodzakelijk.

a) Overnamedatum versus ruildatum

De overnamedatum is de datum waarop de overnemer effectief controle verkrijgt over de andere entiteit. Aangezien controle of zeggenschap binnen IFRS wordt gedefinieerd als de macht om het financiële of operationele beleid beïnvloeden, is het mogelijk dat de transactie nog niet volledig afgewikkeld is op juridisch gebied (Deloitte, 2004). Er dient dus rekening te worden gehouden met de feitelijke omstandigheden (Blomme e.a., 2006).

Naast de overnamedatum is een ander tijdstip van belang: de ruildatum of ook wel de transactiedatum genoemd. Als er slechts één transactie plaatsvindt, komt de datum van de

transactie uiteraard overeen met de overnamedatum. Het is echter mogelijk dat een overname gerealiseerd wordt doorheen verschillende opeenvolgende transacties, zoals een overname in verschillende stappen door opeenvolgende aankopen van aandelen. De individuele bedragen worden geïdentificeerd op elke bijbehorende datum van de betreffende subtransactie. Hiervan wordt dan later de som gemaakt. Bovendien wordt de overnamedatum vastgelegd op het tijdstip waarop de overnemer de controle bekomt zoals al eerder werd bepaald (Deloitte, 2004).

b) Kost van de overgenomen activa en passiva

Zoals reeds vermeld, dienen de overgenomen activa en passiva te worden opgenomen in de kostprijs tegen hun reële waarde op ruildatum. Meer concreet gaat het hier om:

- afgestane activa;
- aangegane of overgenomen verplichtingen; en
- door de overnemende partij uitgegeven eigen-vermogensinstrumenten in ruil voor zeggenschap over de overgenomen partij. (Blomme e.a., 2006)

Volgens Deloitte (2004) is de beste benadering voor de reële waarde de marktprijs op de transactiedatum. Dit is de gepubliceerde prijs van het eigen-vermogensinstrument. Bij schommelingen van het eigen vermogen, kan zo de bepaalde prijs tijdens het akkoord verschillen van de kostprijs van de overname. Soms is het immers zo dat de datum waarop men effectief controle bekomt, wordt uitgesteld door bijvoorbeeld wettelijke goedkeuringsvereisten.

De standaarden specificeren dat er alleen mag worden afgeweken van de marktprijs als reële waarde in het geval waarbij de marktprijs geen betrouwbare indicatie geeft door marktschaarste. Een ander geval van afwijking is wanneer de onderhandelingen tot overname niet gebeuren op een georganiseerde markt en er dus geen gepubliceerde prijs bestaat. Bijgevolg kunnen dan andere waarderingstechnieken gehanteerd worden waarvoor verdere richtlijnen terug te vinden zijn in IAS 39 Financiële instrumenten: opname en waardering (Deloitte, 2004).

c) Direct toewijsbare kosten

Honoraria van accountants, juristen, taxateurs, waarderingsexperten en andere consultants zijn slechts enkele voorbeelden van kosten die eveneens dienen opgenomen te worden in de totale kostprijs van een bedrijfscombinatie. Het gaat hier steeds om kosten die worden

opgelopen als gevolg van de totstandkoming van de bedrijfscombinaties en dus direct toewijsbaar zijn. (IASB, 2007)

Kosten die hier niet toe behoren zijn: algemene administratiekosten, kosten van het onderhoud van de afdeling die belast is met de overname en andere kosten die niet direct toewijsbaar zijn. Zij worden beschouwd als een last op het moment dat de uitgaven gemaakt worden (Deloitte, 2004).

Vergelijkbaar zijn de kosten van uitgifte en regeling van financiële verplichtingen en eigen-vermogensinstrumenten. Ook zij worden dus expliciet uitgesloten van de overnamekostprijs (Watrin e.a., 2006). Een klein verschil is de opname van deze kosten; zij worden opgenomen in de oorspronkelijke waardering van de financiële verplichting of komen in mindering van de opbrengst als gevolg van de uitgifte van de eigen-vermogensinstrumenten (Blomme e.a., 2006). De standaarden IAS 39 en IAS 32 weiden hier verder over uit.

d) Aanpassing van de kostprijs

Voor overeenkomsten in verband met bedrijfscombinaties is het volgens Blomme e.a. (2005) mogelijk dat er clausules worden opgenomen die de kostprijs mogelijk aanpassen aan toekomstige gebeurtenissen. Het bereiken of behouden van een bepaald winstniveau en het handhaven van de marktprijs van eigen-vermogensinstrumenten die werden uitgegeven zijn hier voorbeelden van.

Het overeenkomstige bedrag van de mogelijke aanpassingen dient te worden opgenomen in de kostprijs van de overname indien de aanpassing waarschijnlijk is en het bedrag op een betrouwbare manier kan worden bepaald. Bij het ontbreken van één van deze twee voorwaarden wordt er geen rekening gehouden met de aanpassingen aan de kostprijs. Echter, wanneer de aanpassingen op latere datum wel waarschijnlijk zijn en betrouwbaar geschat kunnen worden, moeten zij alsnog opgenomen worden. Belangrijk is dat voor deze aanpassingen geen tijdslimiet van toepassing is. (Blomme e.a., 2005).

Er bestaan echter ook aanpassingen waarvoor wel een tijdslimiet bestaat, namelijk aanpassingen aan de reële waarde. Het bepalen van de reële waarde van de kostprijs en de identificeerbare elementen is niet eenvoudig. Daarom voorziet IFRS 3 dat deze waardering voor de eerste maal gebeurt op voorlopige basis. Bijgevolg zijn aanpassingen mogelijk en dit binnen de 12 maanden na overnamedatum. Alle informatie die binnen deze termijn wordt opgenomen als aanpassing, wordt beschouwd alsof zij was toegepast vanaf overnamedatum.

Aanpassingen zijn eveneens mogelijk ter correctie van fouten volgens IAS 8 Grondslagen voor financiële verslaggeving, schattingswijzigingen en fouten.

3.3.3 Allocatie van de berekende kostprijs

Als laatste stap van de overnamemethode moet de berekende kostprijs toegerekend worden aan de reële waarde op overnamedatum van de identificeerbare activa, overgenomen verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen van de overgenomen onderneming.

“Indien de kostprijs van de bedrijfscombinatie groter is dan het aandeel van de overnemende partij in de netto reële waarde van de activa, verplichtingen en identificeerbare voorwaardelijke verplichtingen, wordt dit verschil goodwill genoemd” (Blomme e.a., 2005:471). Als het verschil negatief is, is er sprake van negatieve goodwill.

Het aspect ‘reële waarde’ of ‘fair value’, dat centraal staat in de volledige IFRS, is ook zeer sterk uitgediept specifiek voor IFRS 3. De officiële vertaling van de standaard door de Europese commissie bevat richtlijnen over hoe bepaalde balansposten dienen gewaardeerd te worden. Omdat reële waarde een onderwerp op zich uitmaakt, wordt deze waardering buiten beschouwing gelaten. Bij de standaard zelf, worden zij immers ook uitsluitend opgenomen in bijlage.

Een aantal geïntroduceerde begrippen vragen om extra uitdieping en worden in onderstaande paragrafen verder besproken, meerbepaald:

- identificeerbare activa en verplichtingen;
- immateriële activa; en
- voorwaardelijke verplichtingen.

a) Identificeerbare activa en verplichtingen

De overnemende partij zal alle identificeerbare activa en verplichtingen van de overgenomen entiteit opnemen, inclusief de aspecten die voorheen nog niet werden opgenomen in de jaarrekening van de overgenomen entiteit. Een voorbeeld hiervan is de mogelijkheid dat de overnemer, in tegenstelling tot de overgenomen partij, verwacht dat een uitgestelde belastingvordering kan worden opgenomen omdat zij er wel vanuit gaat dat er voldoende belastbare winsten zullen worden gerealiseerd. (Blomme e.a., 2006)

Het toewijzen van de kostprijs gebeurt enkel aan identificeerbare activa en verplichtingen die bestaan op de overnamedatum. Verplichtingen voor de vermindering of beëindiging van activiteiten van de overgenomen onderneming worden dus enkel opgenomen wanneer de overgenomen partij op overnamedatum een bestaande verplichting voor reorganisatie heeft opgenomen. Dit dient te gebeuren in overeenstemming met IAS 37 Voorzieningen, voorwaardelijke verplichtingen en voorwaardelijke activa. Reorganisatieplannen die afhankelijk zijn van de bedrijfscombinatie zijn noch bestaand, noch voorwaardelijk en mogen bijgevolg niet in aanmerking genomen worden voor de toerekening van de kostprijs. (IASB, 2007)

b) Immateriële activa

Een overgenomen R&D-project is een voorbeeld van een immaterieel actief en wordt afzonderlijk erkend van goodwill als er voldaan is aan volgende twee voorwaarden: Het project moet voldoen aan de definitie van een immaterieel vast actief en de reële waarde moet op betrouwbare wijze bepaald kunnen worden.

Ook voor andere immateriële activa bestaan gelijkaardige bepalingen. Zij worden in een bijlage van de standaard als volgt ingedeeld:

- marketing;
- klantenrelaties;
- artistieke activiteiten;
- contracten; en
- technologie.

De criteria voor het apart opnemen van immateriële activa worden door Brand Finance (2007) samenvattend opgesomd:

- Het actiefbestanddeel moet apart identificeerbaar zijn. Dit is het geval wanneer het actief voortvloeit uit contractuele rechten of wanneer het actief scheidbaar is, met andere woorden wanneer het apart verkocht kan worden.
- Het actief wordt gecontroleerd door de entiteit.
- Het is een bron van toekomstige economische voordelen.
- De reële waarde kan betrouwbaar gemeten worden.

c) *Voorwaardelijke verplichtingen*

Het begrip voorwaardelijke verplichting wordt gedefinieerd door IAS 37 en komt formeel neer op het volgende:

- "een mogelijke verplichting die voortvloeit uit gebeurtenissen in het verleden en waarvan het bestaan alleen wordt bevestigd door het al dan niet plaatsvinden van één of meer onzekere toekomstige gebeurtenissen waarover de entiteit niet de volledige controle heeft; of
- een bestaande verplichting die voortvloeit uit gebeurtenissen in het verleden, maar die niet is opgenomen omdat
 - o het niet waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen vereist zal zijn om de verplichting af te wikkelen; of
 - o het bedrag van de verplichting niet met voldoende betrouwbaarheid kan worden gewaardeerd" (Blomme e.a., 2006: 474)

Bovenstaande voorwaardelijke verplichtingen moeten worden opgenomen bij de allocatie van de kostprijs indien de reële waarde betrouwbaar kan gemeten worden. Zij blijven opgenomen zolang de verplichting waarschijnlijk is.

Na hun eerste opname dienen zij gewaardeerd te worden aan het maximum van volgende twee waarden:

- het bedrag dat zou opgenomen worden volgens IAS 37
- het oorspronkelijk opgenomen bedrag verminderd eventuele geaccumuleerde afschrijvingen (volgens IAS 18 Opbrengsten).

Ter afronding van dit onderdeel illustreren volgende tabellen de overnamemethode. Het zijn voorbeelden uit de jaarverslagen van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen omdat deze populatie ook zal gebruikt worden voor het praktijkonderzoek.

The allocation of the net assets acquired and the goodwill arising at the acquisition dates is as follows:

	Fair value
Non-current assets	24
Current assets	4
Non-current liabilities	(15)
Current liabilities	(1)
Net assets acquired	12
Goodwill	20
Total purchase consideration	32

Figuur 1: Allocatie van de berekende kostprijs (voorbeeld 1) Jaarverslag Ahold 2005

	verantwoorde waarden
materiële vaste activa	18
immateriële vaste activa	23
voorraden	11
handels- en andere vorderingen	14
voorzieningen	-4
langlopende leningen	-15
handels- en andere verplichtingen	-7
identificeerbare activa en passiva	40
goodwill op acquisities	15
betaalde vergoeding	55
verkregen liquide middelen	-
uitgaande nettokasstroom	55

Figuur 2: Allocatie van de berekende kostprijs (voorbeeld 2) Jaarverslag Akzo Nobel 2005

3.4 Goodwill en andere immateriële activa

In dit hoofdstuk zal slechts kort worden ingegaan op immateriële activa wegens het aparte hoofdstuk vier dat volledig is toegewijd aan de behandeling van goodwill volgens IAS 36. In onderstaande paragrafen wordt voor de volledigheid verwezen naar IAS 38 Immateriële activa.

3.4.1 Inleiding

Wat immateriële activa betreft, kan er een onderscheid gemaakt worden tussen verschillende types. Een eerste soort zijn de intern gegenereerde immateriële activa zoals merken en onderzoek en ontwikkeling, die vrij moeilijk te erkennen zijn op een balans. Een tweede soort is vervolgens de extern aangekocht immateriële activa, welke een historische kostprijs (aankoopprijs) hebben. Hoewel een immaterieel actief zeker en vast ook individueel kan worden aangekocht, zullen ze meestal het resultaat zijn van overnames van een andere entiteit waarbij een hele reeks van immateriële activa worden verworven. Dit is meteen de

reden van opname in deze eindverhandeling. Er kan dan een verder onderscheid gemaakt worden tussen identificeerbare en niet-identificeerbare activa. (Epstein en Mirza, 2005)

De behandeling van goodwill en immateriële activa wordt slechts zeer beperkt besproken in IFRS 3 zelf. Voor de uitgebreidere weergave van de behandeling van immateriële activa, zijn IAS 36 en IAS 38 de gepaste bron van informatie. IAS 38 beschrijft hoe immateriële activa worden opgenomen en gewaardeerd. Goodwill valt buiten het toepassingsgebied van deze standaard en wordt dus behandeld als uitzondering. IAS 36 beschrijft op haar beurt op welke wijze activa worden onderworpen aan de test voor bijzondere waardevermindervers verliezen en met eveneens een specifieke uitwijding wat goodwill betreft.

3.4.2 IAS 38 Immateriële activa

IAS 38 moet verplicht worden toegepast voor de verwerking van immateriële activa die zijn verworven in bedrijfscombinaties met als datum van overeenkomst 31 maart 2004 of later. Het toepassingsgebied is dus duidelijk in overeenstemming gebracht met dat van IFRS 3. Deze verplichting bepaalt officieel de ingangsdatum, maar een eerdere toepassing wordt aangemoedigd door de IASB. In dit geval dient de onderneming ook IAS 36 en IFRS 3 overeenkomstig vervroegd toe te passen. (IASB, 2007)

Essentieel is de identificeerbaarheid van immateriële activa. Het doel hiervan is het actiefbestanddeel te kunnen onderscheiden van goodwill. De criteria voor identificeerbaarheid worden ook expliciet bepaald. Het komt er op neer dat het actief afscheidbaar is ofwel ontstaat uit bepaalde rechten.

De immateriële activa die worden verworven als gevolg van een bedrijfscombinatie worden opgenomen wanneer de reële waarde betrouwbaar kan bepaald worden, ongeacht of ze waren opgenomen vòòr de bedrijfscombinatie. Deze bepalingen zijn ook van toepassing op onderzoek- en ontwikkelingsprojecten die zijn verkregen als onderdeel van een overname. (Blomme e.a., 2006)

Hoofdstuk 4 Goodwill

4.1 Historiek

Het afschrijven van goodwill was gedurende een lange tijd een veelbesproken item binnen het domein van accounting. Het is dan ook een grote verandering voor de bedrijfswereld wanneer IFRS hieraan een einde maakt door de introductie van haar impairment test. (Deloitte, 2004)

Epstein en Mirza (2005) bevestigen deze bevinding en stellen dat IAS 36 Impairment of Assets inderdaad een reactie was op de bestaande nationale verschillen. De meeste Europese landen beschikten wel over een manier om waardeverminderingen te identificeren, maar deze regels werden niet consistent toegepast. In verschillende nationale boekhoudwetten was het zo dat waardeverminderingen enkel erkend werden indien zij permanent waren en dus op lange termijn. Op kortere termijn stemde de boekwaarde in dat geval niet overeen met de marktwaarde wat financiële resultaten vertekent. IAS 36 betekent voor ondernemingen die onder het toepassingsgebied vallen een veel strengere aanpak dan voordien onder de nationale wetgeving.

4.2 Goodwill binnen IFRS/IAS

De boekhoudkundige verwerking van goodwill wordt binnen de internationale standaarden beschreven door IAS 36 'Impairment of Assets'. Hoewel het gaat om een afzonderlijke standaard, wordt deze toch steeds bekeken binnen het kader van IFRS 3 Bedrijfscombinaties. De laatst herziene versie van IAS 36 is immers een rechtstreeks gevolg van de introductie van IFRS 3. Deze herzieningen, die in maart 2004 werden doorgevoerd, zijn hoofdzakelijk gerelateerd aan de aspecten van impairment testing en zijn dus relevant voor de verwerking van bedrijfscombinaties. (Deloitte, 2004)

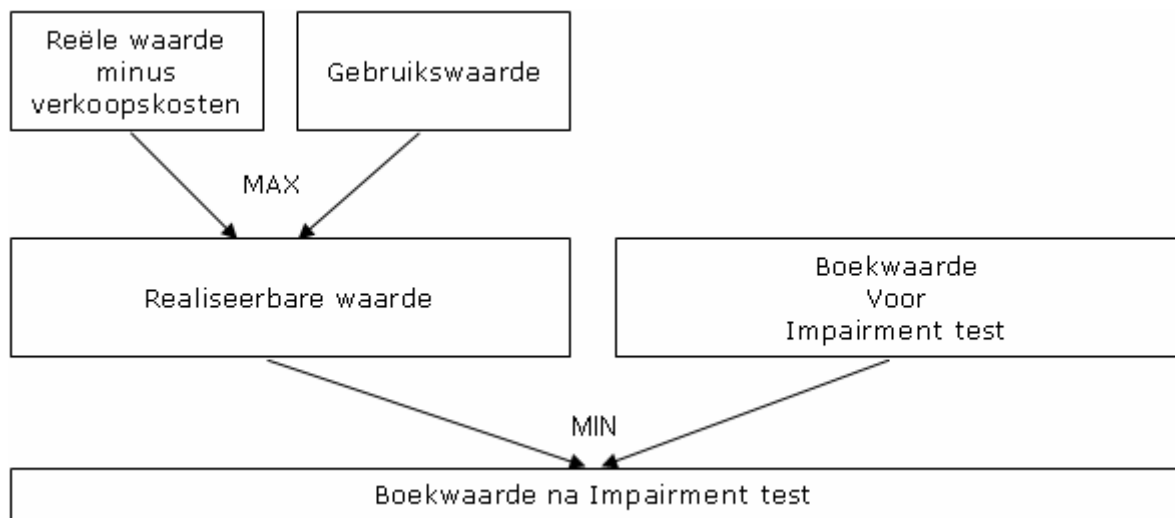
4.2.1 Impairment test: inleiding

Voor de ondernemingen die onder het toepassingsgebied van IFRS 3 vallen, is het zo dat zij volgens IAS 36 de realiseerbare waarde van een actief dienen te meten wanneer er een indicatie is van een waardevermindering met bovendien de vereiste dat de test minstens eenmaal per jaar wordt uitgevoerd. De jaarlijkse verplichte uitvoering van de test geldt voor:

- immateriële activa met een onbeperkte levensduur;

- immateriële activa die nog niet beschikbaar zijn voor verkoop; en
- goodwill als resultaat van een bedrijfscombinatie. (Deloitte, 2004)

Er is vervolgens sprake van een bijzondere waardevermindering indien de realiseerbare waarde van het actief kleiner is dan haar boekwaarde. De realiseerbare waarde is op haar beurt het maximum van de gebruikswaarde en de 'Reële waarde minus verkoopskosten'. De begrippen zullen verduidelijkt worden gedurende het verdere verloop van het hoofdstuk. Onderstaande figuur geeft reeds weer welke componenten moeten vergeleken worden. (Deloitte, 2004)

Figuur 3: Schema impairment test (Deloitte, 2004)

Wat betreft de indicaties van een mogelijke waardevermindering, geven Epstein en Mirza (2005) volgende opsomming van factoren waarmee een onderneming rekening moet houden:

- de marktwaarde van het actief die duidelijk meer gedaald is dan verwacht in functie van normaal gebruik en veroudering;
- significante veranderingen van de technologische, economische en juridische omgeving of de markt waarin een onderneming ageert en welke zich hebben voorgedaan in de verslaggevingsperiode of zich zullen voordoen in de nabije toekomst;
- een stijging in de marktinterestvoet of andere marktgeoriënteerde opbrengstvoeten die bijgevolg een invloed hebben op de disconteringsvoet voor het berekenen van de bedrijfswaarde van een actief. Deze factor is een indicatie voor een mogelijke waardevermindering wanneer de veranderingen in de markt de realiseerbare waarde van het actief zouden verlagen; en

- de boekwaarde van de nettoactiva die hoger is dan haar marktkapitalisatie⁴.

Bovenstaande opsomming is een niet-exhaustieve lijst op basis van **externe** informatiebronnen. Het zijn dus indicaties vanuit de omgeving waaruit een waardevermindering kan blijken. Daarnaast geeft de standaard ook voorbeelden van **interne** informatiebronnen, namelijk:

- zichtbare indicaties van veroudering of schade;
- significante interne veranderingen van de organisatie van de activiteiten waartoe het actief behoort. Enkele voorbeelden zijn: het vervreemden van een actief op een eerdere datum dan verwacht, een inkorting van de geplande gebruiksduur of het stopzetten van activiteiten waartoe het actief behoort.
- wanneer blijkt uit interne rapportering dat de economische prestaties minder (zullen) zijn dan verwacht. (Epstein en Mirza, 2005)

Volgens PwC (2007a) moet op elk rapporteringstijdstip nagegaan worden of zulke indicaties bestaan, inclusief bij tussentijdse rapportering. Vooraleer de onderneming overgaat tot een impairment test, is een verdere analyse van zulke indicaties noodzakelijk. Daarnaast merkt PwC (2007a) op dat een winstgevende organisatie of activiteit geen garantie is voor het uitblijven van waardeverminderingen. Zo is het noodzakelijk dat het management de economische prestaties nagaat van individuele activa of KGE's en analyseert of deze prestaties overeenstemmen met de verwachtingen.

4.2.2 Kasstroomgenererende eenheden (KGE's)

Voor goodwill blijken voor verschillende componenten van de impairment test uitzonderingen te bestaan. Ten eerste is het niet zo eenvoudig om de gebruikswaarde te bepalen. De meeste immateriële activa hebben immers een gebruikswaarde die onafhankelijk kan bepaald worden zoals bijvoorbeeld de waarde van een merk. Bij goodwill is dit echter niet het geval omdat er geen kasstromen zijn die rechtstreeks gerelateerd kunnen worden aan het bestaan van goodwill op de balans. (Deloitte, 2004)

⁴ Marktkapitalisatie: ook wel beurswaarde van een onderneming genoemd. Marktkapitalisatie wordt berekend door het vermenigvuldigen van het aantal uitstaande aandelen met de marktprijs (beurskoers) voor één aandeel. Deze maatstaf wordt vaak gebruikt op gebied van investeringen om de grootte van een onderneming aan te duiden, bijvoorbeeld Small Cap of Mid Cap. (Investopedia, 2007)

Ten tweede is het ook niet mogelijk om de reële waarde minus verkoopskosten vast te stellen. Goodwill kan immers niet zomaar op zich verkocht worden. Het kan enkel worden verhandeld in combinatie met andere activa en dus de onderneming waarbij het ontstond. (Deloitte, 2004)

De gebruikswaarde en reële waarde minus verkoopskosten zullen dus op een andere manier bepaald moeten worden. Daarom werden de 'kasstroomgenererende eenheden' in het leven geroepen. Een kasstroomgenererende eenheid (KGE) is de kleinst identificeerbare groep van activa die kasinstromen genereert die grotendeels onafhankelijk zijn van kasstromen van andere groepen van activa. (Deloitte, 2004) Blomme e.a. (2006) voegen hieraan toe dat KGE's elke periode consistent moeten geïdentificeerd worden, maar dat wijzigingen mogelijk zijn indien gerechtvaardigd en aangevuld met doorgedreven informatievoorzieningen.

Bij de identificatie van zulke KGE's zal de onderneming de kasstromen bekijken die binnenkomen vanwege externe partijen. Om te bepalen of deze kasstromen voldoende onafhankelijk zijn van andere kasstromen, zijn volgende aspecten van belang: methode van kasstroombeheersing in relatie met een operatie en hoe de resultaten van de operaties worden gecommuniceerd aan het management. (Deloitte, 2004)

Wanneer er een actieve markt bestaat voor de productie van de groep van activa, zal deze groep geïdentificeerd worden als een KGE, zelfs indien de productie of een deel ervan intern wordt gebruikt. (Blomme e.a., 2006)

Bij interne transferten en de gerelateerde interne prijsstrategieën kunnen kasstromen van een bepaalde KGE hierdoor beïnvloed worden. In dit geval zullen verwachte toekomstige prijzen moeten gehanteerd worden voor het inschatten van de realiseerbare waarde, welke van toepassing zouden zijn in een transactie 'at arm's length'⁵. Dit geldt zowel voor de KGE die de diensten presteert (toekomstige verwachte instroom) als de KGE die de diensten ontvangt (toekomstige verwachte uitstroom). (Deloitte, 2004) Concreet zal dus steeds de marktprijs gebruikt moeten worden en niet de interne transferprijs.

4.2.3 Vaststelling van de realiseerbare waarde

In bovenstaande paragraaf werd het begrip 'realiseerbare waarde' reeds aangehaald. De twee mogelijke vergelijkingspunten bepalen nu de verdere indeling: gebruikswaarde en reële waarde minus verkoopskosten. Men kan echter opmerken dat het niet altijd noodzakelijk is

⁵ At arm's length: Een marktconforme transactie op zakelijke basis tussen onafhankelijke partijen (Proz, 2007)

om beide bedragen te bepalen. Wanneer een de gebruikswaarde van een KGE groter is dan haar boekwaarde, zal het bepalen van de reële waarde minus verkoopskosten niet resulteren in een bijzonder waardeverminderingverlies. Het is ook mogelijk dat één van de bedragen niet kan bepaald worden, wat nog zal blijken uit onderstaande studie van beide waarden. (Deloitte, 2004)

De berekening van de realiseerbare waarde mag eventueel gebaseerd worden op gedetailleerde berekeningen van voorgaande rapporteringsperiodes. Dit is het geval wanneer de activa en passiva niet veel veranderingen hebben doorstaan sinds de meest recente berekening. Bovendien moet deze meest recente berekening tot gevolg gehad hebben dat de realiseerbare waarde substantieel groter bleek dan de boekwaarde. Tot slot dient ook een derde voorwaarde vervuld te zijn: Er zijn geen gebeurtenissen waardoor een meer recente berekening zou resulteren in een waardevermindering. (Deloitte, 2006)

a) Reële waarde minus verkoopskosten

Volgens IAS 36 is de best mogelijke benadering van de reële waarde minus verkoopskosten van een KGE een prijs die wordt overeengekomen in een bindende verkoopsovereenkomst voor deze KGE in een transactie 'at arm's length'¹ en vermeerderd met eventuele incrementele kosten die tijdens de transactie worden opgelopen. Voor individuele activa waarvoor geen bindende verkoopsovereenkomst bestaat, geldt de prijs waaraan het actiefbestanddeel wordt verhandeld op een actieve markt. (Ernst & Young, 2007)

Het is natuurlijk ook mogelijk dat zulke overeenkomst of een actieve markt niet bestaat voor de activa in kwestie. De onderneming zal zich voor de waardering dan baseren op de beschikbare informatie op balansdatum en zal bepalen welke prijs zij zou kunnen bekomen bij een hypothetische transactie. De gebruikte informatie is dan deze van gelijkaardige activa of KGE's. (Bonham, 2006)

De incrementele kosten die in rekening gebracht worden zijn onder andere: juridische kosten, belastingen, verwijderingskosten en kosten om het actief klaar te maken voor verkoop.

b) Bedrijfswaarde

Wanneer het niet mogelijk is om de reële waarde minus verkoopskosten te berekenen, zal men zich wenden tot de bedrijfswaarde van de KGE. Dit impliceert dat er een schatting wordt

gemaakt van de huidige waarde van toekomstige kasstromen. Zo controleert men of de boekwaarde van de KGE zal gedekt worden door het toekomstige gebruik ervan en de uiteindelijke beschikking erover.

Voor de **huidige waarde van de kasstromen** worden volgende factoren in rekening gebracht:

- schattingen van toekomstige verwachte kasstromen die voortvloeien uit de KGE (zowel door continu gebruik als van de eindwaarde);
- de tijdswaarde van geld die wordt voorgesteld door de risicovrije intrestvoet;
- verwachtingen over eventuele variaties in de timing of het bedrag van de kasstromen;
- de prijs voor inherente onzekerheden met betrekking tot de KGE; en
- andere factoren die de waarde van een KGE zouden kunnen beïnvloeden volgens de markt (bijvoorbeeld: de afwezigheid van liquiditeit). (IASB, 2004)

Blomme e.a. (2006) merken op dat de laatste drie aspecten zowel in de kasstromen als in de disconteringsvoet kunnen weerspiegeld worden.

Omdat sommige aspecten vrij subjectief zijn, dienen ondernemingen goed te verantwoorden hoe zij alle factoren in rekening brengen. De meest recente financiële informatie en goedgekeurde budgetten en voorspellingen van het management zijn hiervoor noodzakelijk. Voor de betrouwbaarheid van deze voorspellingen dient een onderneming ook variaties te analyseren tussen vroegere gebudgetteerde kasstromen en werkelijke kasstromen. Wanneer men bijvoorbeeld een consistente overschatting van kasstromen opmerkt voor de KGE in kwestie, zullen de berekeningen hieraan aangepast moeten worden om zo nauwkeurig mogelijk te werken. (Ernst & Young, 2007)

Voor het bepalen van de realiseerbare waarden worden voorspellingen gemaakt voor een periode van vijf jaar. Afwijkingen in beide richtingen zijn toegestaan: een periode langer dan vijf jaar of een periode korter dan vijf jaar. Een langere periode is mogelijk indien de betrouwbaarheid van de voorspellingen door het management bewezen kan worden en wanneer men hiervoor een continue of dalende groeivoet hanteert. Bij een kortere periode daarentegen mag een onderneming de bekomen voorspellingen extrapoleren naar vijf jaar. Hier wordt eveneens een continue of dalende groeivoet voor gebruikt. Als uitzonderingsregime kan een stijgende groeivoet toegepast worden. De groeivoet kan echter nooit groter zijn dan langetermijn gemiddelde groeivoet voor de producten, sectoren of landen waarbinnen de onderneming handelt. Uitzonderingen zijn mogelijk, maar moeten gerechtvaardigd worden. (Ernst & Young, 2007)

Volgende componenten zijn van belang voor het bepalen van **toekomstige kasstromen**:

- schatting van kasinstromen van continu gebruik van de KGE;
- schatting van kasuitstromen die noodzakelijk zijn om bovenstaande instromen te genereren; en
- netto kasstromen die betaald of ontvangen worden over de restwaarde van de KGE. (Deloitte, 2004)

Componenten die **niet** in rekening worden genomen zijn:

- financieringsactiviteiten;
- kapitaaluitbesteding die de prestaties van de KGE uitbreidt of verbetert;
- toekomstige herstructurering waarvoor nog geen verbintenis is aangegaan; en
- ontvangsten of betalingen met betrekking tot inkomstenbelasting. (Deloitte, 2004)

Na de identificatie van verwachte kasstromen worden deze kasstromen verdisconteerd aan een intrestvoet vòòr belastingen die de huidige marktsituatie reflecteert. Het gaat dan om de tijdswaarde van geld en specifieke risico's van het actiefbestanddeel.

c) Boekwaarde van de KGE

De boekwaarde van een KGE moet bepaald worden op een wijze die consistent is met de manier waarop de realiseerbare waarde van de KGE wordt bepaald.

De boekwaarde van een KGE wordt samengesteld door de boekwaardes van de activa die aan volgende twee voorwaarden voldoen:

- Het moet gaan om activa die rechtstreeks kunnen worden toegeschreven aan de KGE in kwestie of die er op een redelijke en consistente basis aan kunnen worden toegerekend.
- De activa moeten een toekomstige kasinstroom genereren die werd geschat bij de bepaling van de bedrijfswaarde van de KGE. (Bonham, 2006)

Voor alle duidelijkheid nemen Blomme e.a. (2006) ook een bepaling op waarin zij stellen welke componenten *niet* worden opgenomen in de boekwaarde. Het betreft de boekwaarde van "enig opgenomen verplichting, tenzij de realiseerbare waarde van deze KGE niet kan worden bepaald zonder rekening te houden met deze verplichting" (Blomme e.a., 2006:274). Ter illustratie halen de auteurs hier het voorbeeld aan van een vervreemding van een KGE waarbij de koper verplicht is om een verplichting over te nemen. Deze verplichting wordt in dergelijk geval afgetrokken van de boekwaarde.

4.2.4 Allocatie van goodwill naar KGE's

Zoals in het vorige hoofdstuk over IFRS 3 werd aangehaald, wordt goodwill op overnamedatum toegewezen aan KGE's waarvan wordt verwacht dat ze voordeel zullen halen uit de synergie van de bedrijfscombinatie. De definitie van een KGE komt concreet neer op het laagst mogelijk niveau waarop informatie over goodwill beschikbaar is voor interne managementdoelstellingen. Blomme e.a. (2006) merken bovendien op dat goodwill ook aan andere KGE's kan worden toegewezen dan de activa en verplichtingen van de overgenomen partij.

Hier kan opgemerkt worden dat een KGE waaraan goodwill wordt toegewezen nooit groter kan zijn een primair of secundair segment zoals bepaald in IAS 14 Segment Reporting (Blomme e.a., 2006). Soms lijken verder doorgedreven indelingen mogelijk, maar worden zij toch niet doorgevoerd omdat het management geen informatie verzamelt over goodwill op een gedetailleerd niveau. Ook dan wordt goodwill getest per KGE. (Deloitte, 2004)

Wat de tijdspanne betreft, is er duidelijk een verschil in aanpak. De toepassing van de overnamemethode moet twaalf maanden na de overname voltooid zijn, terwijl er voor de allocatie van goodwill een minder strenge regelgeving bestaat. Het is namelijk zo dat de allocatie van goodwill slechts voltooid moet zijn tegen het einde van de eerste rapporteringsperiode die begint na overnamedatum. (Deloitte, 2004) Goodwill zal dan getest worden wanneer de allocatie voltooid is en binnen de vooropgestelde termijn (PwC, 2007b). De IASB kiest bewust voor dit tijdsverschil omdat zij van mening is dat de allocatie van goodwill een complex proces inhoudt, dat niet kan afgerond worden vooraleer de overnamemethode is toegepast.

4.2.5 Afstotingen en reorganisaties

Wanneer een onderneming zich ontdoet van een bepaalde activiteit van een KGE zal de goodwill die aan dit onderdeel is toegerekend, in rekening worden gebracht in de boekwaarde ervan bij het vaststellen van de winst of het verlies uit de afstoting. Deze allocatie gebeurt op basis van relatieve waarden van de KGE en haar onderdelen. Dit wil zeggen dat de waarden van de afgestoten activiteit bekeken worden ten opzichte van de waarden van het gedeelte van de KGE dat wordt behouden. Een uitzondering geldt wanneer er een andere methode bestaat die de gerelateerde goodwill beter zou weergeven. Ook bij herstructureringen of reorganisaties, wordt goodwill herverdeeld over KGE's op relatieve basis. (Bonham e.a., 2006)

4.2.6 Invloed van minderheidsaandeelhouders

Bij het bestaan van minderheidsbelangen in KGE's zal de realiseerbare waarde van de KGE een bedrag bevatten van de niet-erkende goodwill die in theorie toerekenbaar is aan de minderheidsbelangen. De standaarden willen voorkomen dat minderheidsbelangen effectief een buffer vormen tegen bijzondere waardevermindervers verliezen en vereisen daarom dat een denkbeeldig bedrag aan goodwill (overeenkomstig met het de minderheden) wordt toegevoegd aan de boekwaarde van de KGE wanneer de impairment test wordt uitgevoerd. (Bonham e.a., 2006)

4.2.7 Timing

Volgens Deloitte (2004) dient een individuele KGE minstens jaarlijks te worden getest op waardeverminderingen en dit elk jaar op hetzelfde tijdstip. Verschillende KGE's daarentegen, kunnen op verschillende momenten getest worden. Blomme e.a. (2006) voegen hieraan toe dat bij bedrijfscombinaties, de test echter moet gebeuren voor het einde van de verslaggevingsperiode waarin de bedrijfscombinatie plaatsvond.

Het is mogelijk dat budgetten voor toekomstige perioden pas beschikbaar zijn op het einde van de huidige rapporteringsperiode. De impairment test zal dan moeten worden uitgevoerd tussen de tijd dat de budgetten beschikbaar worden en het einde van de rapporteringsperiode. Algemeen gezien dienen ondernemingen voor het tijdstip van de test rekening te houden met de beschikbaarheid van informatie en andere praktische beperkingen. (Deloitte, 2004)

Aan het rapporteren vòòr het jaareinde blijken dus enkele voordelen verbonden. De kans is groot dat er meer informatiebronnen beschikbaar zijn om de test tot een goed einde te brengen. Bovendien kan het testen zo in overeenstemming gebracht worden met het proces van budgetteren, welke nuttige informatie kan voorzien. Tot slot zullen potentiële waardeverminderingen en de gerelateerde informatieverschaffing vastgesteld kunnen worden vòòr de voorbereidingen van de eindejaarsverrichtingen. Hier tegenover staat natuurlijk het risico dat de test herzien moet worden wanneer bepaalde gebeurtenissen de resultaten van de test beïnvloeden nadat hij is uitgevoerd. (PwC, 2007b)

Het is mogelijk dat op het moment van de test indicaties bestaan dat een actiefbestanddeel van de KGE een vermindering in waarde heeft ondergaan. Het is dan noodzakelijk om de test eerst uit te voeren op het betreffende actief en dan pas de hele KGE, inclusief goodwill, te

testen. Indien voor het individuele actief een waardevermindering van toepassing zou blijken, moet deze dus eerst worden opgenomen voor men verdergaat met het testen van de gehele KGE. (Blomme e.a., 2006)

4.2.8 Bijzondere waardeverminderingsverliezen

Het bijzonder waardeverminderingsverlies dat eventueel ontstaat als gevolg van de impairment test, wordt opgenomen in de resultatenrekening in de periode waarin het werd geïdentificeerd. Het verlies dient eerst en vooral gealloceerd te worden naar erkende goodwill binnen een KGE. De verliezen die de erkende goodwill overstijgen worden prorata verdeeld over de andere activa binnen de KGE. De waarde van het actiefbestanddeel mag vervolgens nooit kleiner worden dan de hoogste van volgende waarden:

- De reële waarden minus verkoopkosten;
- De gebruikswaarde; en
- Nul (Blomme e.a., 2006)

Een bijzonder waardeverminderingsverlies op goodwill kan nooit worden teruggenomen en dit in tegenstelling tot andere immateriële activa die aan de impairment test onderworpen worden.

Hoofdstuk 5 Behandeling van goodwill in Nederland

In het huidige hoofdstuk zullen de principes voor de behandeling van goodwill worden teruggekoppeld naar de Nederlandse rapporteringsgrondslagen. Zo zal duidelijk worden welke alternatieven beschikbaar zijn voor de behandeling van goodwill en wordt de evolutie tot de huidige standaarden duidelijk.

5.1 Inleiding

Hoogendoorn (2002) haalt drie basisalternatieven aan voor de verwerking van goodwill in de jaarrekening:

- goodwill direct ten laste nemen van het eigen vermogen;
- goodwill activeren en vervolgens stelselmatig afschrijven over een bepaald aantal jaren ten laste van het resultaat; en
- goodwill activeren en niet afschrijven.

De auteur merkt op dat bovenstaande alternatieven kunnen bekeken worden als het verleden (alternatief 1), het heden (alternatief 2) en de toekomst (alternatief 3) voor de behandeling van goodwill vanuit Nederlands perspectief. Het gaat hier natuurlijk om een standpunt van vòòr de toepassing van IFRS, vermits het laatste alternatief sinds 2005 verplicht is voor de geconsolideerde jaarrekening van beursgenoteerde ondernemingen. Toch is dit een duidelijke indeling voor de mogelijke verwerkingwijzen die vervolgens kort worden besproken.

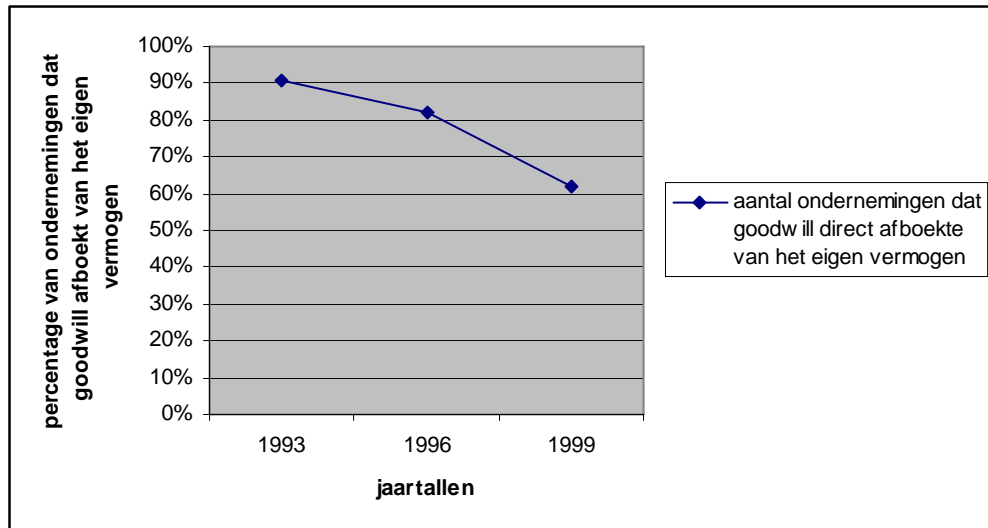
5.2 Alternatieven voor de verwerking van goodwill

5.2.1 Afboeking van het eigen vermogen

Het direct ten laste brengen van goodwill naar het eigen vermogen was volgens Hoogendoorn (2002) de meest voorkomende toepassing in Nederland tot en met het jaar 2000. De activering van goodwill bleek in deze tijd vrij revolutionair, hoewel er in de jaren erna een verschuiving op gang kwam. Volgende resultaten geven weer in welke mate ondernemingen afstapten van het afboeken van goodwill van het eigen vermogen:

aantal onderzochte ondernemingen	boekjaar	aantal ondernemingen met goodwill	aantal ondernemingen dat goodwill direct afboekte van het eigen vermogen	%
73	1993	67	61	91%
45	1996	44	36	82%
37	1999	36	23	62%

Tabel 2: Evolutie afboeken van goodwill van het eigen vermogen

Figuur 4: Afboeking van goodwill van het eigen vermogen (Hoogendoorn, 2002; verwijzend naar onderzoek van Huijgen (1996), De Bos en Krens (1997) en Eeftink en Knoops (2000))

Volgens dit soort verwerking is goodwill geen actief en mag het vervolgens niet worden opgenomen in de balans. Een directe afboeking kan ook gewenst zijn uit voorzichtigheid omdat de waarde van goodwill onzeker is. Een derde argument is dat de afschrijvingen op goodwill in de geconsolideerde jaarrekening geen goed beeld geven van de prestaties van de groep. Hier staat echter een beduidend nadeel tegenover: Het eigen vermogen kan sterk verlaagd worden en zo de rentabiliteit van het eigen vermogen weinig realistisch overkomt. (Hoogendoorn, 2002)

Vergoossen (2002) sluit zich aan bij de nadelen van dit alternatief en verwijst naar een contradictie in de wetgeving. Ten tijde van het artikel (2002) bood Titel 9 van het B.W. nog steeds de optie op deze methode toe te passen. De Raad voor de Jaarverslaggeving daarentegen, koos ervoor om deze optie vanaf 2001 te schrappen en te vervangen door het activeren en afschrijven. Dit zorgde voor een duidelijk signaal dat het rechtstreeks en in één keer ten laste nemen goodwill niet meer als aanvaardbaar werd beschouwd in de maatschappij.

In BW 2 titel 9 werd dus toegestaan goodwill rechtstreeks ten laste van het vermogen te brengen, maar ook om te activeren en af te schrijven ten laste van het resultaat. Toch hield de wetgever vol dat afboeken van het eigen vermogen was toegestaan. (Arenthals Grant Thornton, 2006)

De Raad voor de Jaarverslaggeving paste hierbij haar aanbevelingen aan in de RJ-Uiting 2005-2 'Gevolgen van wijziging Titel 9 en het Besluit actuele waarde voor grote en middelgrote rechtspersonen'. De aanbeveling voor de verwerking van positieve goodwill bij een overname luidde toen als volgt:

*"Artikel 2:389 lid 7 BW is ongewijzigd en staat nog steeds meerdere methoden toe van verwerking van (positieve) goodwill. **De toegestane methoden zijn:***

*– **activeren en vervolgens afschrijven;***

*– **verwerken rechtstreeks ten laste van het eigen vermogen; en***

*– **verwerken ineens ten laste van de winst- en verliesrekening.***

*De politieke discussie en de uiteindelijke beslissing van de wetgever om de genoemde verwerkingswijzen te blijven toestaan heeft consequenties voor de stellige uitspraak van de RJ opgenomen in alinea 218 van hoofdstuk 216 Fusies en overnames. Deze stellige uitspraak zal worden gewijzigd in een aanbeveling. De keuze uit de toegestane verwerkingswijzen wordt gemaakt rekening houdend met het inzichtvereiste zoals opgenomen in artikel 2:362 BW. Het activeren en afschrijven van goodwill leidt tot een juiste toerekening van de kosten van de acquisitie aan de voordelen die deze acquisitie met zich brengt. Het ineens ten laste van de winst- en verliesrekening verwerken van goodwill zal in het algemeen niet leiden tot het voldoen aan het in artikel 2:362 BW vereiste inzicht. **De verwerking van goodwill rechtstreeks ten laste van het eigen vermogen is in alle gevallen wettelijk toegestaan.** Dit geldt ook voor de resterende boekwaarde van eerder geactiveerde goodwill. Een wijziging in de verwerkingswijze dient te worden aangemerkt als een stelselwijziging in overeenstemming met hoofdstuk 140 Stelselwijzigingen en dient dus retrospectief te worden verwerkt." (Raad voor de Jaarverslaggeving, 2005)*

5.2.2 Activering en afschrijving

Zoals blijkt uit vorige paragraaf kreeg het activeren en afschrijven van goodwill vanaf de jaarrekeningen van 2001 de voorkeur volgens de Raad voor de Jaarverslaggeving. Deze regel sloot eveneens aan op de toenmalige standaard IAS 22 Bedrijfscombinaties, welke in maart 2004 werden vervangen door IFRS 3 Bedrijfscombinaties. (IASB, 2007)

Verschillende auteurs hebben eveneens een voorkeur voor dit alternatief. Hoogendoorn (2002) bijvoorbeeld stelt dat de methode veel realistischer is dan het afboeken van het eigen vermogen. Volgens dit systeem zullen ondernemingen goodwill afschrijven over de economische levensduur met een weerlegbaar vermoeden van maximaal 20 jaar. Daarnaast kan men bijzondere waardeverminderingen uitvoeren indien nodig.

5.2.3 Activering zonder systematische afschrijving: invloed van de Verenigde Staten

a) Inleiding

Het activeren en afschrijven was reeds lang de verplichte methode voor de verwerking van goodwill in de Verenigde Staten. Goodwill werd beschouwd als een niet-permanent actief en diende daarom te worden afgeschreven met de overeenkomstige last in het resultaat van elk jaar. De Amerikaanse standaardzetter FASB nam echter initiatieven tot revolutionaire veranderingen op dit gebied. Het activeren en afschrijven had volgens de FASB immers bijna geen enkel informatief nut voor analisten en investeerders. Daarom nam de standaardzetter het initiatief tot verandering door het opstellen van 'SFAS 142 Goodwill and other intangible assets' en gebruikte hiervoor een zeer verschillende denkwijze dan tevoren. (Hoogendoorn, 2002 en Urbancic, 2002)

Vanaf dan verblijft goodwill oneindig als actiefbestanddeel op de balans en wordt in beschouwing genomen voor waardeverminderingen. Het verwerpen van afschrijvingen reflecteert de visie dat goodwill geen balanspost is die wordt 'opgebruikt'. Bovendien vereisen de nieuwe regels dat goodwill als een aparte lijn in de balans wordt opgenomen en bijgevolg niet kan worden 'bedolven' onder een hele reeks andere (immateriële) activa. Dit was vroeger immers vaak het geval waardoor belanghebbenden geen enkel idee hadden van wat de bedragen juist voorstelden.

De impairment test zorgt dus voor betere informatieverschaffing aan belanghebbenden. De toegepaste waardeverminderingen zullen duidelijk zichtbaar zijn op de balans en eventueel geïnterpreteerd kunnen worden als een indicator van verzwakte activiteiten (Urbancic, 2002). Deloitte (2004) voegt hier aan toe dat op deze manier slecht functionerende bedrijfscombinaties sneller zullen ontdekt worden.

De FASB kwam via verschillende wegen tot dit derde alternatief voor de verwerking van goodwill. Ten eerste betrof de maximale afschrijvingsduur een zeer lange periode, namelijk

veertig jaar. Een tweede argument voor de veranderingen was het misbruik van de pooling-of-interest-methode.

b) Misbruik van de pooling-of-interest-methode

Alle bedrijfscombinaties worden momenteel, zowel volgens IFRS als US GAAP, verwerkt als overnames (zie hoofdstuk 3). Dit is echter niet altijd zo geweest. Voorheen was de pooling-of-interest-methode een veelgebruikte manier voor het uitvoeren van bedrijfscombinaties en dan vooral in de Verenigde Staten. Deze regelgeving voor het verwerken van fusies en overnames werd bepaald in Opinions 16 en 17 van de Accounting Principles Board, die werden opgesteld in 1970. De pooling-methode was gericht op 'gelijkaardige' ondernemingen wat betreft grootte en activiteiten. Het was in zulk geval vaak moeilijk om één van de partijen als overnemer aan te duiden doorheen de belangen in het bezit van de gecombineerde entiteit. De activa en passiva van de betrokken entiteiten worden overgebracht naar de gecombineerde rekeningen aan hun huidige boekwaarde en deze rekeningen worden voorgesteld alsof de entiteiten altijd al samengevoegd waren. De vooropgestelde criteria van gelijkaardige grootte en activiteiten werden steeds minder nageleefd en de pooling-of-interest-methode werd onterecht toegepast. (Epstein en Mirza, 2006)

Hoewel in sommige literatuur wordt aangegeven dat bedrijven de keuze hadden tussen pooling en de aankoopmethode, was dit volgens Ketz (2002) niet het geval. Het voldoen aan de voorwaarden voor pooling kwam in de praktijk neer op 12 criteria die noodzakelijk waren om de methode te mogen toepassen. In het andere geval moest de aankoopmethode gebruikt worden. Ketz (2002) benadrukt bovendien dat deze regels nogal technisch waren en dat het algemeen geweten was dat bedrijven soms zelfs bepaalde structuren aannamen om aan de criteria te voldoen. Hoogendoorn (2002) sluit zich hierbij aan. Hij verwijst naar de zogenaamde muis-olifant-poolings waarbij duidelijke overnames volgens de regels van de FASB toch mochten verwerkt worden onder de pooling-methode, die eigenlijk eerder uitgaat van een fusie van twee gelijkaardige ondernemingen.

De meest essentiële motivatie voor deze aanpak was het ontwijken van de openbare informatie over de ware kost van de overname. Deze zou immers kunnen vereisen dat de huidige waarde van activa moet worden opgedreven en zou ook kunnen leiden tot de erkenning van goodwill. Deze aspecten zouden op hun beurt hogere afschrijvingen met zich meebrengen (Epstein en Mirza, 2005).

Concreet werd goodwill door de poolingmethode feitelijk (onzichtbaar) van het eigen vermogen afgeboekt in situaties waarin IAS 22 Bedrijfscombinaties zou verplichten tot activering en afschrijving.

De misbruiken werden uiteindelijk overduidelijk en niet meer tolereerbaar. Midden 2001 werd de methode afgeschaft door de FASB, de Amerikaanse standaardzetter, waarop de IASB volgde in 2004 met de publicatie van haar nieuwe standaard IFRS 3. Het feit dat beide standaarden nu dezelfde methode hanteren heeft zeer positieve gevolgen voor de vergelijkbaarheid. De verplichting tot de overnamemethode werd gerealiseerd door de volledige vervanging van IAS 22 door IFRS 3. De IASB volgde hierin de standaardzetter in onder andere Amerika, Canada en Australië. (Deloitte, 2004)

Hoofdstuk 6 Praktijkonderzoek en resultaten

6.1 Verduidelijking van het praktijkonderzoek

6.1.1 Beschrijving van de populatie

Voor het onderzoeken van de invloed van IFRS 3 en de impairment test op Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, wordt vertrokken van de website van NYSE Euronext. NYSE Euronext is een holdingmaatschappij die aandelenbeurzen en derivatenbeurzen onderhoudt in verschillende landen. Daarnaast is deze groep wereldwijd leidend in noteringen, handel in cash producten, aandelen- en rentederivaten, obligaties en de levering van 'market data'. (Euronext, 2007)

Eén van de beursnoteringen is deze van Amsterdam, welke ressorteert onder Euronext: de grensoverschrijdende beurs van Europa. Eén van de noteringen (Index A-DAM ALL STOCKS) geeft een overzicht van 139 Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Via een link kan de website van elke onderneming onmiddellijk geraadpleegd worden. Daar bevonden zich dan voor de meeste ondernemingen de jaarverslagen van enkele opeenvolgende jaren.

6.1.2 Bepaling van de deelpopulatie

Uit de populatie van deze 139 ondernemingen wordt een gepaste deelpopulatie bepaald na eliminatie van bepaalde ondernemingen. De eliminaties worden in onderstaande paragrafen verduidelijkt. Een overzicht van alle ondernemingen en eventuele eliminaties zijn tevens beschikbaar in bijlage 3.

a) Andere rapporteringsstandaarden

Ondernemingen die oorspronkelijk andere grondslagen toepasten dan Dutch GAAP worden niet in aanmerking genomen voor de deelpopulatie. Het is immers de bedoeling om de concrete overgang van Dutch GAAP naar IFRS te onderzoeken. Mogelijke andere grondslagen die in de populatie voorkomen zijn:

- US GAAP (11 ondernemingen);
- Belgian GAAP (2 ondernemingen);
- UK GAAP (3 ondernemingen);

- FFO⁶ (1 onderneming)
- Canadian GAAP (1 onderneming)
- Swedish GAAP (1 onderneming); en
- French GAAP (1 onderneming).

b) Tijdstip van overgang

Ondernemingen kunnen er voor kiezen om IFRS vervroegd toe te passen. Een aantal ondernemingen uit de populatie pasten IFRS reeds toe vanaf 2004 en worden eveneens niet in de deelpopulatie opgenomen. Er zijn ook ondernemingen die als uitzondering IFRS pas later toepassen.

c) Tijdstip van beursintroductie

Het Indiase vastgoedfonds Yatra Capital noteert slechts op de beurs vanaf december 2006. Voor deze onderneming was geen relevant jaarverslag beschikbaar voor 2005.

d) Sector en ondernemingsstructuur

Het is de bedoeling om de deelpopulatie zo goed mogelijk te beperken tot 'traditionele ondernemingen', zowel wat betreft de sector als de structuur van de onderneming. Dit aspect zal hoofdzakelijk leiden tot de eliminatie van banken, verzekeringsmaatschappijen en holdings. Hierbij kan wel opgemerkt worden dat het al dan niet aanwezig zijn van een holdingstructuur niet altijd duidelijk was. Toch kan men ervan uitgaan dat de deelpopulatie een realistische weergave zal teweegbrengen van de 'traditionele ondernemingen'.

6.2 Analyse van de resultaten

6.2.1 Goodwill bij Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen

Voor er gekeken wordt naar de jaarverslagen van 2005, zullen eerst deze voor het transitiejaar 2004 geconsulteerd worden. In de eerste plaats zal immers het al dan niet aanwezig zijn van goodwill in deze ondernemingen onderzocht worden. Het bedrag aan

⁶ FFO: een speciale standaard die wordt gehanteerd door ondernemingen van het Real Estate Investment Trust

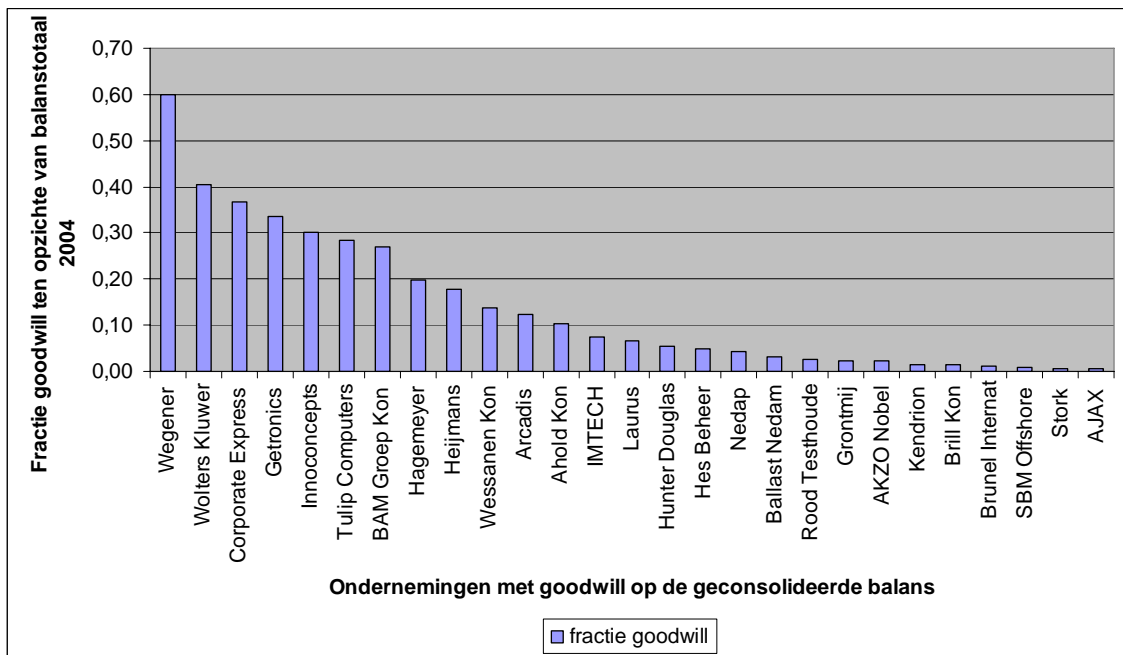
goodwill zal vergeleken worden met het balanstotaal en dit voor het transitiejaar 2004. In dit jaar pasten alle ondernemingen uit de deelpopulatie de Nederlandse grondslagen toe. Zo wordt een inzicht verschaft in het belang van goodwill voor deze ondernemingen. Het bedrag aan goodwill kan meestal gewoon teruggevonden worden in de balans. Het gaat hier bovendien steeds om de geconsolideerde balans. Soms wordt echter geen uitsplitsing gemaakt binnen de immateriële vaste activa, maar wordt het bedrag aan goodwill verklaard in een nota bij de geconsolideerde jaarrekening.

In de onderstaande tabel worden de ondernemingen weergegeven volgens een stijgende fractie aan goodwill ten opzichte van het balanstotaal. Ook het absolute bedrag aan goodwill en het balanstotaal worden weergegeven. De ondernemingen waarbij goodwill op de geconsolideerde balans voorkomt, worden eveneens grafisch weergegeven met de bijbehorende fractie.

Onderneming	Goodwill 2004	Balanstotaal 2004	G/B
Wegener	503.197.000	839.653.000	0,60
Wolters Kluwer	1.934.000.000	4.796.000.000	0,40
Corporate Express (Buhrman)	1.282.000.000	3.481.000.000	0,37
Getronics	578.000.000	1.721.000.000	0,34
Innoconcepts	22.068.000	73.070.000	0,30
Tulip Computers	17.835.000	62.584.000	0,28
BAM Groep Kon	506.000.000	1.886.112.000	0,27
Hagemeyer	460.987.000	2.320.232.000	0,20
Heijmans	149.000.000	834.000.000	0,18
Wessanen Kon	133.400.000	964.100.000	0,14
Arcadis	48.119.000	390.465.000	0,12
Ahold Kon	2.431.000.000	23.662.000.000	0,10
IMTECH	71.232.000	956.153.000	0,07
Laurus	55.000.000	816.000.000	0,07
Hunter Douglas	94.000.000	1.711.000.000	0,05
Hes Beheer	3.597.000	73.572.000	0,05
Nedap	4.035.000	96.028.000	0,04
Ballast Nedam	16.000.000	531.000.000	0,03
Rood Testhoude	196.000	7.653.000	0,03
Grontmij	6.377.000	279.566.000	0,02
AKZO Nobel	281.000.000	12.405.000.000	0,02
Kendrion	4.600.000	305.200.000	0,02
Brill Kon	328.000	24.750.000	0,01
Brunel Internat	1.453.000	118.739.000	0,01
SBM Offshore	22.948	2.737.732	0,01
Stork	7.205.000	1.128.684.000	0,01
AJAX	670.000	114.448.000	0,01
Boskalis Westmin	0	1.070.434.000	0,00
Corio	0	4.043.700.000	0,00
Crown Van Gelder	0	88.463.000	0,00

DOC Data	0	42.811.000	0,00
Exendis	0	12.758.000	0,00
Grolsch Kon	0	442.072.000	0,00
Groothandelsgebouw	0	138.213.000	0,00
Holland Colours	0	43.672.000	0,00
ICT Automatisering	0	47.079.000	0,00
Macintosh Retail	0	66.196.000	0,00
Nyloplast	0	14.119.321	0,00
Porceleyne Fles	0	5.024.000	0,00
RT Company	0	1.024.000	0,00
Schuitema	0	726.060.000	0,00
SMIT International	0	407.817.000	0,00
SNS Reaal	0	55.679.000.000	0,00
Stern Groep	0	328.735.000	0,00
Unibail-Rodamco	0	7.690.000.000	0,00
Wereldhave	0	2.049.700.000	0,00

Tabel 3: Belang van goodwill ten opzichte van het balanstotaal

Figuur 5: Belang van goodwill ten opzichte van het balanstotaal

Het belang van goodwill voor de Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen uit de deelpopulatie is sterk uiteenlopend. De percentages variëren tussen 0 en 60% van het balanstotaal voor 2004. Enkele opvallende resultaten worden vervolgens kort besproken.

Een piek van 60% vinden we terug bij **Wegener N.V.**, welke handelt binnen het domein van media en marketing. Het is de grootste uitgever voor regionale dagbladen en huis-aan-huiskranten in Nederland. In het onderdeel 'Grondslagen voor consolidatie, waarde en resultaatbepaling' vinden we terug dat Wegener inderdaad overnames heeft uitgevoerd in eerdere jaren. Bovendien merkt men op dat de overgenomen ondernemingen zo sterk zijn geïntegreerd om schaalvoordelen te bereiken, dat men geen kasstroomgenererende eenheden meer kan onderscheiden. De hele krantenorganisatie wordt bijgevolg aanzien als één kasstroomgenererende eenheid. Vóór 1 januari 1999 werd betaalde goodwill afgeboekt van het eigen vermogen. In de periode daarna (tot 2004) daarentegen werd goodwill geactiveerd tegen aanschafwaarde en lineair afgeschreven over de economische gebruiksduur. Deze gebruiksduur varieerde voor verschillende aangekochte ondernemingen van 3 tot 30 jaar.

Wolters-Kluwer is in verschillende markten actief: gezondheid, tax, accounting, dienstverlening aan bedrijven en professionele informatievoorziening. De onderneming beschikt eveneens over grote bedragen aan goodwill en bereikt een percentage van 40% ten opzichte van het balanstotaal. Bij de beschrijving van de balans wordt reeds aangehaald dat de vaste activa hoofdzakelijk bestaan uit goodwill en uitgaverechten. Dit gaat duidelijk gepaard met een enorm bedrag aan afschrijvingen die ten laste komen van het resultaat. Voor 2004 bijvoorbeeld, bedroegen de afschrijvingen van goodwill en uitgaverechten meer dan 200 miljoen euro. Vanaf 1 januari 1996 activeerde Wolters-Kluwer de goodwill op haar balans en schreef jaarlijks af over de geschatte economische levensduur. Deze varieert tussen 5 en 20 jaar.

Een laatste voorbeeld is **Corporate Express**, die eveneens dienstverlening aan bedrijven verzorgt. Opnieuw wordt het belang van goodwill duidelijk uit de cijfers van het jaarverslag. De afschrijvingen op goodwill zorgen voor een last in het resultaat van 45 miljoen euro. Men kiest eenduidig voor de maximale afschrijvingsperiode van 40 jaar omdat zij ervan uitgaan dat met goodwill een permanent voordeel wordt gerealiseerd en dit dus zo lang mogelijk op hun balans willen houden. Andere invloeden met betrekking tot goodwill zijn eventuele waardeverminderingen en het effect van veranderende wisselkoersen. Vóór 1 januari 1997 werd goodwill afgeboekt van het eigen vermogen.

Aan het andere uiteinde van de tabel vinden we de ondernemingen terug die over **weinig of geen goodwill** beschikken. Binnen deze ondernemingen zijn er bovendien verschillende gevallen te onderscheiden. Ten eerste zijn er verschillende jaarverslagen waarin voor zowel 2004 als 2005 geen enkele melding wordt gedaan van goodwill. We kunnen veronderstellen dat voor deze ondernemingen goodwill nooit voorkwam op de balans doordat zij de laatste jaren geen overnames hebben gedaan of dat er geen goodwill ontstond indien overnames

wel voorkwamen. Ten tweede zijn er ondernemingen die in hun jaarverslag vermelden dat goodwill reeds volledig werd afgeschreven in voorgaande jaren. Ten derde is het ook mogelijk dat goodwill onmiddellijk werd afgeboekt van het eigen vermogen. SNS Reaal en de Stern Groep bijvoorbeeld, passen deze methode nog steeds toe in het transitiejaar 2004 volgens Dutch GAAP. Voor andere ondernemingen is het bedrag aan goodwill ook beperkt doordat zij de methode van afboeken in het verleden toepasten en pas sinds enkele jaren goodwill activeren en afschrijven.

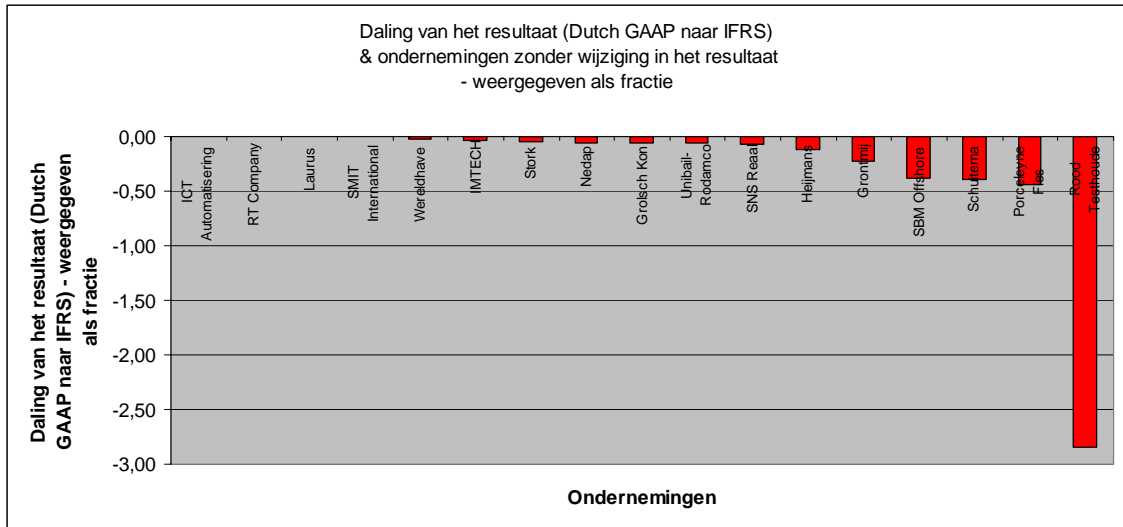
6.2.2 Verandering in het resultaat van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen door de overgang naar IFRS

Voor het volgende deel van de analyse worden de jaarverslagen geraadpleegd van alle ondernemingen uit de deelpopulatie voor het jaar 2005. Zij waren allen first-time adopters in dit jaar en beschrijven in hun jaarverslag dan ook de overgang van Dutch GAAP naar IFRS door middel van de reconversienota. Hieruit zal worden afgeleid welk effect de nieuwe rapporteringsstandaarden hebben op het nettoresultaat.

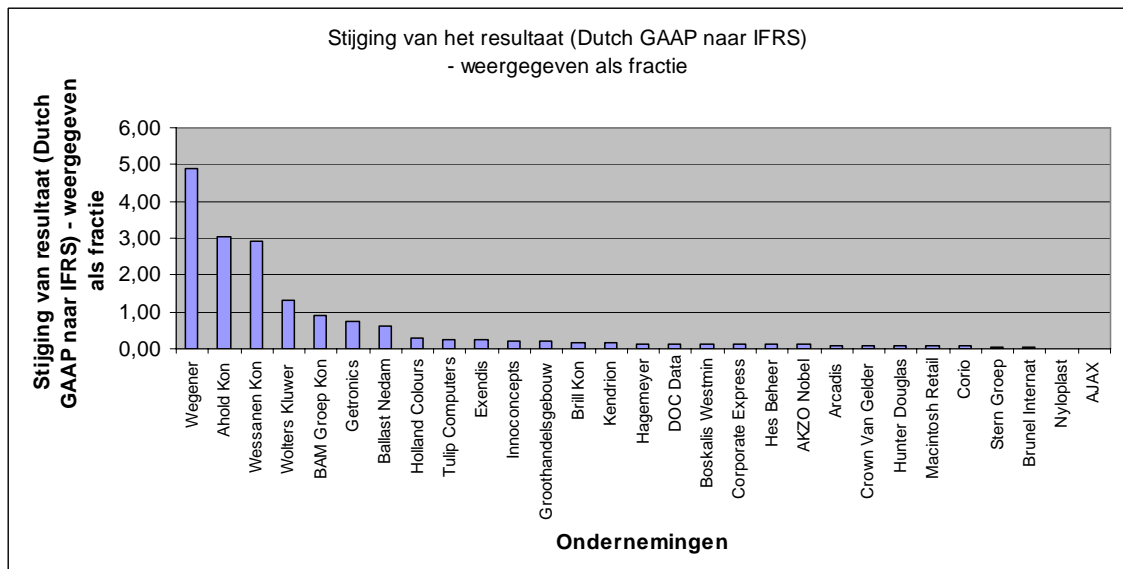
De resultaten worden weergegeven in tabel 4 op de volgende bladzijde en worden verduidelijkt via een grafische voorstelling. De grafiek is door het grote aantal bedrijven opgesplitst in ondernemingen met een gestegen resultaat en ondernemingen met een gedaald en constant resultaat. Eerst en vooral toont de tabel de absolute en relatieve verandering van elk resultaat. De procentuele verandering is weergegeven in decimalen.

Onderneming	geconsolideerd resultaat 2004 onder Dutch GAAP	totale aanpassingen IFRS	geconsolideerd resultaat 2004 onder IFRS	procentuele verandering van het resultaat (weergegeven als fractie)	absolute verandering resultaat
Ahold Kon	-436.000.000	1.321.000.000	885.000.000	3,03	1.321.000.000
AJAX	2.815.000	38.000	2.853.000	0,01	38.000
AKZO Nobel	856.000.000	89.000.000	945.000.000	0,10	89.000.000
Arcadis	20.139.000	2.037.000	22.176.000	0,10	2.037.000
Ballast Nedam	8.000.000	5.000.000	13.000.000	0,63	5.000.000
BAM Groep Kon	56.477.000	50.352.000	106.829.000	0,89	50.352.000
Boskalis Westmin	30.170.000	3.923.000	34.093.000	0,13	3.923.000
Brill Kon	1.777.000	291.000	2.068.000	0,16	291.000
Brunel Internat	7.292.000	179.000	7.471.000	0,02	179.000
Corio	281.000.000	17.900.000	298.900.000	0,06	17.900.000
Corporate Express	80.000.000	10.000.000	90.000.000	0,13	10.000.000
Crown Van Gelder	7.627.000	698.000	8.325.000	0,09	698.000
DOC Data	1.921.000	267.000	2.188.000	0,14	267.000
Exendis	-1.414.000	328.000	-1.086.000	0,23	328.000
Getronics	32.000.000	24.000.000	56.000.000	0,75	24.000.000
Grolsch Kon	22.041.000	-1.420.000	20.621.000	-0,06	-1.420.000
Grontmij	14.262.000	-3.161.000	11.101.000	-0,22	-3.161.000
Groothandelsgebouw	-9.987.000	2.019.000	-7.968.000	0,20	2.019.000
Hagemeyer	-164.067.000	23.396.000	-140.671.000	0,14	23.396.000
Heijmans	44.900.000	-5.100.000	39.800.000	-0,11	-5.100.000
Hes Beheer	14.400.000	1.600.000	16.000.000	0,11	1.600.000
Holland Colours	1.303.000	367.000	1.670.000	0,28	367.000
Hunter Douglas	172.000.000	13.000.000	185.000.000	0,08	13.000.000
ICT Automatisering	5.253.000	0	5.253.000	0,00	0
IMTECH	37.400.000	-1.400.000	36.000.000	-0,04	-1.400.000
Innoconcepts	9.102.000	1.967.000	11.069.000	0,22	1.967.000
Kendrion	-12.900.000	1.900.000	-11.000.000	0,15	1.900.000
Laurus	-128.420.000	-307.000	-128.727.000	0,00	-307.000
Macintosh Retail	18.250.000	1.358.000	19.608.000	0,07	1.358.000
Nedap	12.022.000	-660.000	11.362.000	-0,05	-660.000
Nyloplast	1.173.190	19.085	1.192.275	0,02	19.085
Porceleyne Fles	72.000	-32.000	40.000	-0,44	-32.000
Rood Testhouse	19.000	-54.000	-35.000	-2,84	-54.000
RT Company	-18.004.000	0	-18.004.000	0,00	0
SBM Offshore	33.961.096	-13.058.220	20.902.875	-0,38	-13.058.220
Schuitema	51.038.000	-19.786.000	31.252.000	-0,39	-19.786.000
SMIT International	27.549.000	-158.000	27.391.000	-0,01	-158.000
SNS Reaal	310.000.000	-22.000.000	288.000.000	-0,07	-22.000.000
Stern Groep	9.641.000	446.000	10.087.000	0,05	446.000
Stork	78.000.000	-3.400.000	74.600.000	-0,04	-3.400.000
Tulip Computers	3.790.000	959.000	4.749.000	0,25	959.000
Unibail-Rodamco	416.000.000	-27.000.000	389.000.000	-0,06	-27.000.000
Wegener	3.180.000	15.565.000	18.745.000	4,89	15.565.000
Wereldhave	171.163.000	-3.300.000	167.863.000	-0,02	-3.300.000
Wessanen Kon	3.000.000	8.800.000	11.800.000	2,93	8.800.000
Wolters Kluwer	135.000.000	176.000.000	311.000.000	1,30	176.000.000
				totaal	1.671.572.865
				gemiddelde	36.338.541

Tabel 4: Verandering in het nettoresultaat door overgang naar IFRS

Figuur 6: Daling van het nettoresultaat en ondernemingen zonder wijziging in het nettoresultaat

Figuur 7: Stijging van het resultaat

Voor de bespreking van deze resultaten wordt de link met goodwill voorlopig nog niet in beschouwing genomen. Deze zal besproken worden in deel 6.2.3.

Wat de verandering in het resultaat betreft, zijn de cijfers zeer uiteenlopend:

- 29 ondernemingen kenden een stijging van het resultaat door de overgang naar IFRS (aangeduid in rood in de tabel);
- 15 ondernemingen kenden een daling van het resultaat door de overgang naar IFRS (aangeduid in groen in de tabel); en
- Voor 2 ondernemingen kende het resultaat geen effect.

De totale toename van het nettoresultaat van deze deelpopulatie bedraagt 1.671.572.865 EUR, wat neerkomt op een gemiddelde van 36.338.541 EUR per onderneming.

De stijgers en dalers worden vervolgens weergegeven in afzonderlijke grafieken. Wat de dalers betreft, is er een opmerkelijke piek voor **Rood Testhouse**. Het resultaat van de onderneming veranderde niet alleen drastisch door de overgang, het veranderde bovendien van winst in een aanzienlijk verlies. De veranderingen blijken hier echter niet te wijten aan goodwill maar aan een verschillende verwerking van personeelsuitgaven.

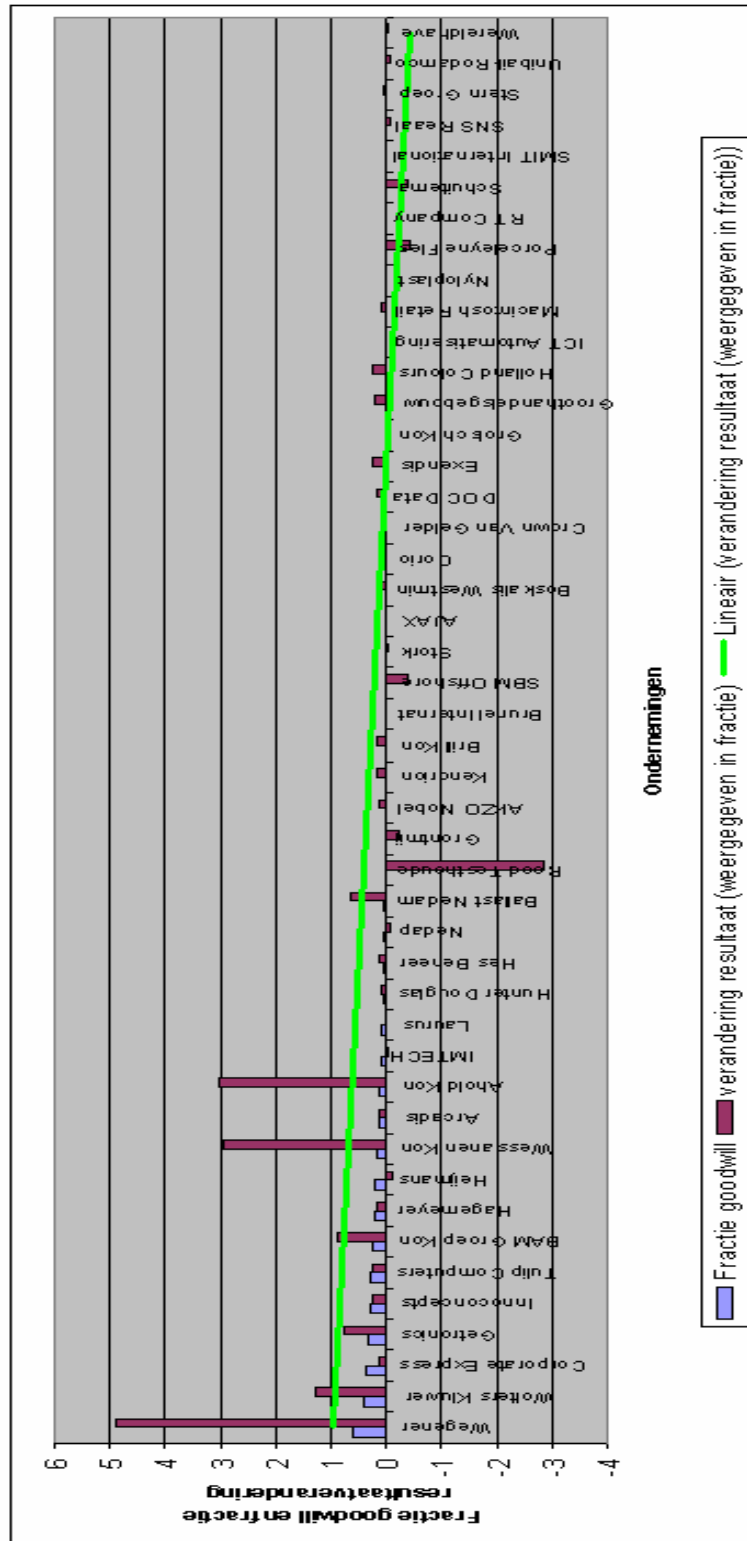
Andere sterke dalers zijn: Porcelyne fles, Schuitema en SBM. Hierbij kan onmiddellijk opgemerkt worden dat dit telkens ondernemingen zijn die weinig of geen goodwill bezitten op hun balans. De daling in hun resultaat is te wijten aan diverse factoren. Voor **Porcelyne fles** zijn de grootste (negatieve) aanpassingen deze met betrekking tot inkoop, grondstoffen, pensioenkosten en afschrijvingen op materiële vaste activa. **Schuitema** merkte in haar jaarverslag van 2005 een grotere volaliteit van het resultaat op door de eerste toepassing van IFRS. Hier bleek de daling van het resultaat vooral te wijten aan een daling van de netto-omzet en een stijging van de verkoopkosten. **SBM** ten slotte, kent eveneens een daling van het resultaat. Voor deze ondernemingen zijn geen opvallende wijzigingen weergegeven.

Daarnaast kan ook een korte toelichting van de stijgers relevant zijn. Hier is immers een groter belang van de balanspost 'goodwill' doordat het wegvallen van de afschrijvingen een positief effect heeft op het nettoresultaat.

Algemeen kan gesteld worden dat er stijgingen voorkomen tussen 1 en 489 procent. De grootste stijging in het resultaat vinden we terug bij **Wegener N.V.** Een opmerkelijke bevinding is reeds dat Wegener ook de grootste uitschieter was bij het percentage goodwill ten opzichte van het balanstotaal. Dit verband is voorlopig nog een assumptie en zal in een volgend onderdeel verder onderzocht worden.

Twee andere opvallende stijgers zijn Ahold en Wessanen. Door de toepassing van IFRS werd het verlies van **Ahold** voor 2004 omgebogen naar een aanzienlijke winst. De aanpassingen door IFRS hadden dus duidelijk een positief effect voor deze onderneming. Een grote bijdrage tot dit positief effect werd in dit geval inderdaad gerealiseerd door veranderingen met betrekking tot goodwill en andere immateriële vaste activa, namelijk: de tegenboeking van afschrijvingen op goodwill en merknamen. Voor **Wessanen** is het effect van de overgang gelijkaardig.

6.2.3 Gecombineerd effect: belang van goodwill versus verandering resultaat

Figuur 8: Gecombineerd effect van goodwill en het nettoresultaat

De cijfergegevens van bovenstaande figuur bevinden zich in bijlage 4.

De ondernemingen uit de deelpopulatie zijn in deze samenvattende figuur gerangschikt volgens dalend aandeel van goodwill in het balanstotaal. Deze fracties worden weergegeven door de blauwe staafjes op de figuur. Voor elke onderneming wordt daarnaast de verandering in het resultaat voorgesteld door de rode staafjes. Tot slot bevat de figuur een derde component, namelijk een lineaire trendlijn voor de wijziging in het resultaat.

Vervolgens kan nagegaan worden of volgende assumptie klopt voor Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen:

“Er bestaat een positief verband tussen het bedrag aan goodwill op de balans en de verandering van het nettoresultaat door de overgang naar IFRS.”

Volgens de figuur blijkt de assumptie inderdaad waar te zijn. Concreet betekent dit: hoe meer goodwill op de balans, hoe groter de stijging in het resultaat. Natuurlijk bestaan er uitzonderingen en zijn de resultaten niet bij elke onderneming even eenduidig.

Volgende tabel vat de bevindingen samen voor verschillende segmenten van de deelpopulatie:

	goodwill > 10%	goodwill 0-10%	geen goodwill	totaal
aantal dalers	1	7	7	15
aantal stijgers	11	8	10	29
aantal constant	0	0	2	2
totaal aantal in segment	12	15	19	46
percentage dalers	8,33%	46,67%	36,84%	
percentage stijgers	91,67%	53,33%	52,63%	
aantal constant	0,00%	0,00%	10,53%	
Gemiddelde wijziging van het resultaat	833.333,3333	333.333,3333	-74.736,84211	

Tabel 5: Samenvattende tabel van wijzigingen in het nettoresultaat

Elf ondernemingen beschikken over goodwill die groter is dan 10% van het balanstotaal. Bijna alle bedrijven blijken hier een stijging van het resultaat te ondervinden door de overgang naar IFRS, namelijk 11 van de 12 ondernemingen. Het percentage van stijgers neemt af naarmate het bedrag aan goodwill afneemt. Ook de gemiddelde verandering van het resultaat neemt overduidelijk af.

6.2.4 Vergelijking met de Belgische beursgenoteerde ondernemingen

De eindverhandeling van Jo Schurgers (2007) behandelt een gelijkaardig onderwerp en praktijkonderzoek, maar dan voor Belgische beursgenoteerde ondernemingen. De cijfers ter analyse zijn deze van een deelpopulatie van Belgische beursgenoteerde ondernemingen die vergelijkbaar is met deze van Nederland. Schurgers (2007) concludeert dat ondernemingen met relatief veel goodwill over het algemeen een grotere procentuele toename kennen in hun resultaat. Hij baseert zich eveneens op de reconversienota bij de first-time adopters voor 2005.

Hij merkt ook op dat dalingen in het resultaat minder uitgesproken zijn dan toenames. Het gemiddelde van de procentuele stijgingen bedraagt volgens zijn praktijkstudie 38,39%, tegenover een gemiddelde procentuele daling van 7,74%. Wanneer we de resultaten voor Nederland hier tegenover zetten blijkt de conclusie hier ook te gelden. Het gemiddelde van de procentuele stijgingen bedraagt 59%, tegenover een gemiddelde procentuele daling van 32%.

Een andere gelijkensis is dat voor beide landen meer ondernemingen een positieve invloed ondervinden dan een negatieve invloed.

Het grootste verschil blijkt de gemiddelde stijging per onderneming. Voor de Belgische deelpopulatie bestaat er stijging van 136,79 miljard EUR voor 35 ondernemingen, wat neerkomt op een gemiddelde stijging in het resultaat van 3,9 miljard EUR per entiteit. (Schurgers, 2007). De Nederlandse deelpopulatie daarentegen, kent een stijging in het resultaat van 1.671,57 miljard EUR, wat na deling door 46 ondernemingen neerkomt op een gemiddelde van 36,34 miljard EUR.

Voor de interpretatie van deze bevindingen door de bevoorrechte getuigen (IFRS-experts), wordt verwezen naar het volgende hoofdstuk.

Hoofdstuk 7 Praktijkbenadering door bevoorrechte getuigen

In het laatste hoofdstuk worden de interviews met de bevoorrechte getuigen verwerkt. Het hoofdstuk bevat twee delen. Ten eerste heb ik de geïnterviewde personen mijn resultaten voorgelegd van de analyse die ik maakte zoals beschreven in het vorige hoofdstuk. Zij nuanceerden de bevindingen en interpreteerden de gevonden verbanden vanuit hun standpunt als auditor en IFRS-expert. Een tweede deel van deze praktijkbenadering bekijkt bedrijfscombinaties en impairment van naderbij. De geïnterviewde auditors geven een toelichting bij beide topics.

Beide bevoorrechte getuigen zijn werkzaam bij Ernst & Young, één van de Big Four auditkantoren. De heer **Ignace Bogaert** werkt in het kantoor te Brussel. Hij maakt deel uit van een team van IFRS-experts die samenwerken op een gespecialiseerde afdeling voor de nieuwe rapporteringsstandaarden, de 'IFRS Desk' genaamd. Hij werkt zowel samen met standaardzetters als met bedrijven die advies vragen over een toepassing van IFRS. Het interview vond plaats in Brussel op vrijdag 10 augustus (15u00).

De heer **Bart Korthouwer** werkt hoofdzakelijk in het kantoor van Rotterdam. Hij maakt bovendien deel uit van de vaktechnische staf van de Raad voor de Jaarverslaggeving. Tot de taken van dit orgaan behoort onder andere het voorbereiden van commentaren op ontwerpen van IFRS. Het interview vond plaats in Rotterdam op maandag 20 augustus (10u00).

De uitspraken van beide contactpersonen kunnen geïnterpreteerd worden zowel vanuit een Belgisch als vanuit een Nederlands standpunt en dit vanwege de internationale toepassing van IFRS 3 en IAS 36. Indien de uitspraken slechts geldig zijn voor één van beide landen, wordt dit erbij vermeld. De heer Bogaert richt zich dan eerder op Belgische ondernemingen, terwijl de heer Korthouwer meer kennis heeft van de Nederlandse bedrijven.

7.1 Interpretatie van de analyse van jaarverslagen

7.1.1 Interpretatie van het gestegen resultaat onder IFRS

Volgens de heer Bogaert is het zeer logisch dat het nettoresultaat van een onderneming stijgt door het wegvallen van afschrijvingen op goodwill bij de overgang naar IFRS. Onder nationale wetgeving was het afschrijven de meest courante behandeling van goodwill. In het kader van deze eindverhandeling spreken we dan vooral over Dutch GAAP en Belgian GAAP.

Wanneer een onderneming onder nationale wetgeving een overname deed en er ontstond goodwill, ging zij deze goodwill afschrijven over een verwachte levensduur. Deze afschrijving gebeurde elk jaar automatisch en was telkens een extra kost in de resultatenrekening. Nu echter IFRS 3 en IAS 36 van toepassing zijn, gaat men jaar na jaar evalueren of goodwill al dan niet in waarde is gedaald.

De meeste ondernemingen die acquisities doen, stellen vast dat hun goodwill vrij stabiel is, vooral tijdens de eerste jaren na een acquisitie. In de jaarrekening onder IFRS zal men dan niets merken van een kost ten gevolge van goodwill. Zo kan volgens de heer Bogaert begrepen worden dat de resultatenrekening 'beter' is onder IFRS dan onder Belgisch of Nederlands boekhoudrecht. Met 'beter' wordt hier overigens bedoeld: een hoger nettoresultaat. Hierbij merkt hij wel onmiddellijk op dat deze denkwijze alleen correct is als je kijkt naar het geïsoleerde effect van goodwillamortisaties. Het wil dus niet zeggen dat de resultatenrekening altijd 'beter' is onder IFRS. Soms zullen bepaalde delen van IFRS een nadelige impact hebben op het resultaat in vergelijking met Nederlandse of Belgische nationale wetgeving.

De heer Bogaert verwijst ook naar een gelijkaardig onderzoek op Belgische beursgenoteerde ondernemingen waaraan hij zelf meewerkte voor een nieuwsbrief van Ernst & Young. De studie meet de impact van de overgang naar IFRS op zowel het eigen vermogen als het groepsresultaat van het transitiejaar 2004. Dit is gelijkaardig aan wat kan worden teruggevonden in de reconversienota van de first-time adopters voor 2005. De populatie betreft net zoals de eindverhandeling van Jo Schurgers (2007) - waarnaar reeds eerder werd verwezen - de Belgische beursgenoteerde ondernemingen waaruit een aantal entiteiten worden geëlimineerd. De eliminaties zijn eveneens vergelijkbaar: bepaalde banken, verzekeringsmaatschappijen, bedrijven die andere nationale GAAP hanteren dan de Belgische en bedrijven die IFRS eerder of later toepasten. (Van Cutsem, 2006)

De resultaten worden in tabel 6 op de volgende bladzijde weergegeven.

	Equity under Belgian GAAP		Group result under Belgian GAAP	
	non-banking 100,00 %	banking 100 %	non-banking 100,00 %	banking 100 %
IFRS adjustments				
Capital grants	-0,14 %	0 %	0,06 %	0 %
Deferred taxes	-4,82 %	-1,32 %	-2,22 %	-0,13 %
Exchange differences	-0,72 %	0 %	-0,63 %	0 %
Dividends	8,05 %	1,83 %	0,01 %	0 %
Provisions	3,48 %	11,54 %	11,34 %	-2,57 %
(in)tangible assets + form. Expenses	5,79 %	-3,75 %	-4,14 %	-0,45 %
Investment property	0,12 %	0 %	-0,42 %	0 %
Inventories	-0,01 %	0 %	-0,60 %	0 %
Pensions + IFRS 2	-1,50 %	-4,65 %	0,01 %	-1,42 %
Treasury shares	-1,94 %	-2,97 %	-0,38 %	-2,07 %
IAS 39	5,84 %	11,31 %	-7,48 %	-13,82 %
IFRS 4	0,00 %	-0,74 %	0,00 %	0 %
IAS 36	-0,19 %	0 %	0,13 %	0 %
Consolidation	-4,41 %	0 %	-1,39 %	4,45 %
Leasing	0,37 %	0,02 %	0,10 %	0 %
Goodwill	0,77 %	0,22 %	7,27 %	2,26 %
Biological	0,23 %	0 %	-0,01 %	0 %
Other	0,19 %	0 %	-1,57 %	-1,17 %
Minority interest	0,52 %	0 %	-0,08 %	0 %
Total impact IFRS adjustments	11,63 %	11,51 %	-0,01 %	14,93 %
Equity and group result under IFRS	111,63 %	111,51 %	99,99 %	85,07 %

Tabel 6: Onderzoek van Ernst & Young naar het effect op het eigen vermogen en het nettoresultaat door de overgang naar IFRS (Van Cutsem, 2006)

Het onderzoek vertrekt van het eigen vermogen en het groepsresultaat onder Belgian GAAP, wat gelijkgesteld wordt aan honderd procent. Vervolgens worden de verschillende impacts gekwantificeerd. Na alle correcties bekomt men het eigen vermogen en het resultaat onder IFRS.

De impact op het eigen vermogen is duidelijk positief. Dit werd echter niet behandeld in deze eindverhandeling. Wat het resultaat betreft is er geen significante impact merkbaar bij de traditionele ondernemingen. Banken blijken echter een daling van het resultaat te ondervinden. Hier is bijgevolg een tegenstelling merkbaar met de eindverhandeling van Schurgers (2007). De heer Bogaert verklaart dat het resultaat zeer entiteit-specifiek is. Een kleine afwijking van de populatie kan het effect van IFRS reeds grondig wijzigen. Hij stelt ook dat een grote onderneming eigenlijk zwaarder zou moeten doorwegen dan een kleine. Daarom werd in de studie van Ernst & Young ook rekening gehouden met wegingsfactoren

op basis van de beurskapitalisatie van de ondernemingen uit de populatie. Hier wordt verder op ingegaan als één van de bronnen van scheeftrekking van de resultaten in het volgende punt 7.1.2.

De heer Korthouwer heeft een gelijkaardige mening over de Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hij denkt eveneens dat het gevonden verband tussen goodwill en het nettoresultaat klopt, maar heeft ook enkele opmerkingen die de conclusie nuanceren. Deze volgen na de opmerkingen van de heer Bogaert in het onderdeel 7.1.2. als nuancering van mijn conclusies.

7.1.2 Nuancering van de conclusies

De heer Bogaert heeft enkele opmerkingen bij het trekken van conclusies over de deelpopulatie zoals hier het geval is. Zijn advies is om steeds te vermelden dat er een vorm van scheeftrekking van de resultaten mogelijk is. Zelf ziet hij in dit onderzoek drie bronnen van scheeftrekking. Deze worden vervolgens besproken.

a) Eliminaties van ondernemingen uit de populatie

Door het vooraf elimineren van bepaalde ondernemingen is de steekproef niet meer representatief voor het geheel. Het vormt geen probleem om deze ondernemingen om een bepaalde reden niet op te nemen, maar het moet wel vermeld worden bij het bespreken van de resultaten. Deze zouden er immers anders hebben uitgezien indien banken en andere niet-traditionele ondernemingen wel werden opgenomen in de analyse. Vooral banken blijken een zeer positieve impact te ondervinden van IFRS dus het resultaat was dan volgens de heer Bogaert waarschijnlijk nog hoger geweest onder de nieuwe standaarden.

b) De grootte van de ondernemingen

In de gemaakte analyse wordt aan elke onderneming eenzelfde gewicht toegekend. Dit wil zeggen dat er op geen enkele manier rekening wordt gehouden met de grootte van de onderneming. Als voorbeeld haalt de heer Bogaert aan dat een correctie van 100.000 EUR eigenlijk hetzelfde wordt behandeld voor een kleine onderneming als voor een grote onderneming, terwijl dit voor een kleine onderneming natuurlijk veel zwaarder doorweegt. Een oplossing zou kunnen zijn om een wegingsfactor toe te kennen aan elke onderneming.

Een gepast voorbeeld hiervan is de marktkapitalisatie, die eveneens voor elke onderneming kan worden teruggevonden op de website van Euronext.

c) Belgische t.o.v. Nederlandse vaststellingen

Zoals in het vorige hoofdstuk werd geconcludeerd, blijkt de gemiddelde stijging in het nettoresultaat veel groter te zijn in Nederland dan in België. Ik vroeg de heer Bogaert naar zijn mening over wat de reden hiervoor kan zijn. Hij merkt op dat dit twee totaal verschillende standpunten en regelgevingen zijn. Bij de Nederlandse bedrijfseconomische jaarrekening bestaan bovendien al meer elementen die aanleunen bij IFRS. Dutch GAAP en Belgian GAAP kunnen bijgevolg niet zomaar vergeleken worden. Dit verschil in stijging van het nettoresultaat kan dus volgens de heer Bogaert eerder waar te vinden zijn in de balans.

Ook de heer Korthouwer spreekt zich kort uit over de verschillen tussen Nederland en België. Hij twijfelt eveneens aan de vergelijkbaarheid en beide landen hebben volgens hem een totaal ander vertrekpunt. Hij doelt hier vooral op het feit dat Nederlandse ondernemingen tot vorig jaar werd toegestaan om goodwill rechtstreeks af te boeken van het eigen vermogen. Er waren veel ondernemingen die dit deden en bijgevolg ook veel ondernemingen die in het transitiejaar weinig of geen goodwill op hun balans hadden staan. Dit is volgens hem ook één van de redenen dat de vergelijking Dutch GAAP en Belgian GAAP niet opgaat. Het afboeken van goodwill van het eigen vermogen is vrij uniek en zorgt ervoor dat Nederlandse ondernemingen een heel andere impact ondervinden van de overgang naar IFRS dan andere nationale standaarden.

De heer Korthouwer voegde nog enkele opmerkingen toe aan de drie vormen van scheeftrekking. Volgens hem speelt er ook een effect van IFRS 1. Deze standaard bepaalt dat ondernemingen die IFRS 3 toepassen vanaf een bepaald jaar, hun overnames uit het verleden ook kunnen herformuleren ('restatement'). Een onderneming kan dus kiezen of zij voor haar vroegere acquisities ook een allocatie van de overnameprijs uitvoert. De meeste ondernemingen hebben dit niet gedaan. Dit kan volgens de heer Korthouwer misschien ook verschillen tussen ondernemingen verklaren.

Net zoals de heer Bogaert vindt hij dat de impact op het resultaat pas volledig duidelijk wordt indien dit wordt opgesplitst tussen verschillende effecten zoals bij het onderzoek van Ernst & Young. Hij zegt dus te geloven dat het gevonden verband bestaat voor de deelpopulatie in kwestie, maar dat voorzichtigheid geboden is bij de interpretatie.

7.2 Bedrijfscombinaties en goodwill in de praktijk

De heer Bogaert vermeldt dat IFRS 3 en IAS 36 eigenlijk onafscheidelijk zijn als standaarden. Hij gaat uitgebreid in op bedrijfscombinaties en goodwill en hoe er in de praktijk over wordt gerapporteerd onder IFRS.

7.2.1 De overnamemethode en goodwill

Om exact na te gaan waar de behandeling van goodwill vandaan komt, vertrekt de heer Bogaert van het uiteenzetten van de overnamemethode. Wanneer een onderneming een acquisitie doet, neemt zij in de praktijk het nettoactief over, wat neerkomt op het eigen vermogen. Volgens IFRS 3 zal de moeder vervolgens een inschatting moeten maken van de reële waarde van de balans, met andere woorden: de reële waarde van het eigen vermogen. Hier bestaat het voornaamste verschilpunt met nationale GAAP, waar men historische kostprijsbeginselen hanteert. Dit betekent dat onder Belgisch en Nederlands boekhoudrecht de aanschafwaarde van het actief steeds aanwezig blijft op de balans, wat helemaal niet overeenkomt met de werkelijkheid. Er wordt immers geen rekening gehouden met aspecten zoals inflatie.

Dit verschilpunt met nationale wetten ligt eveneens in het feit dat volgens IFRS er een aantal herwerkingen van de balans worden uitgevoerd. De bepaling van de reële waarde van de overname komt neer op het berekenen van de marktwaarde van de nettoactiva die je hebt gekregen. Deze waarden worden vergeleken met wat men ervoor heeft betaald. Dit verschil noemt de heer Bogaert de 'eerste goodwill'. Het is een soort van eerste schijf, excess of 'purchase price'.

De volgende stap houdt in dat de overnemer nagaat of er onderdelen van de balans over- of onderschat zijn. Het is mogelijk dat bepaalde zaken niet zijn uitgedrukt in de balans en men daarom het excess (of een deel ervan) gaat toewijzen aan posten zoals klantenlijsten, patenten en dergelijke die uit goodwill worden gefilterd. In deze stap merk je volgens de heer Bogaert dat het IASB ingaat tegen het nationale boekhoudrecht waar goodwill wordt aanzien als een 'full stop'. Het is wel toegestaan om delen van de 'eerste goodwill' toe te wijzen volgens nationale GAAP, maar dit is geen verplichting. Onder IFRS daarentegen is dit verplicht. De heer Bogaert is daarom van mening dat een IFRS-balans veel correcter is dan een balans onder nationale GAAP.

Bij nader inzien vroeg ik me af of deze uitspraken van de heer Bogaert wel correct zijn. Onder nationale wetgeving blijkt immers dat goodwill ook zo veel mogelijk moet worden toegewezen.

De heer Bogaert concludeert dat goodwill onder IFRS niet vergelijkbaar is met de goodwill onder nationale wetgeving. Goodwill zal onder IFRS zo klein mogelijk zijn. Dit vertegenwoordigt het standpunt van de IASB. Volgens de standaardzetter heb je goodwill betaald als je iets hebt gekocht waarvan je de prijs niet weet.

Goodwill komt niet alleen ter sprake wanneer een impairment aan de orde is. Een onderneming die een overname doet waar goodwill aan te pas komt, moet ook meteen vastleggen hoe zij in de toekomst zal testen op impairment. De entiteit moet een impairment test model vastleggen. Elk jaar moet naar de auditor toe bewezen worden dat de goodwill die zij in bezit heeft niet in waarde is gedaald. Elke lezer van de financiële staten moet hiervan overtuigd worden. De test is dan ook verplicht en moet conform IAS 36 zijn.

Onder het Belgische of Nederlandse boekhoudrecht ging men meestal gewoon afschrijven, wat automatisch gebeurt bij de eindejaarsverrichtingen. De auditor zal niet vaak een probleem maken over het feit of een actief nu op 5 jaar dan wel op 10 jaar wordt afgeschreven. Nu komt er voor de auditor heel wat meer bij kijken. Hij zal nagaan hoe het impairmentmodel van de onderneming is opgebouwd en of het wel consistent wordt toegepast.

Een impairmentmodel wordt steeds opgesteld op basis van projecties van toekomstige kasstromen. Goodwill bijvoorbeeld, is een actief wat slechts in de toekomst kasstromen zal opleveren. Men zal daarom altijd gebruik moeten maken van voorspellingen, wat bijgevolg een bepaalde onzekerheid met zich meebrengt. Een vaak voorkomend probleem is dat ondernemingen niet goed weten hoe zij deze kasstromen moeten inschatten en vervolgens verdisconteren. Niemand weet wat de toekomst brengt en toch worden op deze voorspellingen belangrijke beslissingen gebaseerd. De heer Bogaert voegt hier aan toe dat je als auditor ook foute inschattingen kan maken, vermits het altijd mogelijk is dat de markt van de ene dag op de andere in elkaar stort. Er zijn niet altijd indicatoren voor impairment merkbaar.

Een gevolg van de onzekerheid is volatiliteit van het resultaat. Doordat je niet meer consistent gaat afschrijven, ben je afhankelijk van gebeurtenissen in de markt die plotse en onverwachte impairments kunnen veroorzaken. Ondernemingen kunnen onder IFRS grotere pieken verwachten in hun resultaat. Een zware impairment op goodwill betekent een zware 'hit' op de resultatenrekening, in plaats van een gespreide kost vanwege het afschrijven.

Ondanks deze onzekerheid benadrukken beide IFRS-experts dat de lezers van financiële staten wel correcter worden geïnformeerd. Gunstige en ongunstige situaties waren vroeger onzichtbaar. Nu merkt de lezer hoe de onderneming werkelijk presteert in de markt.

7.2.2 De overnamemethode als reactie op pooling-of-interest

Pooling-of-interest of kortweg pooling komt er volgens de heer Bogaert concreet op neer dat de balansen van twee entiteiten gewoon worden samengeduwd. Indien er een verschil zou optreden tussen de ontvangen nettoactiva en de betaalde prijs, wordt dit gewoon afgeboekt van het eigen vermogen. Er zal dus nergens goodwill voorkomen op de balans na overname.

De methode werd zowel door de IASB als de FASB afgewezen als consolidatiemethode omdat de financiële staten dan geen informatie verschaffen over uitgevoerde overnames.

Voor grote beursgenoteerde ondernemingen loopt het aantal acquisities al snel op. Bij pooling is dan niet meer zichtbaar wat er elk jaar is toegevoegd. Onder IFRS 3 daarentegen, moet expliciet vermeld worden wat werd overgenomen in een verplichte toelichting. Bij pooling zou je deze disclosure niet meer zien omdat je twee zaken gewoon optelt.

Ik vroeg de heer Bogaert naar zijn mening over pooling omdat ik deze methode zeer vaak tegenkwam tijdens de literatuurstudie. Daar werd de overnamemethode aanzien als een reactie op pooling omdat van deze laatste vaak misbruik werd gemaakt. Men kon immers verbergen wat er werkelijk werd overgenomen. Na een korte uitwijding over de pooling-methode merkt de heer Bogaert echter op dat dit een puur Amerikaans fenomeen is. Onder Belgisch boekhoudrecht kan je dit volgens hem niet toepassen als consolidatiemethode. Een overname van meer dan 50% wordt onder nationale GAAP als een gewone consolidatie aanzien waarbij rekening 28 wordt gecrediteerd en het eigen vermogen gedebiteerd. Op dit moment heb je dan ook geen pooling-of-interest meer. Het verschil wat je hierbij creëert is immers de goodwill of badwill, wat wel zichtbaar wordt in de balans.

De heer Korthouwer merkt op dat in de officiële 'reasons for issuing IFRS 3' niet wordt vermeld dat de misbruiken van pooling aanleiding gaven tot het opstellen van IFRS 3. In dit document van de IASB wordt eerder de vroegere keuzemogelijkheid tussen pooling en de overnamemethode als reden aanzien. Dankzij IFRS 3 worden voor bepaalde overnames de regels eenduidig vastgelegd en dient in elk geval de overnamemethode gebruikt te worden.

7.2.3 Stand van zaken met betrekking tot impairment

a) Algemeen

Op de vraag of hij de impairment test een goede maatregel vindt, antwoordt de heer Bogaert bevestigend. Voor het argumenteren van zijn mening vertrekt hij vanuit de economische interpretatie van goodwill omdat dit aansluit bij de beginselen van IFRS. Goodwill kan op deze manier bekeken worden als het positieve verschil tussen wat je hebt betaald en wat je hebt gekregen. De overnemende onderneming betaalt met andere woorden een bedrag voor iets wat niet blijkt uit de balans. Onder Belgisch of Nederlands boekhoudrecht gaat een onderneming ervan uit dat deze goodwill in waarde zal dalen doorheen de tijd. Vanuit het standpunt van auditors en revisoren is dit een soort succespremie die je betaalt.

De heer Korthouwer bevestigt dat goodwill nu inderdaad beter herkenbaar is op de balans. Dit voordeel is volgens hem extra uitgesproken in Nederland omdat het afboeken van goodwill van het eigen vermogen tot vorig was toegestaan. Toen was er helemaal niets zichtbaar op de balans. Hij vindt dit eveneens een verbetering omdat er nu slechts één mogelijkheid is, terwijl er onder Dutch GAAP verschillende aanpakken van goodwill werden aanvaard. Dit zorgde ervoor dat jaarrekeningen inconsistent en weinig vergelijkbaar waren.

Naar de mening van de heer Korthouwer bestaat er echter ook een nadeel met betrekking tot impairment. Volgens hem kan impairment alleen correct worden toegepast indien de goodwill volledig gezuiverd is van 'intangibles' en hij twijfelt aan de mate waarin dit mogelijk is. Het is zeer moeilijk om merken, rechten en dergelijke volledig af te zonderen van goodwill. Het is dus mogelijk dat goodwill nog elementen bevat die eigenlijk ook als afzonderlijke immateriële activa erkend zouden moeten worden. Deze zouden dan bijgevolg niet onderworpen moeten worden aan de impairment test voor goodwill. Vroeger maakte deze classificatie tussen goodwill en 'intangibles' niet veel uit omdat men toen ging activeren en afschrijven. Nu moet goodwill wel gezuiverd worden omdat er voor beide soorten activa een verschillende behandeling bestaat.

b) Reactie vanuit de bedrijfswereld

Doorheen de literatuurstudie was ik reeds benieuwd naar de reactie van de bedrijfswereld op de nieuwe internationale standaarden. Er waren immers tegenstrijdige aspecten merkbaar doorheen de literatuurstudie. Langs de ene kant las ik in verschillende publicaties over de tevredenheid van bedrijven omdat zij niet langer moeten afschrijven op goodwill en deze

jaarlijkse kost dus kunnen vermijden. Langs de andere kant bleken de resultaten minder voorspelbaar. Door de combinatie van voordelige en nadelige aspecten, vroeg ik me af hoe bedrijven momenteel staan tegenover de verplichting tot impairment van goodwill.

Volgens de heer Bogaert is de benadering van de gemiddelde financieel directeur dat hij of zij zo correct mogelijk wil rapporteren. Er bestaat dus voldoende begrip voor de nieuwe standaarden. Het is bovendien inderdaad zo dat de meeste ondernemingen blij zijn dat ze niet meer moeten afschrijven op goodwill. Toch gaan zij er vervolgens te snel van uit dat hun goodwill zonder meer kan blijven staan op de balans. Dit is natuurlijk een veel te enge benadering voor een complex proces als impairment. Er moet nog meer bewustzijn gecreëerd worden voor mogelijke onverwachte 'hits' op de resultatenrekening.

Daarnaast stellen auditors en IFRS-experten vast dat de impairment modellen niet altijd correct zijn. De meeste bedrijven beschikken over onvoldoende kennis om een volledig correcte impairment uit te voeren. Als auditor stelt men vaak vast dat de impairment test te pragmatisch wordt benaderd of via een 'short-cut-methode' wordt uitgevoerd. Een voorbeeld hiervan is dat een onderneming simpelweg stelt dat zij nog een bepaald percentage groei verwacht en daarom ervan uitgaat dat haar goodwill niet in waarde is gedaald. IAS 36 houdt echter met heel wat meer factoren rekening.

Ondanks het gebrek aan kennis hebben bedrijven de intentie om zo goed mogelijk te rapporteren, wat kan gezien worden in een post-Enron tijdperk. Ondernemingen moeten en willen meer naar buiten treden met hun financiële resultaten. Een IFRS-jaarrekening bevat dan ook heel wat meer informatie dan een jaarrekening onder nationale wetgeving. Slechts een klein aantal ondernemingen zal nog trachten om bepaalde cijfers te verdoezelen. De heer Bogaert benadrukt sterk dat het gaat om enkele uitzonderingen. Het feit dat impairments momenteel nog onvoldoende worden uitgedrukt, ligt dus zeker niet aan verkeerde intenties en het bewust verbergen van afwaarderingen. Het gaat eerder om een gebrek aan kennis van de toch wel complexe standaarden.

De heer Bogaert vindt het interessant voor alle belanghebbenden dat bedrijven open kaart spelen. De voornaamsten onder hen blijken toch investeerders te zijn omdat zij ondernemingen screenen op basis van beschikbare informatie. Door open en transparante jaarverslagen kunnen entiteiten zich vlotter profileren en kapitaal vergaren. Het gaat dan niet om kleine Vlaamse KMO's, maar om grote beursgenoteerde groepen. Zij waren zich eerder trouwens ook al bewust van de noodzaak van transparantie, maar IFRS geeft hieraan een duidelijk raamwerk dat het bewustzijn ondersteunt.

De heer Korthouwer is eveneens van mening dat het voor kleine ondernemingen veel moeilijker is om IFRS toe te passen. Hij noemt de hoge kost van de 'fair value'-berekeningen als één van de nadelen van IFRS. Specifiek voor IFRS 3 wordt er enorm gesteund op het reële waarde-principe voor de allocatie van de overnameprijs en de bepaling van goodwill. Kleine ondernemingen moeten hiervoor steeds experts raadplegen omdat zij zelf niet over voldoende kennis beschikken.

Hij sluit zich dus ook aan bij het gebrek aan kennis wat reeds door de heer Bogaert werd aangehaald. Wanneer twee partijen eenzelfde overname zouden analyseren, zouden deze resultaten volgens de heer Korthouwer enorm verschillen door de grote mate van interpretatievrijheid en dus subjectiviteit. Reële waarde is geen cijfer op zich, het is een range van mogelijke waarden.

Ook de toelichting blijkt vrij moeilijk op te stellen. De heer Korthouwer vindt het een zwakte van IFRS dat een onderneming bij het opstellen van haar impairmentmodel zelf de assumpties kan bepalen. Vervolgens maakt elke onderneming verschillende veronderstellingen. Als compensatie voor de subjectiviteit schrijft IFRS voor dat deze assumpties moeten worden toegelicht in het jaarverslag. Er moet bijvoorbeeld worden beschreven van welk percentage omzet een onderneming uitgaat. Sommige bedrijven vinden dit concurrentiegevoelige informatie en maken deze assumpties niet graag openbaar.

c) Het onvoldoende opnemen van impairments

Beide geïnterviewden verwachten niet dat ondernemingen in de komende jaren plots veel impairments gaan boeken. Zij gaan er van uit dat bedrijven pas op langere termijn meer impairments zullen tonen naarmate ze over meer IFRS-kennis beschikken. Het is momenteel inderdaad zo dat ondernemingen niet alle impairments boeken die ze zouden moeten boeken onder IFRS. Dit leek me een vrij opmerkelijke vaststelling. Toch nuanceert de heer Bogaert deze bevinding. Hoewel de standaarden niet altijd volledig correct gevolgd worden, zijn de fouten bijna nooit materieel.

Hier komt meteen ook de eeuwige discussie van 'materialiteit' ter sprake. De auditor geeft slechts zijn mening over het al dan niet getrouwe beeld van de jaarrekening. Hij garandeert geen 100% correctheid van de cijfers. Wat impairment betreft, zal de auditor dus ook enkel controleren wat 'doenbaar' is. De zogenaamde 'triggering events' die door IAS 36 worden opgesomd, zullen zeker gecontroleerd worden. Men kijkt als auditor vooral naar gebeurtenissen in de markt waar de onderneming actief is en naar het impairmentmodel dat de onderneming heeft opgesteld. Het is voor een auditor echter niet mogelijk om een klant

bepaalde afwaarderingen op goodwill te adviseren. De onafhankelijkheid komt dan immers in het gedrang omdat men in dit geval auditeren en consulteren combineert. De geauditeerde klant moet zelf voorstellen doen voor impairment.

Ondernemingen die geen impairments boeken terwijl het eigenlijk wel zou moeten, worden hier niet voor bestraft. De heer Bogaert heeft geen weet van afkeurende verklaringen of een toelichtende paragraaf in het commissarisverslag. Toch acht hij het mogelijk dat op één van deze manieren een opmerking wordt gemaakt over het tekort aan impairments op goodwill indien deze tekorten materieel zijn. Ook de heer Korthouwer heeft geen weet van een vermelding in het commissarisverslag. Hij twijfelt er zelfs aan of dit in de toekomst ooit zal gebeuren.

Het standpunt van de commissaris in kwestie zorgt regelmatig voor discussie. Soms gaat een onderneming zelfs zo ver dat zij verandert van commissaris indien zij niet tevreden is over de interpretatie van een bepaalde standaard. Dit bewijst des te meer de brede interpretatieruimte van IFRS. De heer Bogaert spreekt in dit kader van 'opinion shopping'. Het is dus mogelijk dat bepaalde klanten bij één van de Big Four niet krijgen wat ze wensen onder IFRS en dan gewoon naar een ander auditkantoor overstappen voor een andere mening. Dit is opmerkelijk omdat het dus gaat om één en dezelfde standaard. De reden hiervoor is dat de IFRS 'principles-based' zijn, in tegenstelling tot de US GAAP, welke 'rules-based' zijn.

Uit het gesprek met de heer Korthouwer blijkt dat impairments echt als uitzondering moeten worden aanzien. Hoewel hij ook verwacht dat er meer impairments zullen voorkomen in de toekomst, fundeert hij deze mening op een ander argument dan de heer Bogaert. Volgens de heer Korthouwer zijn er momenteel weinig afwaarderingen van goodwill omdat de economische situatie gunstig is. Zolang het goed gaat met de economie is er volgens hem niet vaak reden tot impairment.

Een ander argument waarom hij minder gelooft in huidige overwaarderingen van goodwill, hangt samen met het vastleggen van de KGE's. Hij ervaart in de praktijk dat ondernemingen hun KGE's op een vrij hoog niveau bepalen, namelijk: per continent of per divisie. Dit is in tegenstelling tot een lage vestiging van de KGE's zoals een land, productielijn of fabriek. Hoe hoger het niveau van de KGE waartoe goodwill behoort, hoe minder kans op impairment doordat compensatie mogelijk is. Hij verduidelijkt dit met een voorbeeld.

Voorbeeld

Stel dat een onderneming KGE's definieert op het niveau van een divisie en hier haar goodwill aan alloceert. Deze divisie omvat verschillende landen. Wanneer het slecht gaat in Rusland, zou men een impairment kunnen overwegen. Stel nu dat de divisie ook een afdeling in Duitsland bevat waar het zeer goed gaat. De goede en slechte economische situaties heffen elkaar op waardoor er in de boekhouding van de groep geen afwaardering vereist is volgens IFRS.

De heer Korthouwer concludeert dat ondernemingen dus inderdaad impairments kunnen manipuleren. Er kan gespeeld worden met assumpties en KGE's. Toch duidt hij er op dat het volledig vermijden van een impairment onmogelijk is. Wanneer een auditor na een jaar merkt dat voorspellingen niet in lijn liggen met de werkelijkheid, zal de onderneming haar impairmentmodel moeten bijsturen.

Ik vroeg de heer Korthouwer vervolgens hoe auditors dit controleren. Net zoals de heer Bogaert verwijst hij naar de zogenaamde 'triggering events'. Toch moet een auditor er steeds rekening mee houden dat er gewerkt wordt op basis van voorspellingen. De assumpties zijn bijgevolg soms moeilijk te controleren. Wanneer een onderneming bijvoorbeeld steeds een groei in de omzet had van 1,5% en zij een bepaald jaar een extra inspanning doet, kan zij een voorspelling voorop stellen van 2%. Als auditor kan je dan moeilijk beweren dat de 2% te hoog is en leidt tot een overwaardering.

7.2.4 Standpunt van analisten

Wanneer een analist kijkt naar een onderneming met veel goodwill, zal dit vanuit zijn standpunt een minder goede onderneming zijn. Analisten zijn van mening dat het betalen van (veel) goodwill waarde degenereert. Een analist gaat zelfs vaak het eigen vermogen van de onderneming in kwestie wedersamenstellen minus het bedrag aan goodwill. Hij bekijkt dit eerder als een mathematisch verschil waar hij geen rekening mee houdt bij de waardering.

Deze zienswijze gaat duidelijk in tegen de visie van het IASB en de auditkantoren. Deze laatsten vertegenwoordigen het economische standpunt en stellen dat goodwill wel een waardevol item is. Auditors en standaardzetteren achten goodwill dus toch relevant op een balans, in tegenstelling tot analisten.

Vanuit boekhoudkundig standpunt gaat men er van uit dat goodwill nog waarde zal genereren in de toekomst en daarom relevant is in een balans. Ik vroeg de heer Bogaert of

analisten er bijgevolg geen rekening mee houden dat goodwill ooit nog waarde zal opleveren. Zij nemen goodwill immers niet op in hun waarderingen. De heer Bogaert stelt dat analisten eerder conservatief zijn en zich baseren op de meest slanke versie van balans. Naast goodwill zullen zij vaak ook bepaalde reserves buiten beschouwing laten. Zij herwerken de balans naar een soort van economisch correcte balans. De heer Korthouwer sluit zich er bij aan dat het al dan niet toepassen van de impairment test geen invloed zal hebben op het oordeel van een analist.

Hoofdstuk 8 Besluit

In het laatste hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen van deze eindverhandeling samengevat. Vervolgens beschrijft deel 9.2 aanbevelingen voor verder onderzoek en sluit deel 9.3 deze eindverhandeling af met enkele leerervaringen.

8.1 Conclusies

8.1.1 Resultaten van het praktijkonderzoek

Mijn conclusies over het praktijkonderzoek kunnen niet helemaal eenduidig worden samengevat. Ik tracht in onderstaande paragrafen de belangrijkste bevindingen weer te geven.

Voor de **Belgische** beursgenoteerde ondernemingen verwees ik naar de eindverhandeling van Jo Schurgers (2007). Hij voerde eenzelfde onderzoek uit als in deze eindverhandeling, maar vertrok vanaf Euronext Brussel in de plaats van Euronext Amsterdam. Zijn studie wees uiteindelijk op een stijging in het resultaat van de ondernemingen uit de deelpopulatie voor het transitiejaar 2004 wanneer het resultaat onder Belgian GAAP werd omgezet naar een IFRS-resultaat zoals in de reconversienota wordt uiteengezet. Tijdens mijn interview met IFRS-expert Ignace Bogaert stootte ik echter op een tegenstelling. Volgens een gelijkaardig onderzoek van Ernst & Young, ondervinden ondernemingen in eenzelfde populatie een daling in het resultaat van 0,01%. Hoewel dit geen eenduidig verband is (vanwege het zeer kleine percentage), kan er toch gesproken worden van een tegenstrijdigheid.

De oorzaken van deze tegenstrijdigheid werden tot op heden niet eenduidig achterhaald. De geïnterviewden wezen me wel op een mogelijke scheef trekking van de resultaten. In de eindverhandeling van Jo Schurgers (2007) werden geen wegingsfactoren gebruikt. Volgens de heer Bogaert is een mogelijke oplossing hiervoor om wegingen toe te kennen aan elke resultaatwijziging op basis van de marktkapitalisatie.

Voor de **Nederlandse** beursgenoteerde ondernemingen deed ik een eigen onderzoek voor een deelpopulatie van Euronext Amsterdam. Ook hier werd een stijging gevonden in het resultaat door de overschakeling op IFRS. Voor deze studie geldt dezelfde bron van scheef trekking doordat geen wegingsfactoren werden toegekend.

In een eerste stap werd het bedrag aan goodwill onderzocht op de balansen van 2004. De hoeveelheid goodwill ten opzichte van het balanstotaal bleek te variëren tussen 0 en 60 procent. Hierbij is een belangrijke opmerking dat Nederlandse ondernemingen tot vorig jaar werden toegestaan om goodwill af te boeken van het eigen vermogen. Dit was vaak de reden voor kleine bedragen aan goodwill of de afwezigheid van goodwill op de balans.

In een tweede stap werd de wijziging in het resultaat achterhaald. Twee ondernemingen ondervonden geen enkel effect. De meerderheid van de entiteiten had te maken met een stijging van het resultaat. Deze stijging lag tussen 1 en 489 procent. De dalers ten slotte, ondervonden een afname van hun resultaat tussen minder dan 1 procent en 284 procent. De impact de overgang is dus zeer uiteenlopend.

In een derde stap worden de vorige twee topics (goodwill en resultaat) met elkaar in verband gebracht. Zo kan de vooropgestelde assumptie bevestigd worden vanuit de deelpopulatie in kwestie: Er is een positief verband tussen de hoeveelheid goodwill op de balans en de stijging in het resultaat. De meest voor de hand liggende reden is natuurlijk het wegvallen van de afschrijvingen door de impairment test.

Men kan er niet omheen dat het verband blijkt te kloppen voor de gebruikte deelpopulatie. Op de grafische voorstelling is het verband duidelijk zichtbaar. Toch kunnen de bevoorrechte getuigen dit verband niet met zekerheid bevestigen. Het kan dus zeker niet veralgemeend worden naar alle sectoren, alle soorten ondernemingen en vanuit elke nationale GAAP. Daarom hou ik mijn algemene conclusie bij het feit dat de bevinding klopt voor de huidige deelpopulatie. Een meer gedetailleerde berekening van de verschillende componenten die een invloed hebben, kan een grotere zekerheid bieden. (zie 8.2 Aanbevelingen voor verder onderzoek)

8.1.2 Overnames en goodwill in de praktijk

De geïnterviewde personen halen enkele belangrijke punten aan met betrekking tot het toepassen van de overnamemethode in de praktijk. Wanneer men nationale regelgeving bekijkt, blijken hier toch een aantal tekorten in informatievoorziening te bestaan. **Belgische** ondernemingen passen reeds lang de techniek toe van het activeren en afschrijven. Hierbij blijft de aanschafwaarde van goodwill op de balans aanwezig en wordt er jaarlijks automatisch afgeschreven, wat dus een vrij arbitraire methode is. Ook bij **Nederlandse** ondernemingen zijn overnames en de bijbehorende goodwill niet altijd zichtbaar op de balans. Bovendien mochten deze ondernemingen tot één jaar geleden goodwill afboeken van het eigen vermogen. De afwezigheid van goodwill op de balans en de verschillende

behandelingen van goodwill die werden toegestaan, zorgden voor inconsistentie en weinig vergelijkbare resultaten. Onder nationale GAAP hadden lezers van jaarverslagen dus weinig zicht op uitgevoerde overnames en hun inhoud.

Voor deze minpunten bieden IFRS 3 en IAS 36 volgens de twee contactpersonen een goede oplossing. Zij zijn dan ook beide van mening dat de nieuwe internationale standaarden een beter beeld geven van wat er in werkelijkheid is overgenomen en dit dankzij de overnamemethode die verplicht moet worden toegepast. Ook de impairment test blijkt realistischer om te springen met goodwill doordat afwaarderingen gekoppeld worden aan de zogenaamde 'triggering events'. In de plaats van arbitraire gelijkmatige afschrijvingen, wordt goodwill aangepast aan concrete economische situaties volgens bepaalde interne en externe indicatoren die jaarlijks gecontroleerd worden.

Hoewel voorgaande paragraaf een duidelijke vooruitgang aanduidt ten opzichte van nationale GAAP, merken de heer Bogaert en de heer Korthouwer ook enkele minpunten op. De standaarden worden nog steeds als complex ervaren, wat ook reeds werd teruggevonden in de literatuurstudie. Concreet voor IFRS 3 en IAS 36 betekent dit dat ondernemingen veel moeite hebben met de 'fair value'-berekeningen en het opstellen van correcte impairmentmodellen. Zowel in Nederland als in België blijkt nog een gebrek aan kennis te bestaan, vooral in kleine ondernemingen. Er wordt dus ook vaker beroep gedaan op waarderingsexperten wat de kosten enorm verhoogt.

Door de verplichte toepassing van IFRS 3 en IAS 36 komen zowel auditors als bedrijven ook meer in contact met interpretatieproblemen. Een belangrijke bijdrage tot de complexiteit van de standaarden wordt veroorzaakt door de projecties van toekomstige kasstromen. De impairmentmodellen zijn immers gebaseerd op verwachte cashflows die een duidelijke component van onzekerheid met zich meebrengen. De geïnterviewde IFRS-experts zijn van mening dat er nog onvoldoende bewustzijn bestaat over de volaliteit van het resultaat onder IFRS. Ondernemingen zijn namelijk blij dat zij nu afschrijvingen kunnen vermijden en 'vergeten' daardoor soms dat hun resultatenrekening nu te maken kan krijgen met onverwachte 'hits' door een plotse afwaardering van goodwill door impairment.

Vanuit de literatuurstudie werd er zeer veel geschreven over de impairment test en zijn gevolgen. Doordoor verwachte ik ook courante impairments in de praktijk. Hier bleek een tegenstelling met mijn verwachtingen: de heer Bogaert en de heer Korthouwer merkten op dat impairments momenteel slechts als uitzondering worden toegepast. Volgens de heer Bogaert komt dit vooral door het gebrek aan kennis en bestaat de mogelijkheid dat goodwill momenteel overgewaardeerd is. De heer Korthouwer daarentegen zegt dat er nu voor vele

ondernemingen geen reden is voor een impairment omdat de economische situatie gunstig is.

Beiden verwachten in de toekomst meer impairments naarmate de kennis en vertrouwdheid stijgt. Toch zullen impairments niet courant voorkomen, maar wel met grotere pieken dan het geval was bij het afschrijven. De bedrijfswereld heeft volgens de heer Bogaert in ieder geval de intentie om correct te rapporteren en bedrijven die bepaalde zaken willen verdoezelen zijn een uitzondering.

8.2 Aanbevelingen voor verder onderzoek

Er kan zeker en vast nog gesleuteld worden aan de opzet van het praktijkonderzoek. Een meer gedetailleerde uitsplitsing van effecten op het resultaat is relevant. In het huidige praktijkonderzoek wordt enkel het totale effect bekeken en in verband gebracht met goodwill. Hoewel het vooropgestelde verband blijkt te bestaan voor de deelpopulatie, is een uitsplitsing van de impact natuurlijk correcter. Momenteel kan het verband immers niet veralgemeend worden naar alle Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Zo kan duidelijker worden nagegaan of het positieve effect van het wegvallen van afschrijvingen niet wordt gecompenseerd door negatieve effecten van andere standaarden.

Een uitbreiding van de populatie is eveneens interessant. Zo zou het onderzoek herhaald kunnen worden inclusief banken, holdings en dergelijke. De studie zou vanzelfsprekend ook nuttig zijn voor de overgang van andere nationale standaarden dan Dutch GAAP en Belgian GAAP.

Impairments blijken in de praktijk een vrij moeilijke opgave. Dit lijkt me ook een aspect om verder te onderzoeken. Is de methode te complex? Geeft een impairment test teveel interpretatieruimte of is dit juist een sterkte van IFRS? Het lijkt me goed om na te gaan hoe impairments in de toekomst zullen evalueren wanneer de kennis van ondernemingen stijgt en zij meer vertrouwd raken met de afwaarderingen van goodwill.

8.3 Leerervaringen

Een algemene leerervaring is het feit dat in deze eindverhandeling verschillende vaardigheden moesten gebundeld worden om het gewenste eindresultaat te bekomen, zowel wat betreft het methodologische aspect als het inhoudelijke aspect. Het was soms moeilijk

om uitspraken van de bevoorrechte getuigen niet zomaar over te nemen. Het was noodzakelijk om de gevonden verbanden te verifiëren aan de hand van eigen opgebouwde kennis over boekhoudregels doorheen mijn opleiding tot handelsingenieur.

Tijdens het afnemen van de interviews botste ik enkele malen op tegenstellingen met mijn verwachtingen. De geïnterviewde auditors wezen me op de verschillen tussen 'de theorie' en 'de praktijk'. Als bijna-afgestudeerde hield ik me op sommige vlakken te veel vast aan de theorie, wat ervoor kan zorgen dat je regels of standaarden te eng interpreteert. Het is zeker niet de bedoeling om tegen de regels in te gaan, maar soms ligt de meest efficiënte oplossing of de meest klantgerichte oplossing eerder in een grijze zone.

Mijn interesse voor IFRS werd door de eindverhandeling zeker nog verder aangewakkerd. Het literatuuronderzoek bleef vrij theoretisch, maar lijkt me achteraf ook essentieel om het praktijkonderzoek te kunnen interpreteren. Ik vond de standaarden niet altijd even gemakkelijk om te interpreteren en het lijkt me een onderwerp binnen accounting waar je altijd over kan bijleren.

Lijst van geraadpleegde werken

Boeken, syllabi en eindverhandelingen

Bakker, H. en Helmink, J. (2002) *Succesvol integreren. Strategieën en best practices voor fusie- en overnamemanagement*, Rotterdam, Pearson Education.

Blomme, W. et al (red.) (2006) *Aan de slag met IFRS. Conform officiële vertaling door de Europese Commissie*, Mechelen, Kluwer.

Bonham, M. et al (red.) (2006) 'Chapter 7 Business Combinations and goodwill' in *International GAAP. Generally Accepted Accounting Practice under International Financial Reporting Standards. The International Financial Reporting Group of Ernst & Young*, London, Lexis Nexis.

Epstein, B. en Mirza, A. (2005) *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*, New Jersey, Wiley.

IASB (2004) *IFRS 3 Business Combinations*, London.

Jorissen, A. et al (red.) (2001) *Financial Accounting*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij.

Laveren, E. et al (red.) (2004) *Handboek financieel beheer (2^e druk)*, Antwerpen, Intersentia.

Masui, C. en Renders, L. (2002) *Geïntegreerd project voor psychologie en methoden van onderzoek en rapportering 1*, Diepenbeek, academiejaar 2002-2003.

Rittenberg, L en Schwieger, B. (2005) *Auditing. Concepts for a changing environment* (fifth edition), Ohio USA, South Western.

Schurgers, J. (2007) *Goodwill en fusies in het kader van IFRS 3*, Eindverhandeling Universiteit Hasselt.

Artikels, tijdschriften en brochures

De Lange, F. et al (red.) (2007) 'IFRS 3 Business Combinations – The year after', *PwC spotlight 2007* – Uitgave 1.

Deloitte (2004) 'Business Combinations. A guide to IFRS 3', August 2004.

Ernst & Young (2007) 'IAS 36 Impairment of Assets Testing: Practical Issues', *January 2007*.

Glaum, M. et al (red.) (2007) 'PwC: Making Acquisitions transparant. An evaluation of M&A-Related IFRS Disclosures by European Companies in 2007', *Executive Summary*.

Haller en Kepler (2002) 'Financial accounting developments in the European Union: past events and future prospects', *The European Accounting Review*, 11:1, p.153-190.

Hoogendoorn, M. (2002) 'Goodwill afschrijven of niet afschrijven?' MAB januari/februari 2002, p.18-23.

Ketz, J. (2002) 'A critical look at the new purchase accounting for M&A Transactions', *The Journal of Corporate Accounting & Finance*, January/February, p.61-64.

KPMG (2005) 'On the Treshold of IFRS. Analyst Research Survey', *november 2005*.

KPMG (2006) 'IFRS compared to Dutch GAAP: An overview', *July 2006*.

PwC (2004) 'Similarities en differences: A comparison of IFRS, US GAAP and Dutch GAAP', *October 2004*.

PWC (2005) 'Similarities and Differences – A Comparison of IFRS, US GAAP and Belgian GAAP', *January 2005*.

PwC (2007a) 'IAS 36-Frequently Asked Questions', *IFRS News. Shedding light on the IASB's activities*, May 2007.

PwC (2007b) 'IAS 36-Frequently Asked Questions', *IFRS News. Shedding light on the IASB's activities*, June 2007.

Urbancic, F. (2002) 'Interim Impairment Reviews: What are the consequences', *The journal of Corporate Accounting & Finance*, September/October 2002, p.73-77.

Van Cutsem, D. (2006) 'Transition to IFRS: Some insights on the impacts for Belgian Companies', *Eye on IFRS Newsletter*, January 2006.

Vergoossen, R. (2002) 'Titel 9 exit!', *MAB*, maart 2002, p.68-69.

Wetgeving

Koninklijk besluit tot uitvoering van artikel 10, § 1, 2° van de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten.

Koninklijk Besluit ter uitvoering van het Wetboek van Vennootschappen van 30 januari 2001.

Koninklijk besluit van 5 december 2004 tot wijziging van het koninklijk besluit van 23 september 1992 op de geconsolideerde jaarrekening van de kredietinstellingen.

Koninklijk besluit van 18 januari 2005 houdende toepassing van de internationale boekhoudnormen.

Richtlijn 83/349/EEG: De vierde EU-richtlijn met betrekking tot de geconsolideerde jaarrekening.

Richtlijn 78/660/EEG: De zevende EU-richtlijn met betrekking tot de enkelvoudige jaarrekening.

Koninklijk besluit van 6 maart 1990 op de geconsolideerde jaarrekening van de ondernemingen.

Wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de handelsondernemingen en industriële ondernemingen.

Websites

Arenthals Grant Thornton (2006) 'Wijzigingen jaarrekeningenrecht' (online) (bezocht op 12 november 2006) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: http://www.agt.nl/actueel/nieuwsberichten/wijzigingen_jaarrekeningrecht/?cid=34&nid=161>

CBN (2006) 'Commissie voor Boekhoudkundige Normen: werkgroepen' (online) (bezoekt op 2 december 2006) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: http://www.cnc-cbn.be/NL/NL_cnc3-1.htm>

CESR (2007) 'CESR in short' (online) (bezoekt op 3 februari 2007) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: <http://www.cesr-eu.org/index.php?page=cesrinshort&mac=0&id>>

Efrag (2007) 'EFRAG Facts' (online) (bezoekt op 3 februari 2007) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: <http://www.efrag.org/content/default.asp?id=4103>>

Euronext (2007) 'NYSE Euronext' (online) (bezoekt in juni, juli en augustus 2007) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: http://www.nyse.com/nyseeuronext/nl/?sa_campaign=/euronextLanding/dutch>

Europese Commissie (2007) 'Committees at EU level' (online) (bezoekt op 12 april 2007) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/committees_en.htm>

FASB (2006) 'The FASB's role in serving the public' (online) (bezoekt op 2 december 2006) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: http://72.3.243.42/news/fasb_role.pdf >

Gijssels, P. (2006) 'Twee trends voor 2007' (online) (bezoekt op 13 december 2006) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: http://standaard.typepad.com/fortis/philippe_gijssels/index.html>

IAB (2000) 'Overdracht en afschrijving van goodwill' (online) (bezoekt op 22 maart 2007) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: http://www.iec-iab.be/ned/publicaties_info_recht.aspx?id=355>

IAB (2003) 'De boekhoudkundige revolutie IAS/IFRS' (online) (bezoekt op 2 december 2006) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: http://www.iec-iab.be/ned/publicaties_boeken.aspx?id=1659>

IASB (2006) 'International Accounting Accounting Standard Board' (online) (bezoekt van november 2006 tot augustus 2007). Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: <http://www.IASB.org>>

IASB (2007) 'International Accounting Accounting Standard Board' (online) (bezoekt van november 2006 tot augustus 2007). Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: <http://www.IASB.org>>

IASplus (2006) 'Summaries of International Financial Reporting Standards' (online) (bezoekt tussen december 2006 en juli 2007) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: <http://www.iasplus.com/standard/standard.htm>>

Investopedia (2007) 'Market Capitalization' (online) (bezoekt op 12 april 2007) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: <http://www.investopedia.com/terms/m/marketcapitalization.asp>>

Nederlandse overheid (2007) 'Burgerlijk Wetboek Boek 2' (online) (bezoekt op 12 april 2007). Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/sessioned/browsercheck/continuation=11243-002/session=044322556599908/action=javascript-result/javascript=yes>>

Raad voor de jaarverslaggeving (2005) 'Gevolgen van wijziging Titel 9 en het Besluit actuele waarde voor grote en middelgrote rechtspersonen' (online) (bezoekt in juni 2007) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: http://www.rjnet.nl/pdf/RJ-Uiting_2005-2.pdf>

Watrin, C. (2006) 'The Joint Business Combinations Project', CPA Journal (online) (bezoekt op 11 november 2006) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: <http://www.nysscpa.org/cpajournal/2006/106/essentials/p22.htm>>

Weets, V. en Carlier, T. (2004) 'Nieuwe standaarden van het IASB: Wie moet ze toepassen en wanneer?' (online) (bezoekt op 11 november 2006) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: <http://www.ibr-ire.be/ned/periodiekeberichten/berichten004606.aspx>>

Kranten

De Morgen (25/06/2007) 'Fortis & co. bieden midden juli op ABN Amro'

De Tijd (28/04/2007): 'Carlsberg bereidt zich voor op fusiegolf'

De Tijd (21/06/2006): 'Colruyt op schema voor dit boekjaar'

Mulliez (2007) 'Zin en onzin van een due diligence' in De Tijd (online) (bezoekt op 15 juni 2007) Dit document is consulteerbaar op het volgende webadres:

<URL: <http://www.tijd.be/ondernemen/artikel.asp?id=2903641>>

Jaarverslagen

Jaarverslag 2005 Aalberts Industries

Jaarverslag 2005 ABN Amro Holding

Jaarverslag 2005 Accell Group

Jaarverslag 2005 Aegon

Jaarverslag 2005 Ahold Kon

Jaarverslag 2005 Air France - KLM

Jaarverslag 2005 AJAX

Jaarverslag 2005 AKZO Nobel

Jaarverslag 2005 Alanheri

Jaarverslag 2005 Amsterdam Commod.

Jaarverslag 2005 Amt Holding

Jaarverslag 2005 Antonov

Jaarverslag 2005 Arcadis

Jaarverslag 2005 Arcelor Mittal

Jaarverslag 2005 ASM International

Jaarverslag 2005 ASML Holding

Jaarverslag 2005 Ballast Nedam

Jaarverslag 2005 BAM Groep Kon

Jaarverslag 2005 Batenburg Beheer

Jaarverslag 2005 BE Semiconductor

Jaarverslag 2005 Beter Bed
Jaarverslag 2005 Binckbank
Jaarverslag 2005 Blue Fox Enterprise
Jaarverslag 2005 Boskalis Westmin
Jaarverslag 2005 Brill Kon
Jaarverslag 2005 Brunel Internat
Jaarverslag 2005 Corio
Jaarverslag 2005 Corporate Express (Buhrman)
Jaarverslag 2005 Crown Van Gelder
Jaarverslag 2005 Crucell
Jaarverslag 2005 CSM
Jaarverslag 2005 CTAC
Jaarverslag 2005 De Nederlandse CMP
Jaarverslag 2005 De Vries Robbe GRP
Jaarverslag 2005 Dico International
Jaarverslag 2005 DOC Data
Jaarverslag 2005 DPA Flex Group
Jaarverslag 2005 Draka Holding
Jaarverslag 2005 DSM Kon
Jaarverslag 2005 Econosto Kon
Jaarverslag 2005 EMBA
Jaarverslag 2005 Endemol
Jaarverslag 2005 Eriks groep
Jaarverslag 2005 Eurocastle Invest.
Jaarverslag 2005 Eurocomm. Prop CD
Jaarverslag 2005 Exact Holding
Jaarverslag 2005 Exendis
Jaarverslag 2005 Fornix Biosciences
Jaarverslag 2005 Fortis
Jaarverslag 2005 Fugro
Jaarverslag 2005 Galapagos
Jaarverslag 2005 Gamma Holding
Jaarverslag 2005 Getronics
Jaarverslag 2005 Gouda Vuurvast
Jaarverslag 2005 Grolsch Kon
Jaarverslag 2005 Grontmij
Jaarverslag 2005 Groothandelsgebouw
Jaarverslag 2005 Hagemeyer
Jaarverslag 2005 Hal Trust

Jaarverslag 2005 Heijmans
Jaarverslag 2005 Heineken
Jaarverslag 2005 Hes Beheer
Jaarverslag 2005 Hitt
Jaarverslag 2005 Holland Colours
Jaarverslag 2005 Homburg Invest A
Jaarverslag 2005 Hunter Douglas
Jaarverslag 2005 ICT Automatisering
Jaarverslag 2005 IMTECH
Jaarverslag 2005 ING Groep
Jaarverslag 2005 Innoconcepts
Jaarverslag 2005 Jetix Europe
Jaarverslag 2005 Kardan
Jaarverslag 2005 KAS Bank
Jaarverslag 2005 Kendrion
Jaarverslag 2005 KPN Kon
Jaarverslag 2005 Laurus
Jaarverslag 2005 LBI International
Jaarverslag 2005 Logicacmg
Jaarverslag 2005 Macintosh Retail
Jaarverslag 2005 NEDAP
Jaarverslag 2005 Neways Electronics
Jaarverslag 2005 Nieuwe Steen INV
Jaarverslag 2005 Numico
Jaarverslag 2005 Nutreco
Jaarverslag 2005 Nyloplast
Jaarverslag 2005 Oce
Jaarverslag 2005 Octoplus
Jaarverslag 2005 Oncomethylome SCNC
Jaarverslag 2005 OPG Groep
Jaarverslag 2005 Oranjewoud A
Jaarverslag 2005 Ordina
Jaarverslag 2005 Pharming Group
Jaarverslag 2005 Philips Kon
Jaarverslag 2005 Porceleyne Fles
Jaarverslag 2005 Prologis Euro Prop
Jaarverslag 2005 Punch Technix
Jaarverslag 2005 Qurius
Jaarverslag 2005 Randstad

Jaarverslag 2005 Reed Elsevier
Jaarverslag 2005 Rood Testhoude
Jaarverslag 2005 Royal Dutch Shell A
Jaarverslag 2005 RSDB
Jaarverslag 2005 RT Company
Jaarverslag 2005 Samas NV
Jaarverslag 2005 SBM Offshore
Jaarverslag 2005 Schuitema
Jaarverslag 2005 Simac Techniek
Jaarverslag 2005 Sligro Food Group
Jaarverslag 2005 SMIT International
Jaarverslag 2005 SNS Reaal
Jaarverslag 2005 Sopheon
Jaarverslag 2005 Spyker Cars
Jaarverslag 2005 Stern Groep
Jaarverslag 2005 Stork
Jaarverslag 2005 Tele Atlas
Jaarverslag 2005 Telegraaf Media GR
Jaarverslag 2005 Ten Cate
Jaarverslag 2005 TIE Holding
Jaarverslag 2005 TKH Group
Jaarverslag 2005 TNT
Jaarverslag 2005 Tomtom
Jaarverslag 2005 Tulip Computers
Jaarverslag 2005 Unibail-Rodamco
Jaarverslag 2005 Unilever
Unit 4 Agresso
Jaarverslag 2005 Univar
Jaarverslag 2005 USG People
Jaarverslag 2005 Van der Moolen
Jaarverslag 2005 Van Lanschot
Jaarverslag 2005 Vastned OFF/IND
Jaarverslag 2005 Vastned Retail
Jaarverslag 2005 Vedior
Jaarverslag 2005 Vopak
Jaarverslag 2005 Wavin
Jaarverslag 2005 Wegener
Jaarverslag 2005 Wereldhave
Jaarverslag 2005 Wessanen Kon

Jaarverslag 2005 Wolters Kluwer

Jaarverslag 2005 Yatra

*Alle bovenstaande jaarverslagen werden geraadpleegd vanaf een link op
URL: <[http://www.euronext.com/trader/pricelists/companyprofile-7213-
NL.html?cfl=1&lan=NL&cha=7213&mep=8626&belongsToList=index_NL0000249100&capitalizationList=
&investmentList=>](http://www.euronext.com/trader/pricelists/companyprofile-7213-NL.html?cfl=1&lan=NL&cha=7213&mep=8626&belongsToList=index_NL0000249100&capitalizationList=&investmentList=>)> (online) (bezoekt in juni, juli en augustus 2007)*

Lijst van figuren

Figuur 1: Allocatie van de berekende kostprijs (voorbeeld 1) Jaarverslag Ahold 2005

Figuur 2: Allocatie van de berekende kostprijs (voorbeeld 2) Jaarverslag Akzo Nobel 2005

Figuur 3: Schema impairment test (Deloitte, 2004)

Figuur 4: Afboeking van goodwill van het eigen vermogen (Hoogendoorn, 2002; verwijzend naar onderzoek van Huijgen (1997), De Bos en Krens (1997) en Eeftink en Knoops (2000))

Figuur 5: Belang van goodwill ten opzichte van het balanstotaal

Figuur 6: Daling van het resultaat en ondernemingen zonder wijziging in het resultaat

Figuur 7: Stijging van het resultaat

Figuur 8: Gecombineerd effect van goodwill en het nettoresultaat

Lijst van tabellen

Tabel 1: Toepassing van IFRS in Nederland (KPMG, 2006)

Tabel 2: Evolutie van het afboeken van goodwill van het eigen vermogen (Hoogendoorn, 2002; verwijzend naar onderzoek van Huijgen (1997), De Bos en Krens (1997) en Eeftink en Knoops (2000))

Tabel 3: Belang van goodwill ten opzichte van het balanstotaal

Tabel 4: Verandering in het nettoresultaat door de overgang naar IFRS

Tabel 5: Samenvattende tabel van de wijziging in het nettoresultaat

Tabel 6: Onderzoek van Ernst & Young naar effect op het eigen vermogen en het nettoresultaat door overgang naar IFRS (Van Cutsem, 2006)

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht van IAS/IFRS

Bijlage 2: Overzicht van Boek 2 (Rechtspersonen) van het Burgerlijk Wetboek

Bijlage 3: Populatie en bepaling deelpopulatie

Bijlage 4: Belang van goodwill versus verandering in het resultaat (Dutch GAAP naar IFRS)

Bijlage 1: Overzicht van de IAS/IFRS

■ <u>IFRS 1</u> First-time Adoption of International Financial Reporting Standards
■ <u>IFRS 2</u> Share-based Payment
■ <u>IFRS 3</u> Business Combinations
■ <u>IFRS 4</u> Insurance Contracts
■ <u>IFRS 5</u> Non-current Assets Held for Sale and Discontinued Operations
■ <u>IFRS 6</u> Exploration for and Evaluation of Mineral Assets
■ <u>IFRS 7</u> Financial Instruments: Disclosures
■ <u>IFRS 8</u> Operating Segments
■ <u>IAS 1</u> Presentation of Financial Statements
■ <u>IAS 2</u> Inventories
■ <u>IAS 3</u> Consolidated Financial Statements Originally issued 1976, effective 1 Jan 1977. Superseded in 1989 by <u>IAS 27</u> and <u>IAS 28</u> .
■ <u>IAS 4</u> Depreciation Accounting Withdrawn in 1999, replaced by IAS 16, 22, and 38, all of which were issued or revised in 1998.
■ <u>IAS 5</u> Information to Be Disclosed in Financial Statements Originally issued October 1976, effective 1 January 1997. Superseded by <u>IAS 1</u> in 1997.
■ <u>IAS 6</u> Accounting Responses to Changing Prices Superseded by <u>IAS 15</u> , which was withdrawn December 2003
■ <u>IAS 7</u> Cash Flow Statements
■ <u>IAS 8</u> Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors
■ <u>IAS 9</u> Accounting for Research and Development Activities Superseded by <u>IAS 38</u> effective 1.7.99
■ <u>IAS 10</u> Events After the Balance Sheet Date

■ IAS 11 Construction Contracts
■ IAS 12 Income Taxes
■ IAS 13 Presentation of Current Assets and Current Liabilities Superseded by IAS 1 .
■ IAS 14 Segment Reporting
■ IAS 15 Information Reflecting the Effects of Changing Prices Withdrawn December 2003
■ IAS 16 Property, Plant and Equipment
■ IAS 17 Leases
■ IAS 18 Revenue
■ IAS 19 Employee Benefits
■ IAS 20 Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance
■ IAS 21 The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates
■ IAS 22 Business Combinations Superseded by IFRS 3 effective 31 March 2004.
■ IAS 23 Borrowing Costs
■ IAS 24 Related Party Disclosures
■ IAS 25 Accounting for Investments Superseded by IAS 39 and IAS 40 effective 2001.
■ IAS 26 Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans
■ IAS 27 Consolidated and Separate Financial Statements
■ IAS 28 Investments in Associates
■ IAS 29 Financial Reporting in Hyperinflationary Economies
■ IAS 30 Disclosures in the Financial Statements of Banks and Similar Financial Institutions Superseded by IFRS 7 effective 2007.
■ IAS 31 Interests In Joint Ventures

■ IAS 32 Financial Instruments: Presentation Disclosure provisions superseded by IFRS 7 effective 2007.
■ IAS 33 Earnings Per Share
■ IAS 34 Interim Financial Reporting
■ IAS 35 Discontinuing Operations Superseded by IFRS 5 effective 2005.
■ IAS 36 Impairment of Assets
■ IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets
■ IAS 38 Intangible Assets
■ IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement
■ IAS 40 Investment Property
■ IAS 41 Agriculture

Bron: IASplus (2006)

Bijlage 2: Overzicht van Boek 2 (Rechtspersonen) van het Burgerlijk Wetboek

Titel 1 Algemene bepalingen

Titel 2 Verenigingen

Titel 3 Coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen

Afdeling 1 Algemene bepalingen

Afdeling 2 De raad van commissarissen bij de grote coöperatie en bij de grote onderlinge waarborgmaatschappij

Titel 4 Naamloze vennootschappen

Afdeling 1 Algemene bepalingen

Afdeling 2 De aandelen

Afdeling 3 Het vermogen van de naamloze vennootschap

Afdeling 4 De algemene vergadering van aandeelhouders

Afdeling 5 Het bestuur van de naamloze vennootschap en het toezicht op het bestuur

Afdeling 6 De raad van commissarissen bij de grote naamloze vennootschap

Afdeling 7 De ontbinding van de naamloze vennootschap

Afdeling 8 Het beroep

Titel 5 Besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid

Afdeling 1 Algemene bepalingen

Afdeling 2 De aandelen

Afdeling 3 Het vermogen van de vennootschap

Afdeling 4 De algemene vergadering van aandeelhouders

Afdeling 5 Het bestuur van de vennootschap en het toezicht op het bestuur

Afdeling 6 De raad van commissarissen bij de grote besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid

Afdeling 7 De ontbinding van de vennootschap

Afdeling 8 Het beroep

Titel 6 Stichtingen

Titel 7 FUSIE EN SPLITSING

Afdeling 1 ALGEMENE BEPALING

Afdeling 2 ALGEMENE BEPALINGEN OMTRENT FUSIES

Afdeling 3 Bijzondere bepalingen voor fusies van naamloze en besloten vennootschappen

Afdeling 4 ALGEMENE BEPALINGEN OMTRENT SPLITSINGEN

Afdeling 5 BIJZONDERE BEPALINGEN VOOR SPLITSINGEN WAARBIJ EEN NAAMLOZE OF BESLOTEN VENNOOTSCHAP WORDT GESPLITST OF WORDT OPGERICHT

Titel 8 Geschillenregeling en het recht van enquête

Afdeling 1 Geschillenregeling

Afdeling 2 Het recht van enquête

Titel 9 De jaarrekening en het jaarverslag

Afdeling 1 Algemene bepaling

Afdeling 2 Algemene bepalingen omtrent de jaarrekening

Afdeling 3 Voorschriften omtrent de balans en de toelichting daarop

Afdeling 4 Voorschriften omtrent de winst- en verliesrekening en de toelichting daarop

Afdeling 5 Bijzondere voorschriften omtrent de toelichting

Afdeling 6 Voorschriften omtrent de grondslagen van waardering en van bepaling van het resultaat

Afdeling 7 Jaarverslag

Afdeling 8 Overige gegevens

Afdeling 9 Deskundigenonderzoek

Afdeling 10 Openbaarmaking

Afdeling 11 Vrijstellingen op grond van de omvang van het bedrijf van de rechtspersoon

Afdeling 12 Bepalingen omtrent rechtspersonen van onderscheiden aard

Afdeling 13 Geconsolideerde jaarrekening

Afdeling 14 Bepalingen voor banken

Afdeling 15 Bepalingen voor verzekeringsmaatschappijen

Bron: Nederlandse overheid (2007)

Bijlage 3: Populatie en bepaling deelpopulatie

1	Aalberts Industries	Holding
2	ABN Amro Holding	Holding, bank
3	Accell Group	Holding
4	Aegon	Verzekeringsmaatschappij
5	Ahold Kon	Eerste toepassing van IFRS (2005)
6	Air France - KLM	Holding
7	AJAX	Eerste toepassing van IFRS (2005)
8	AKZO Nobel	Eerste toepassing van IFRS (2005)
9	Alanheri	Holding
10	Amsterdam Commod.	Holding
11	Amt Holding	holding
12	Antonov	UK GAAP
13	Arcadis	Eerste toepassing van IFRS (2005)
14	Arcelor Mittal	Vervroegde toepassing
15	ASM International	US GAAP
16	ASML Holding	US GAAP
17	Ballast Nedam	Eerste toepassing van IFRS (2005)
18	BAM Groep Kon	Eerste toepassing van IFRS (2005)
19	Batenburg Beheer	Holding
20	BE Semiconductor	Holding
21	Beter Bed	Holding
22	Binckbank	Bank
23	Blue Fox Enterprise	Holding
24	Boskalis Westmin	Eerste toepassing van IFRS (2005)
25	Brill Kon	Eerste toepassing van IFRS (2005)
26	Brunel Internat	Eerste toepassing van IFRS (2005)
27	Corio	Eerste toepassing van IFRS (2005)
28	Corporate Express (Buhrman)	Eerste toepassing van IFRS (2005)
29	Crown Van Gelder	Eerste toepassing van IFRS (2005)
30	Crucell	US GAAP
31	CSM	Holding
32	CTAC	Holding
33	De Nederlandse CMP	Holding
34	De Vries Robbe GRP	Vervroegde toepassing
35	Dico International	Holding
36	DOC Data	Eerste toepassing van IFRS (2005)
37	DPA Flex Group	Holding
38	Draka Holding	Holding
39	DSM Kon	Holding
40	Econosto Kon	Holding
41	EMBA	holding
42	Endemol	Holding
43	Eriks groep	Holding
44	Eurocastle Invest.	Vervroegde toepassing
45	Eurocomm. Prop CD	Investeringsmaatschappij

46	Exact Holding	Holding
47	Exendis	Eerste toepassing van IFRS (2005)
48	Fornix Biosciences	Vervroegde toepassing
49	Fortis	Holding
50	Fugro	Holding
51	Galapagos	Belgian GAAP
52	Gamma Holding	Holding
53	Getronics	Eerste toepassing van IFRS (2005)
54	Gouda Vuurvast	Holding
55	Grosch Kon	Eerste toepassing van IFRS (2005)
56	Grontmij	Eerste toepassing van IFRS (2005)
57	Groothandelsgebouw	Eerste toepassing van IFRS (2005)
58	Hagemeyer	Eerste toepassing van IFRS (2005)
59	Hal Trust	Holding
60	Heijmans	Eerste toepassing van IFRS (2005)
61	Heineken	Holding
62	Hes Beheer	Eerste toepassing van IFRS (2005)
63	Hitt	Holding
64	Holland Colours	Eerste toepassing van IFRS (2005)
65	Homburg Invest A	Canadian GAAP
66	Hunter Douglas	Eerste toepassing van IFRS (2005)
67	ICT Automatisering	Eerste toepassing van IFRS (2005)
68	IMTECH	Eerste toepassing van IFRS (2005)
69	ING Groep	Holding
70	Innoconcepts	Eerste toepassing van IFRS (2005)
71	Jetix Europe	US GAAP
72	Kardan	Holding
73	KAS Bank	Bank
74	Kendrion	Eerste toepassing van IFRS (2005)
75	KPN Kon	US GAAP
76	Laurus	Eerste toepassing van IFRS (2005)
77	LBI International	Swedish GAAP
78	Logicacmg	US GAAP
79	Macintosh Retail	Eerste toepassing van IFRS (2005)
80	NEDAP	Eerste toepassing van IFRS (2005)
81	Neways Electronics	Holding
82	Nieuwe Steen INV	latere toepassing
83	Numico	Holding
84	Nutreco	Holding
85	Nyloplast	Eerste toepassing van IFRS (2005)
86	Oce	Holding
87	Octopus	Holding
88	Oncomethylome SCNC	Belgian GAAP
89	OPG Groep	Holding
90	Oranjewoud A	Holding
91	Ordina	Holding
92	Pharming Group	Vervroegde toepassing
93	Philips Kon	Holding

94	Porceleyne Fles	Eerste toepassing van IFRS (2005)
95	Prologis Euro Prop	FFO grondslagen
96	Punch Technix	Holding
97	Qurius	Holding
98	Randstad	Holding
99	Reed Elsevier	UK GAAP
100	Rood Testhoude	Eerste toepassing van IFRS (2005)
101	Royal Dutch Shell A	US GAAP
102	RSDB	Holding
103	RT Company	Eerste toepassing van IFRS (2005)
104	Samas NV	Vervroegde toepassing
105	SBM Offshore	Eerste toepassing van IFRS (2005)
106	Schuitema	Eerste toepassing van IFRS (2005)
107	Simac Techniek	Holding
108	Sligro Food Group	Holding
109	SMIT International	Eerste toepassing van IFRS (2005)
110	SNS Reaal	Eerste toepassing van IFRS (2005)
111	Sopheon	UK GAAP
112	Spyker Cars	Holding
113	Stern Groep	Eerste toepassing van IFRS (2005)
114	Stork	Eerste toepassing van IFRS (2005)
115	Tele Atlas	US GAAP
116	Telegraaf Media GR	Holding
117	Ten Cate	Holding
118	TIE Holding	Holding
119	TKH Group	Holding
120	TNT	Holding
121	Tomtom	Holding
122	Tulip Computers	Eerste toepassing van IFRS (2005)
123	Unibail-Rodamco	Eerste toepassing van IFRS (2005)
124	Unilever	US GAAP
125	Unit 4 Agresso	Holding
126	Univar	Holding
127	USG People	Holding
128	Van der Moolen	Holding
129	Van Lanschot	Bank
130	Vastned OFF/IND	Fondsen
131	Vastned Retail	Fondsen
132	Vedior	Holding
133	Vopak	Holding
134	Wavin	Holding
135	Wegener	Eerste toepassing van IFRS (2005)
136	Wereldhave	Eerste toepassing van IFRS (2005)
137	Wessanen Kon	Eerste toepassing van IFRS (2005)
138	Wolters Kluwer	Eerste toepassing van IFRS (2005)
139	Yatra	Beursintroductie na 2005

Bijlage 4: Belang van goodwill versus verandering in het resultaat (Dutch GAAP naar IFRS)

Onderneming	Fractie Goodwill	verandering resultaat (fractie)
Wegener	0,599291612	4,894654088
Wolters Kluwer	0,403252711	1,303703704
Corporate Express	0,368284976	0,125
Getronics	0,335851249	0,75
Innoconcepts	0,30201177	0,21610635
Tulip Computers	0,284976991	0,253034301
BAM Groep Kon	0,268276751	0,891548772
Hagemeyer	0,198681425	0,142600279
Heijmans	0,178657074	-0,113585746
Wessanen Kon	0,138367389	2,933333333
Arcadis	0,123235117	0,101147028
Ahold Kon	0,102738568	3,029816514
IMTECH	0,074498537	-0,037433155
Laurus	0,067401961	-0,002390593
Hunter Douglas	0,054938632	0,075581395
Hes Beheer	0,048890882	0,111111111
Nedap	0,042018994	-0,054899351
Ballast Nedam	0,030131827	0,625
Rood Testhoude	0,025610872	-2,842105263
Grontmij	0,022810356	-0,221637919
AKZO Nobel	0,022652156	0,103971963
Kendrion	0,015072084	0,147286822
Brill Kon	0,013252525	0,163759145
Brunel Internat	0,012236923	0,024547449
SBM Offshore	0,008382121	-0,384505267
Stork	0,00638354	-0,043589744
AJAX	0,005854187	0,013499112
Boskalis Westmin	0	0,130029831
Corio	0	0,063701068
Crown Van Gelder	0	0,091516979
DOC Data	0	0,138990109
Exendis	0	0,231966054
Grosch Kon	0	-0,064425389
Groothandelsgebouw	0	0,202162812
Holland Colours	0	0,281657713
ICT Automatisering	0	0
Macintosh Retail	0	0,074410959
Nyloplast	0	0,016267612
Porceleyne Fles	0	-0,444444444
RT Company	0	0
Schuitema	0	-0,387671931

SMIT International	0	-0,005735235
SNS Reaal	0	-0,070967742
Stern Groep	0	0,046260761
Unibail-Rodamco	0	-0,064903846
Wereldhave	0	-0,019279868

Auteursrechterlijke overeenkomst

Opdat de Universiteit Hasselt uw eindverhandeling wereldwijd kan reproduceren, vertalen en distribueren is uw akkoord voor deze overeenkomst noodzakelijk. Gelieve de tijd te nemen om deze overeenkomst door te nemen, de gevraagde informatie in te vullen (en de overeenkomst te ondertekenen en af te geven).

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Goodwill en fusies in het kader van IFRS 3

Richting: **Handelsingenieur**

Jaar: **2007**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Ik ga akkoord,

Kim VAN DEN EYNDE

Datum: **24.08.2007**